

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
AVALIKU ÕIGUSE INSTITUUT

Kati Kruut
PEREVÄGIVALD EESTI VABARIIGIS
Magistritöö

Juhendaja: Anna Markina

Tallinn 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. PEREVÄGIVALD	7
1.1. Mis on perevähivall.....	7
1.2. Perevähivalla tüübid ja teooriad.....	10
1.2.1. Perevähivalla tüübid	10
1.2.2. Perevähivalla teooriad	13
1.3. Perevähivalla põhjused ja tagajärjed.....	16
1.3.1. Perevähivalla põhjused	16
1.3.2. Perevähivalla tagajärjed.....	18
1.3.2.1. Tagajärjed tervisele	19
1.3.2.2. Perevähivalla majanduslikud mõjud	22
1.3.2.3. Perevähivalla mõjud üldiselt.....	22
1.3.2.4. Kultuuri erinevused ja perevähivall	24
1.4. Perevähivallaga seotud regulatsioonid siseriiklikul ja rahvusvahelisel tasandil	25
1.4.1. Perevähivalla regulatsioon Eestis	25
1.4.2. Perevähivalla regulatsioonid rahvusvahelisel tasandil	29
1.4.3. Riigi kohustused võideldes perevähivallaga.....	32
1.4.4. Perevähivall kui piinamine	33
2. PEREVÄGIVALLA JUHTUMITE LAHENDAMINE	36
2.1. Lepitusmenetlus	36
2.1.1. Lepitusmenetluse kohaldamine Eestis ja teistes Euroopa riikides	36
2.1.2. Lepitusmenetluse poolt ja vastu argumendid	38
2.1.3. Lepitaja roll lepitus menetluses	39
2.1.4. Lepitusmenetlusega määratavad kohustused	41
2.2. Lähenemiskeeld	46
2.2.1. Lähenemiskeeldu regulatsioonid	49
2.2.2. Lähenemiskeeldu regulatsioon Euroopa riikides.....	50
2.2.3. Lähenemiskeeldu kohaldamine Eestis.....	52
3. KOHTULAHENDITE ANALÜÜS	57

3.1. Väärkohtlemise lahendid 2012 - 2013	57
3.1.1. Kohtumaja ja menetlus	57
3.1.2. Süüdistatav	60
3.1.3. Rehabilitatsioon.....	62
3.1.4. Kannatanu	70
3.1.5. Vägivalla viisid ja kestvus	72
3.2. Analüüsi kokkuvõte.....	73
KOKKUVÕTE	76
SUMMARY	80
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU:	84

SISSEJUHATUS

Käesolev magistritöö käsitleb perevägivalda ehk lähisuhtevägivalda. Siinkohal on oluline eristada paarisuhte- ja lähisuhtevägivalda. Viimane neist sisaldab endas paarisuhte vägivalda, nii hetero- kui ka homoseksuaalsete partnerite vahel, kuid ka vägivalda, mis on suunatud vanema poolt lapse vastu või lapse vägivald oma (eaka) vanema suhtes.

Magistritöö teema valik on tingitud perevägivalla olemusest endast ehk perevägivald, kui varjatud vägivald, millest avalikult ühiskonnas ei räägita ning mille olemasolu ja esinemist ei tunnistata, kuid mille tagajärjed võivad olla nii füüsiliselt kui ka vaimselt väga tõsised. Suhtumine perevägivalda on läbi aastakümnete jäänud muutumatuks, seda vähemalt kuni viimase ajani. Varasemalt arvati, et perevägivald on peres siseasi ning sellest avalikult ei räägita. Viimasel ajal on aga meedias ja ka riigi tasandil tõstatatud küsimus perevägivallast ja selle mõjudest. Üha rohkem võib tänavatel ja meedias näha plakateid ja reklaame teadvustavaks perevägivalla olemasolu ning informeerides võimalustest vägivallast teavitada ning abi otsida. Ka seadusandlikul tasemel on otsustatud täiendada karistusseadustikku.

Magistritöö põhieesmärk on uurida perevägivalda ehk täpsemalt öeldes, milline on perevägivalla olemus – mis on perevägivald, selle iseloomulikud jooned ning avaldusvormid; kuidas ja kas perevägivald on seaduses reguleeritud ning millised on reageeringud perevägivallale ehk millised on mõistetavad karistused perevägivalla eest ja kuidas on võimalik kaitsta ohvrit edasiste vägivallategude eest. Eesmärgi täitmiseks püstitab autor viis alaeesmärke. Esmesene alaeesmärk on välja selgitada, mis on perevägivald, sealhulgas, kes on perevägivalla peamised ohvrid, millised on perevägivalla liigid, millised on perevägivalla tagajärjed ohvrile ja kui palju on Eestis perevägivalla juhtumeid ühe aasta kohta. Teine alaeesmärk on välja selgitada, kui palju kasutavad ohvrid võimalust taotleda lähenemiskeeldu ning mis on lähenemiskeeldu olemus ja mõju. Kolmas alaeesmärk on uurida, millised on peamised menetlusliigid, mida kasutatakse perevägivalla lahendite puhul. Neljas alaeesmärk on uurida, millised on karistused perevägivalla juhtumite puhul ning analüüsida, kas need on preventiivsed. Viies alaeesmärk on uurida, kas ja kui palju kohaldatakse kurjategijate suhtes sotsiaalprogramme.

Käesoleva töö eesmärkidest tulenevalt uurib autor vägivallategude sanktsioone. Perevägivallaga seoses on autor on arvamisel, et rahaline karistus ei ole perevägivalla juhtumite puhul sobiv karistus, kuna perevägivalla juhtumite puhul tuleb kohtukuludeks ja karistuseks mõistetud raha pere-eelarvest. Seega on tegemist justkui kannatanu teistkordse „karistamisega“, kus esimesel juhul vägivallatseja on põhjustanud füüsilist, vaimset või seksuaalset vägivalda ning teisel juhul on riik, mõistes vägivallatsejale rahalise karistuse, võtnud perelt eluks vajaliku elatise.

Autor seab magistritöö hüpoteesiks, et hetkel Eestis rakendatav perevägivalla juhtumite lahendamise regulatsioon ja praktika ei ole ohvri(te) vaatepunktist parim võimalik lahendusviis.

Magistritöö on jaotatud vastavalt töö põhieesmärkidele kolme peatükki. Esimene peatükk käsitleb perevägivalda, selle iseloomulikke jooni ja väljendusvorme, samuti ka karistusõiguslikku regulatsiooni perevägivägivalla juhtumite lahendamiseks nii siseriiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Autor toob välja erinevad perevägivalla definitsioonid ja selgitused. Samuti, millised on erinevad perevägivalla tüübid ning annab ülevaate, kuidas ära tunda perevägivalda ja millised on perevägivalla tagajärjed ohvri(te)le.

Teine peatükk käsitleb kannatanu kaitseseks kohaldatavat lähenemiskeeldu ja lepitusmenetlust, kui võimalikku juhtumi lahendust. Esmalt uurib autor, mis on lepitusmenetlus ja millistel juhtudel seda kohaldatakse ning mis on selle iseloomulikud omadused ning teiseks, mis on karistusõiguslik lähenemiskeeld ning kuidas seda taotletakse.

Kolmas peatükk analüüsib Eesti maakohtu 2012.-2013. aasta lahendite põhjal perevägivalla juhtumeid, mis kvalifitseeriti väärkohtlemisena (KarS § 121). Kolmanda peatüki eesmärk on saada ülevaade peamistest perevägivalla ohvritest ja väärkohtlejatest, väärkohtlemise viisidest ja ajaliseest kestvusest. Analüüsi tulemusena saab välja selgitada, millist menetlusliiki kõige enam kasutatakse, samuti kas ohvrid on kohtult taotlenud lähenemiskeeldu ning kui paljudel juhtudel. Analüüs annab vastuse ka küsimusele, kui paljud vägivallatsejad on varasemalt kriminaalkorras karistatud ehk nende retsidiivsus. Magistritöö autori soovib leida vastust küsimusele, millised olid peamised mõistetud karistused perevägivalla eest ning kas karistused on olnud efektiivsed ja preventiivsed ning, kas ja kui paljudel juhtudel suunati süüdimõistetu sotsiaalprogrammidesse.

Magistritöös on kasutatud nii analüütilist kui ka võrdlevat meetodit. Autori hinnangul on nimetatud meetodid käesoleva töö iseloomu arvestades kõige otstarbekamad töö eesmärkide

saavutamiseks ja hüpoteesi kontrollimiseks. Kolmas peatükk, kohtulahendite analüüs, on empiiriline ning autor analüüsib ja võrdleb 2012.-2013. aasta väärkohtlemise lahendeid.

Peamisteks allikateks magistritöö kirjutamisel on nii teemakohased siseriiklikud kui ka rahvusvahelised õigusaktid, õigusaktide seletuskirjad, maakohtulahendid, siseriiklikud ja rahvusvahelised teaduslikud artiklid ja uuringud.

Magistritöö paremaks arusaamiseks on oluline selgitada peamisi magistritöös kasutatavaid mõisteid. Enim kasutatav väljend on perevägivald ehk lähisuhte vägivald, mis on üldine termin kirjeldamaks peresuhtes toimuvat vägivalda, kus ohver võib olla nii meessoost kui naissoost, samuti võib perevägivalda ohvriks olla laps või eakas inimene. Paarisuhtevägivald ehk intiimpartnerivägivald on kitsam termin, mis tähendab vägivalda abikaasade või elukaaslaste vahel olenemata nende soost.

Inglise keelsetes allikates viidatakse perevägivaldale enamasti, kui „*domestic violence*“, „*family violence*“, „*interpersonal violence*“ ning paarisuhte vägivaldale kui „*intimate partner violence*“, samuti sisaldavad perevägivalda artiklid järgmisi termineid „*battered women*“, „*violence against women, children, men*“.

Autor soovib tänada magistritöö juhendajat Anna Markinat, kes oma heade nõuannete ja soovitustega on aidanud kaasa magistritöö valmimisele. Samuti tänab autor Justiitsministeeriumi analüüsitalitluse nõunikke Jako Sallat ja Laidi Survat, tänu kellele oli autoril võimalik analüüsida kõiki käesolevas töös kasutatud kohtulahendeid.

1. PEREVÄGIVALD

1.1. Mis on perevägivald

Lähisuhtevägivald ehk perevägivald on vägivald, mis leiab aset eraelus ja inimeste vahel, kes on üksteisega seotud, kas läbi veresuhete ehk mõne pereliikme¹ või läbi abieluliste- või paarisuhete. Suurem osa perevägivallaga seotud teooriatest on seotud naistega ning rohkem on uuritud naiste vastavast vägivallast. Viimasel ajal on siiski läbiviidud uuringuid² ka vaatepunktist, kus ohver võib olla meessoost ning samuti on kaasatud uuringutesse ka homoseksuaalses suhtes olevad isikud.

Perevägivald on seotud vägivalla, ähvarduse või potentsiaalse vägivallaga ning on äratuntav järgnevate elementide järgi: jõu kasutamine, kahju tekitamine on kavatsuslik, ohver tajub tegevust enda vastu vägivallana ning vägivallatseja tegevus kvalifitseeritakse kuriteona.³

„/.../ vägivald on traumaatiline kogemus iga mehe, naise või lapse jaoks, kuid soolist vägivallast kasutavad naiste ja tütarlaste suhtes enamasti mehed ning see kajastab ja kinnistab ühtlasi meeste ja naiste vahelist ebavõrdsust ning seab ohtu vägivalla ohvrite tervise, väärikuse, turvalisuse ja iseseisvuse.“⁴

Kuna perevägivalla kõige sagedasemad ohvrid on naised, siis naistevastase vägivalla ühte kõige täpsemini sõnastatud definitsiooni on võimalik leida Pekingi deklaratsioonist⁵, mis võeti vastu 1995. aastal ja mis ütleb, et „igasugune sooline vägivald, mis viib või võib tõenäoliselt viia naistele füüsilise, seksuaalse või psühholoogilise kahju või kannatuste

¹ Khan, M. Domestic Violence Against Women and girls. Innocenti Digest. Nr 6. Juuni 2000. Lk 1. Arvutivõrgus <http://www.unicef-irc.org/publications/213> (22.01.2013)

² Straus, M. A. Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations. Lk 4. Arvutivõrgus: http://divorcesupport.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=divorcesupport&cdn=people&tm=8&f=00&su=p284.13.342.ip_&tt=2&bt=4&bts=4&zu=http%3A/pubpages.unh.edu/~mas2/ID41E2.pdf (26.02.2013)

³ Allaste, A.A, Võõbus, A. Vägivald lähisuhetes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. Lk 4. Arvutivõrgus: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/allaste_vagivald_lahisuhetes_biin_r_etsensioon_1_.pdf (20.01.2013)

⁴ Naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi poliitiline raamistik. Euroopa Liidu Teataja. P7_TA(2011)0127. C 296 E/27 02.10.2012. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:296E:0026:0033:ET:PDF> (29.12.2012)

⁵ Pekingi Deklaratsioon, vastu võetud 1995, ÜRO neljandal ülemaailmsel naiste konverentsil Pekingis. Arvutivõrgus: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm> (03.01.2013)

tekitamisele, sisaldades sealhulgas ähvardamisi, sundi või naiste omavolilist ilmajätmist vabadusest, mis leiab aset kas avalikus või eraelus (§ 113)⁶ on kvalifitseeritav naistevastase vägivallana. Vastavalt Euroopa Nõukogu memorandumile kogeb üks naine neljast perevägivalda ühel hetkel oma elus ja 6-10% kannatab vägivalla alla igal aastal.⁷ Alates 1993. aastast on Euroopa Nõukogu üks eesmärkidest olnud võidelda naistele suunatud vägivalla vastu.⁸ Euroopa Liidu liikmesriigid peavad tagama kannatanute kaitse ja maksimaalse turvalisuse.⁹ Vastavalt I. Pettai poolt läbi viidud uuringule selgus, et ühes aastas saab Eestis perevägivalla tõttu kannatada ligi 44 000 naist ning sellest 6 000 saab raskeid vigastusi.¹⁰ Paljud ohvrid, ligikaudu 68%,¹¹ ei pöördu kohe abi saamiseks ka arsti juurde ning seetõttu jäävad vigastused fikseerimata. Põhjus, miks kannatanu abi saamiseks ei pöörduta isegi arsti juurde, võib olla kartus, et vägivalla toimepanemisest saadakse teada ja häbenetakse juhtunut, seega ohver justkui tunneb ennast süüdi. Perevägivalla puhul on oluline kannatanule selgitada, et tema ei ole vägivallaaktide toimumises süüdi ja et tema on kannatanu.

Suures osas magistritöö koostamisel läbitöötatud materjalidest viidatakse ohvri mõiste all naisesoost isikule, mis küll aga kindlasti ei tähenda, et mehed ei või olla või ei ole perevägivalla ohvrid. Meeste osakaalu perevägivalla ohvrite seas on väga vähe uuritud ja seega puudub ülevaade, kui paljud mehed kannatavad perevägivalla all. Perevägivald ise on juba varjatud probleem ühiskonnas, millest ohvrid ei julge rääkida. Autori arvates on naiste julgus perevägivalla juhtumitest teatamise osas kasvanud, kuna sellele pööratakse tähelepanu ja tehakse selgitustööd, andmaks märku, et perevägivald on probleem, millest tuleb rääkida ja millest tuleb teatada. Vastavalt feministlikule teooriale¹² on mehed harjunud olema domineerivas rollis ühiskonnas ja autori arvates võib see kaasa tuua vägivalda kannatavate meeste seas arvamuse, et neid nii kui nii ei usuta, kui ei usuta juba naisi, kes väidavad end

⁶ Soo, K. Paarisuhtevägivald Eestis – levik ja tagajärjed. Lõppraport. Tartu 2010. Lk 4. Arvutivõrgus: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Paarisuhtevagivallaraport_loplik.pdf (16.12.2012)

⁷ Euroopa Komisjon. Domestic Violence against Women. Report. September 2010. Special Eurobarometer 344. Lk 5. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf (11.10.2012)

⁸ Euroopa Nõukogu. Violence against women. Arvutivõrgus: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/index_en.asp (12.11.2012)

⁹ Euroopa Nõukogu, Ministrite Komitee. Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence¹ (Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies) Arvutivõrgus: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915> (16.02.2013)

¹⁰ Pettai, I. Perevägivalla uuringu tulemustest Eestis. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. 2002. Lk 1. Arvutivõrgus: http://www.enut.ee/lisa/perevagivalla_uuring_eestis.pdf (12.12.2012)

¹¹ Pettai, I., Proos, I. Vägi- ja naiste tervis. Sotsioloogilise uuringu materjalid. 2003. Eesti avatud Ühiskonna Instituut. Lk. 6. Interneti teel leitav: www.oef.org.ee/no_cache/valjaanded/toetatud-uuringud.html? (15.03.2013)

¹² Autor: feministlikust teooriast on räägitud käesoleva töö teises peatükis.

olevat perevägivald ohver, siis kuidas saaks vastavalt stereotüüpidele olla tugev mees, nõrga naise ohver.

Nagu eelpool öeldud, võivad perevägivald ohvrid olla nii abielulises suhtes või paarisuhtes olevad mehed, naised, samuti nende lapsed. Perevägivald võib olla suunatud (täisealise isiku) lapse poolt ka oma vanema suhtes. Uuringud on näidanud, et paljudel juhtidel esineb paarisuhte vägivald koos lapse või laste vastu suunatud vägivaldaga. Kas mees peksab oma naist ja lapsi või on laps raske perevägivald tunnistajaks ja see läbi saab traumeeriva kogemuse osaliseks, mis võib omakorda mõjutada kogu tema ülejäänud elu, kui õigeaegselt ei sekkuta. Meditsiinilistest tagajärgedest perevägivald ohvritele on suunatud käesoleva peatüki teine alapeatükk, mis toob välja meditsiinilised tagajärjed, mis võivad kaasneda perevägivald tõttu nii naistele kui ka lastele.

Kuigi paarisuhte vägivald võib olla erinevates õigussüsteemides defineeritud erinevalt on selles ka palju ühiseid jooni ning enamasti kattub see käitumuslike mustrite osas, nimelt võimu saamises või selle kindlustamises ja kontrolli saavutamiseks teise isiku üle.¹³ Paarisuhte vägivald ei ole ainult füüsiline vägivald, vaid enamasti hõlmab vägivaldne suhe ka vaimset, seksuaalset, kuid ka majanduslikku vägivalda. Iga neljas naine kogeb oma elu jooksul perevägivalda.¹⁴ Uuringud on näidanud, et aja jooksul sageneb perevägivald juhtumite arv vägivaldses suhtes ja vägivald aktid muutuvad üha raskemateks.¹⁵ Hoolimata erinevatest sekkumismeetoditest on perevägivald puhul retsidiivsuse suhtarvud endiselt kõrged ja korduva vägivald puhul vägivallatseja karistamine vähetõenäoline kuna kannatanu ei teata vägivallast.¹⁶ Seega, kui kannatanu ei teavita vägivallast ja kannatab vaikides tema suhtes toime pandavat väärkohtlemist, siis on tõenäosus, et aja jooksul muutub väärkohtlemine raskemaks ja tõsisemaks.

Perevägivald ei ole mitte ainult üks või üksikud vägivald aktid, mis on kannatanu vastu suunatud, vaid tegemist on käitumuslike mustritega peresiseses võimuvõitluses, mis toob kaasa ka psühholoogilise väärkohtlemise. Uuringud¹⁷ väidavad, et isegi ühekordne, aga raske väärkohtlemise juhtum võimaldab vägivallatsejal omandada kontrolli oma ohvri käitumise

¹³ Watson, L.B., Ancis, J.R. Power and Control in the Legal System: From Marriage/ Relationship to Divorce and Custody. Lk. 1. Arvutivõrgus: <http://vaw.sagepub.com/content/early/2013/02/25/1077801213478027> (04.03.2013)

¹⁴ Samas.

¹⁵ Russell P. Dobash, R. Emerson Dobash. Women's Violence To Men In Intimate Relationships Lk 4. Arvutivõrgus: <http://www.brown.uk.com/domesticviolence/dobash.pdf> (05.01.2013)

¹⁶ Heckert, D. A., and Gondolf, E. F. Predicting Abuse and Reassault Among Batterer Program Participants 2004. III-15-8. Arvutivõrgus: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/199730.pdf>

¹⁷ Zutter, D.L. Mediation in the Shadow of Abuse – An Update. Lk 2. Arvutivõrgus: <http://www.preparingformediation.com/media/pdfs/mediationinshadowofabuse.pdf> (22.01.2013)

üle. Kui tegemist on väärkohtlemisega, mis toob kaasa raskeid kehavigastusi, siis ohver on teo raskusest hirmutatud ning edaspidi ei julge vägivallatsejale vastu hakata ning sellega on saavutatud kontroll ohvri üle.

Perevägivalla puhul üks suurimaid probleeme¹⁸ on ohvrite vähene teavitamine vägivalla juhtumist politseile või teatatakse liiga hilja. Oluline on meeles pidada, et vigastused tuleb fikseerida, vastasel juhul ei ole alati võimalik vägivalla akte tuvastada. Politsei on välja toonud, et kannatanud ei ole alati koostöövalmid, mis võib tuleneda mitmetest asjaoludest, näiteks sellest, et kannatanu ei usu, et midagi võiks muutuda või ei soovi oma vägivallatsejat karistada, kuna isik on pere ainus sissetuleku allikas. Põhjuseid vägivallast mitte teavitamiseks on mitmeid, kuid autori arvates on peamine põhjus hirm uute vägivalla puhangute ees, või kartus, et kannatanu lähedased saavad viga. Nimelt esineb füüsiline vägivald enamasti koos psühholoogilise vägivallaga ning viimati nimetatul on suur võim kannatanu üle.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et perevägivald on õiguslik, hariduslik, majanduslik ja inimõiguste küsimus, millele ei ole lihtsaid ja kiiresti leitavaid lahendusi ning mis mõjutab miljardeid inimesi üle maailma. Vastupidiselt levinud arvamusele ei ole perevägivald kindlasti pere siseasi¹⁹ vaid vajab pidevat avalikkuse tähelepanu, võitlemaks väärkohtlemise vastu.

1.2. Perevägivalla tüübid ja teooriad

1.2.1. Perevägivalla tüübid

Kõige enam teatakse perevägivalla füüsilisest väljendumisest. Seda lihtsal põhjusel, nimelt, kui vägivallatseja oma ohvrit lööb, siis jäävad sellest jäljed, mida on võimalik dokumenteerida ja mille alusel saab politsei esitada kahtlustatavale süüdistuse. Teine enim levinud vägivalla liik on vaimne vägivald, mida ei ole aga võimalik kuidagi tõendada, sest kuidas on võimalik tõendada ohvri poolt seda, kui tema väärkohtleja päevast päeva, kuust kuuse sisendab talle, kui saamatu, kole ja mittevajalik inimene ta on, kellel ei ole mingeid õigusi, muuhulgas õigust enda arvamusele. Peale enim tuntud vägivalla liikide, mida eespool nimetati, kuulub perevägivalla alla ka seksuaalne ja majanduslik väärkohtlemine. Vägivalla liigid võivad esineda kõik koos või erinevates variatsioonides.

¹⁸ Kaasik, J. Politsei tegevus ja kogukonna roll lähisuhtevägivalla peatamisel. 2011. Lk 4. Arvutivõrgus: <http://www.naabrivalve.ee/konverents/ettekanded/politsei.pdf> (26.11.2012)

¹⁹ Reitelman, E., Soo, K. Lähisuhte vägivald või peretüli. Ajakiri Märka Last. Kevad 2013. Lk 12

Nagu eelpool öeldud on vaimset vägivalda väga raske tõendada, jättes seega naise sageli olukorda, kus ta on vaimset tasakaalutu ja võimetu ennast kaitsma. Inimõiguste eksperdid ja aktivistid²⁰ on argumenteerinud, et füüsilisel, vaimsel ja seksuaalsel väärkohtlemisel võivad olla väga rasked tagajärjed, sageli isegi fataalsed. Perevägivalda võib võrrelda ka piinamisega oma raskusastme ja loomuse poolest ning paljudel raskematel ja pikaajalise kestvusega juhtumite puhul see ka nii Eestis kvalifitseeritakse. Perevägivald võib aset leida põhjusel, et soovitakse saavutada kontroll²¹ oma ohvri üle, või hoopis tema karistamine, hirmutamine ja naise käitumise ja identiteedi kontrollimine. Väljast poolt võib paista, et isik (perevägivalda ohver) on vaba tegema seda, mida ta soovib, kuid tegelikult võib ta olla vang oma kodus, kartes enda ja laste pärast.

Erinevaid perevägivalda uuringuid on raske omavahel võrrelda, kuna puudub järjepidev perevägivalda definitsioon ja ühtsus selles, millist vägivalda liiki uuritakse, kas ainult füüsilist, seksuaalset või vaimset.²² WHO on välja töötanud spetsiaalsed etnilised ja turvalisuse soovitused, mida tuleb arvesse võtta, kui viiakse läbi perevägivalda uuringut, et mitte rohkem ohvreid ohtu seada.²³

Ohvri häbi ja hirm mitteuskumise ees, informatsiooni puudus, enesekindluse puudumine ja õigusabi kulud on üks osa põhjustest miks perevägivaldast ei teatata.²⁴

Füüsiline vägivald esineb enamasti koos vaimse ja seksuaalse vägivaldaga, kuid siiani on tehtud vähe uuringuid ja kirjutatud vähe artikleid sellest, kas perevägivald võib lõppeda ja kui paljudel juhtudel lõpebki ohvri surmaga oma vägivallatseja käe läbi.²⁵ Seksuaalset väärkohtlemist ja vägistamist oma partneri poolt ei peeta sageli mõningates riikides kuriteoks.²⁶ Seega on kannatanutel raske tõendada seksuaalse väärkohtlemise juhtumite esinemist abieluliste suhete puhul, kuigi tegelikult ei tohi olla vahet, kas tegemist on lähisuhtes olevate inimestega või täiesti võõrastega, kuna vägivald on siiski vägivald.

Majandusliku iseseisvuse puudumine muudab naised haavatavamaks ja seega on raskem lahkuda vägivaldsest suhtest. On olemas side vägivalda ja majanduslike võimaluste puudumise vahel. Ühelt poolt ähvardused ja hirm vägivalda ees hoiavad naised tagasi töö otsimisel või heal juhul võtavad vastu vähemaksva kodust tehtava töö ja teiselt poolt ilma

²⁰ Khan, M., lk 4.

²¹ Samas.

²² Samas.

²³ Samas.

²⁴ Samas.

²⁵ Samas, lk 9.

²⁶ Samas, lk 4.

majanduslike võimalusteta ei ole naistel võimalik pääseda vägivaldsest suhtest. Erinevate uuringute käigus on jõutud järeldusele, et naiste suurem majanduslik iseseisvus toob kaasa vägivalda suurenemise, see vastab tõele siis, kui mees on töötu ja tunneb, et see vähendab tema mõjuvõimu.²⁷

Ohvriuuritud on näidanud, et vaimset vägivalda on tihtipeale raskem taluda, kui füüsilist ja vaimne stress võib viia enesetappudeni või nende katseteni. Tihe seos perevägivalda ja enesetappude vahel on avastatud USA's, Peruu ja Indias läbiviidud uuringutes. Vastavalt USA's läbiviidud uuringutele, üritab 35-40% väärkohteldud naistest enesetappu. Srilankal on naiste ja tüdrukute, vanuses 15-25, enesetappude arv 55 korda suurem, kui näiteks sünnitusel suremine.²⁸ Eestis ei ole siiani uuritud perevägivalda ohvrite suitsiidi juhtumeid ning seega puudub üle vaade, kui paljud perevägivalda ohvrid on Eestis enesetappu üritanud.

Väärkohtlemise ohvrid ei ole mitte ainult täiskasvanud vaid ka lapsed. Laste väärkohtlemine on perevägivalda üks varjatuid pooli. Kuna väärkohtlejaks on enamasti isa, kasuisa, vanaisa, vend või mõni teine meessoost sugulane, keda laps usaldab. Sellistel juhtumitel tihtipeale laste õigused ohverdatakse, põhjusel, et kaitsta pere head nime. Uuringud on näidanud, et 40% kuni 60% teadaolevatest seksuaalsetest rünnakutest pere sees on toime pandud alla 15 aastaste tüdrukute vastu.²⁹ Hollandis 1997. a läbiviidud uuringust selgus, et tüdrukutel on suurem oht langeda peres seksuaalse vägivalda ohvriks.³⁰ Eraldi käsitletakse laste seksuaalset väärkohtlemist, milles laps kaasatakse tegevusse, millest ei ole tal täielikku arusaamist ning mida laps ei oskagi võib olla sõnadesse panna.³¹ Kui perevägivald on varjatud probleem, siis autor on seisukohal, et laste seksuaalne väärkohtlemine perevägivalda osana on veel varjatud. Autor leiab, et koolides peab olema kohustuslik seksuaalkasvatuse aine, et lapsed oleksid teadlikud ärakasutamise ja väärkohtlemise riskidest ning, et nad oskaksid seda tähele panna kaaslaste seas ja teavitada täiskasvanuid võimalikust ohust.³² Laste väärkohtlemist ei ole Eestis uuritud, siiani on kõik perevägivalda ja väärkohtlemist käsitlenud antud teemad üldiselt.

²⁷ Khan, M., lk 8.

²⁸ Samas, lk 6.

²⁹ Samas.

³⁰ Samas, lk 7.

³¹ Reitelman, E., Soo, K. Ajakiri Märka Last. Lähisuhte vägivald või peretüli. Kevad 2013. Lk 14.

³² Aleksejeva, N., Kruut, K. Kuidas vähendada laste väärkohtlemist. Ajakiri Märka Last. Kevad 2013. Lk 55

Vastavalt 2004.-2005. aasta Lääne-Eesti politsei statistika analüüsile³³ häbenevad vägivallatsejad väikeste, alla 2 aastaste, laste juuresolekul vägivalda tarvitada ainult 20% juhtudel ja 40% 10 aastaste laste juuresolekul. Antud uuring põhjendab seda sellega, et suuremad lapsed julgevad enda või ema kaitseks väljas astuda. Samast analüüsist selgub ka, et mida vanem on laps, seda suurema tõenäosusega langeb ka laps vägivalla ohvriks. Suurim vägivallaohvrite vanuse grupp on 11-16 aastased. Peaaegu iga viies vägivaldses peres kasvanud lastest on kogenud vägivalda enne kahe aastaseks saamist.

1.2.2. Perevägivalla teooriad

1.2.2.1. Feministlik teooria

Feministlik vaatenurk selgitab vägivalda kui soolist ebavõrdsust ja võimuhierarhiat patriarhaalses ühiskonnas,³⁴ kus mehed domineerivad naiste üle. Meeste vägivald naiste suhtes on tingitud võimu erinevustest sugupoolte vahel, mistõttu on naised allutatud meestele. Oma positsiooni hoidmiseks võivad mehed kasutada erinevaid kontrollitaktikaid, seal hulgas ka füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist ja majanduslikku vägivalda. Meeste domineerimist nii nagu ka naiste alistumist nähakse, kui sotsialiseerumise tulemust.³⁵ Meeste vägivaldne käitumine on osa nende soolisest käitumisest – vägivalla kaudu püütakse näilikult tõestada või näidata oma mehelikku võimu ja taasluuakse hierarhilist soostruktuuri. Vägivalla ajendab kasutama soov omada naise üle kontrolli. Hirm võimu kaotuse ees motiveerib ebakindla maskuliinse enesehinnanguga mehi tõestama enda meheks olemist. Soov vastata kujutletavale mehelikkuse mudelile, st olla enesekindel, kehtestav ja domineeriv, eriti suhtes naistega, paneb mehi otsima käepäraseid vahendeid oma mehelikkuse kinnitamiseks. Vägivald on seega üks võimalik vahend tõestada oma mehelikkust ja ebavõrdsust peresuhetes. Väidetavalt on meestel, kes usuvad patriarhaalse perekonna ainuõigsust, rohkem kalduvusi naistevastaseks vägivallaks. Feministlikud seletusviisid näevad vägivalda ühe suunalisena – mehe vägivald naise vastu. Vägivald on kui sotsiaalse kontrolli vahend naise üle, mis on samas personaalne ja institutsionaalne, sümboolne ning materiaalne.³⁶ Aga kuidas sellisel juhul seletada vägivalda samasooliste paaride suhetes? Kahjuks on omasooliste paaride kohta vähe informatsiooni ning kuni hiljutise ajani, ei viidud läbi eraldi uuringuid perevägivalla juhtumitest omasooliste paaride vahel. Naiste vägivald meeste vastu aga ei erine meeste omast

³³ Kase, H., Pettai, I. Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Politseistatistika analüüs. Tallinn 2005. Lk 11. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20775/Perev%E4givald_L%E4%E4neEes%202004.2005.Politseistatistika+analyy.pdf (12.10.2012)

³⁴ Allaste, A.A., Võõbus, V. lk 4.

³⁵ Soo, K., lk 5.

³⁶ Allaste, A.A., Võõbus, V. Lk 1.

liigi, sageduse, raskusastme, tagajärgede ja motivatsiooni poolest. Arvatakse, et naised ajendab vägivalda kasutama peamiselt enesekaitse vajadus või soov kätte maksta enda suhtes toime pandud üleskohtu eest.³⁷

1.2.2.2.Kultuuri teooria

Teine teooria on vägivalda kultuuri teooria, mis tähendab, et vägivaldne käitumine on selline, mis on ühiskonnas laialdaselt aktsepteeritud ning see õigustab vägivalda kasutamist pereringis, et lahendada esile kerkivaid probleeme.³⁸ Teooria kohaselt leiab vägivald aset igasugustes ühiskonna kihtides ja põlvkonniti. Lapsed, kes näevad pidevalt oma vanemate vahelist agressiooni, hakkavad suure tõenäosusega kasutama sarnaseid käitumismustreid oma tulevases pere- või paarisuhtes. Seega õpitakse, et vägivald on normaalne nähtus ning viis või abivahend saavutamaks oma eesmärgi.

1.2.2.3.Konfliktiteooria

Konfliktiteooria pooldajad leiavad, et paarisuhte vägivald on kogu ühiskonna probleem. See tähendab, et vägivald on sooneutraalne, seda võivad toime panna nii mehed kui ka naised ja tihti on see vastastikune teiseks ei ole vägivald mitte võimu küsimus, vaid on seotud konfliktide ja tülidega, mis on juhuslikult kontrolli alt väljunud.³⁹ Vägivalda peetakse selle teooria järgi konfliktilahendamise viisiks. Instrumentaalne ja ekspressiivne vägivald erinevad üksteisest sageduse, eesmärgi ja raskusastme poolest. Kui ekspressiivset vägivalda põhjustavad sageli ärevus, frustratsioon ning lahendamata probleemid, siis instrumentaalse vägivalda aluseks on võimu ja kontrolli kehtestamine.⁴⁰ Vägivald, kas vaimne, füüsiline, seksuaalne või majanduslik, on kontrolli ja võimu rakendamise instrument. Paarisuhtes on instrumentaalne vägivald harva vastastikune ning võib ja enamasti aja jooksul suureneb.

1.2.2.4.Sotsiobioloogilised teooriad

Sotsiobioloogilised teooriad põhjendavad meeste vägivalda naiste suhtes nende bioloogiliste erinevustega. Oluline on geneetiline struktuur ja see kuidas aju struktuur ja hormoonid mõjutavad meeste käitumist.⁴¹ Selles teoorias on samuti olulisel kohal sotsiaalsed harjumused.

³⁷ Soo, K., lk 5.

³⁸ Samas, lk 6.

³⁹ Samas.

⁴⁰ Samas.

⁴¹ Allaste, A., A., Võõbus, V., lk 5.

1.2.2.5. Elustiiliteooriad

Elustiiliteooriad asetavad rõhu alkoholile ja narkootilistele ainetele, ning sellele, kuidas need tegurid võivad mõjutada inimese käitumist. Alkoholi ja narkootiliste ainete tarbimine hägustab mõtlemist ja käitumist, mistõttu on ka omavahelised arusaamatused kerged aset leidma.⁴² Antud teooriat kajastatakse autori arvates meediaväljaannetes peamise vägivalla põhjusena. Kuid tegelikult on läbiviidud uuringute tulemused vastuolulised, kus ühed väidavad, et alkoholil on seos vägivallaga, teised leiavad, et seos puudub. Autoril ei ole ülevaadet nendes uuringutes kasutatud meetodite kohta. Nimelt võivad meetodite ja probleemile lähenemise viis tuua erinevad tulemused.

1.2.2.6. Perevägivallateooria

Perevägivallateooria ehk ka stressiteooriate arvates on naiste vägivald meeste vastu sama suur kui on meeste vägivald naiste vastu, osapooled mõjutavad üksteist vastastikku.⁴³ 36%-51% naistest on käitunud meessoost partneri vastu vägivaldselt, samas 22%-43% meestest on kasutanud vägivalda oma naissoost partneri vastu. Enamus juhtudel on paarisuhte vägivald vastastikune. 1985. aastal USAs läbiviidud uuringu kohaselt oli 26% juhtudest naine ainukesena vägivaldne, 49% olid mõlemad vägivaldsed ning 26% oli vägivaldne mees. Vägivalla raskusastet arvestades panevad naised toime kergemat füüsilist vägivalda ja mehed raskemat.⁴⁴ Riskitegurid on vähene sissetulek või tööpuudus. Analüüsides Eesti kohtulahendeid selgub, milline on Eestis kohtusse jõudnud perevägivalla lahenditele vastav osakaal, samuti, milline on naiste ja meeste poolt toimepandud vägivald, kuidas seda tehakse, näiteks lüüakse lahtise käega, pekstakse rusikate või muude abivahenditega, kägistatakse jne. Vägivalda vabandatakse pingetega tööl või alkoholijoobes olekuga, samuti õigustatakse vägivalda naiste algatatud tüliga. Tjaden ja Thoennes-i hinnangul on elujooksul vägivalda kogenud ligikaudu 20,4% naistest ja 7% meestest.⁴⁵

Eelpool loetletud teooriad on ainult üksikud, tegelikkuses on teooriaid rohkem. Autor on seisukohal, et üht ja ainuõiget teooriat ei ole ning tegemist on mitme teooria koosesinemisega, nimelt võib perevägivald aset leida nii homo- kui heteroseksuaalsete paaride vahel ja vägivallatseja võib olla nii meessoost kui naissoost, samuti ei saa täielikult välistada alkoholi

⁴² Allaste, A., A., Võõbus, V., lk 5.

⁴³ Samas, lk 9.

⁴⁴ Soo, K., lk 20, 22.

⁴⁵ P. Tjaden, N. Thoennes. Extent, Nature and Consequences of Intimate Partner Violence 2000. Lk iii. Arvutivõrgus: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/181867.pdf> (11.12.2012)

mõjutegurit ja samuti hormonaalsest erinevusest. Perevägivalda võivad kogeda kõik inimesed, sõltumata soost ja vanusest.

Erinevate perevägivalda tüüpide moodustamisel on aluseks olnud vägivalda karakteristikud (toimumise sagedus, raskusaste), samuti kas on esinenud vägivalda kasutamist pereringis või väljaspool seda, aga ka vägivallatseja psühhopatoloogia ja isiksusehäirete olemasolu.⁴⁶ Ühe enim viidatuma tüpoloogia pakkus välja Ameerika sotsioloog Michael Johnson, kes eristab 4 tüüpi vägivalda:⁴⁷ paarisuhte terror, situatsiooniline paarisuhte vägivald, vägivaldne vastuhakk ja vastastikune vägivaldne kontroll. Neid liike eristab sundiva kontrolli kasutamise määr. Sundiv kontroll on igapäevases suhtluspraktikas rakendatav meetod partneri käitumise kontrollimiseks ning suunamiseks endale sobilikul viisil.

1.3. Perevägivalda põhjused ja tagajärjed

1.3.1. Perevägivalda põhjused

Kõige esimese asjana tuleb ära mainida, et ei ole ainult ühte kindlat põhjust. Siin võivad olla nii ajaloolised põhjused, kus mehel oli domineeriv roll, kui ka kultuurilised erisused ja sotsiaalmajanduslikud põhjused. Samuti pereinstitutsioon, kui selline, kus mehel oli oluline roll, kontroll naise üle, usk meeste ülemvõimu, karistused ja kultuurilised sanktsioonid, mis on ajalooliselt keelanud naiste ja laste iseseisvat õiguslikku ja sotsiaalset staatust. Vägivalda juhtumite arv võib kasvada rasketes majanduslikes olukordades, näiteks madal haridustase, töötus, vaesus, sissetulekute ebavõrdsus, stress ja alkohol, mis kõik võivad kaasa tuua vägivalda suurenemise.⁴⁸

Ka lapsepõlves perevägivalda kogemine või selle pealtnägemine võivad asetada lapse riskirühma edaspidiseks vägivaldseks käitumiseks, nimelt mõned uuringud väidavad, et ka vägivalda pealtnägemine, kui see on piisavalt traumeeriv, läheb perevägivalda kogemise alla, mitte ainult füüsiline või seksuaalne vägivald. Vägivald võib olla õpitud, kui konflikti lahendamise viis ja oma mehelikkuse tõestamine.⁴⁹ Kui isik on lapsepõlves kogenud vägivalda, kas olles ise vägivalda ohver või nähes pealt ühe vanema väärkohtlemist, lisaks kui laps tunneb huvi või väärkohtleb ise väikseid loomi, on see ohumärk tuleviku seisukohalt,

⁴⁶ Soo, K., lk 6.

⁴⁷ Samas, lk 6-7.

⁴⁸ WHO Understanding and addressing violence against women. Intimate partner violence. 2012. Infoleht. Lk 4. Arvutivõrgu: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/77432/1/WHO_RHR_12.36_eng.pdf (12.12.2012)

⁴⁹ Khan, M., lk 8.

nimelt võib sellest lapsest võib saada lähisuhtes vägivallatsejaks.⁵⁰ Mõningates uuringutes⁵¹ on jõutud järeldusele, et perevägivalda puhul, kui kannatanu on abikaasa või elukaaslane, siis on suure tõenäosusega ka laps vägivalda ohver. Ka alkoholi ja narkootikumide tarbimine olla faktor, mis provotseerib agressiivset ja vägivaldset meest naiste ja laste suhtes vägivalda tegusid toime panema. Moskvast läbiviidud uuringust selgus, et füüsiline vägivald on seotud alkoholi liigtarbimisega.⁵²

Vägivalda suurendab ka ohvri isoleerimine tema perekonnast, sõprusringkonnast ja ühiskonnast üldiselt.⁵³ See kõik mõjutab naiste jäämist vägivaldsesse suhtesse, lisaks varasem või vägivalda käigus tekkinud madal enesehinnang, madal haridustase ja materiaalne sõltuvus mehest.⁵⁴ Mida rohkem (potentsiaalsed) perevägivalda ohvrid osalevad ühiskonnaelus ja võtavad osa kohalike organisatsioonide tegevusest seda vähem mõjutatavamad nad on. Autor on seisukohal, et Eestis ei ole piisavalt turvakodusid ning puudub ka vajalik informatsiooni nende kohta. Enim turvakodusid asuvad Tallinnas ja Tartus, ehk siis Eesti suurimates keskustes. Kuid, mis saab väiksemate kohtade (nt maakohtade) inimestest, kes satuvad perevägivalda ohvriks? Nende võimalused on piiratud, kas sõita suuremasse linna, kus on turvakodu olemas, minna võimalusel sugulaste juurde (kuid ka seda teatud perioodiks, aga mis siis edasi saab) või jääda koju. Lisaks võib turvakodusse pöörduda ja sealt abi paluda ainult kolmel korral. Kui ohver on varasemalt juba kolmel korral⁵⁵ vägivallatseja juurde tagasi läinud, uskudes, et isik on muutunud või mõnel muul põhjusel, siis sellisel juhul ei ole ta enam turvakodu sobilik kandidaat, kuna turvakodud on piiratud mahtuvuse ja ressurssidega ning isikuid, kes turvakodude abi vajavad on mitmeid. Seega on autori arvates vaja, et suurema keskuse peale (nt maakond) on vähemalt üks turvakodu, kuhu isik saab vajadusel minna ka koos lastega. Samuti on oluline, et igas turvakodus töötavad oma ala spetsialistid, kes annavad kannatanule adekvaatset informatsiooni tema õiguste kohta, samuti isik, kes nõusd kannatanut vaimse tervise osas ja isik, kes aitab kannatanul ühiskonnas (igapäeva elus) hakkama saada.

⁵⁰ Walker, L., E., A. The Battered Women Syndrome. Third Editions. 2009. Lk 15-16. Arvutivõrgus: http://springerpub.net/samples/02522_chapter.pdf (09.12.2012)

⁵¹ WHO. Understanding and addressing violence against Women. Intimate partner violence. 2012. Infoleht. Lk 7.

⁵² Women in Transition. The MONEE Project. Regional Monitoring Report, Nr 6. UNICEF. 1999. Lk. 16. Arvutivõrgus: <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/monee6sume.pdf> (21.11.2012)

⁵³ Khan, M., lk 8.

⁵⁴ Linno, M., Soo, K., Strömpl, J. Perevägivalda levikut soodustavad riskid ja perevägivalda ulatus praktikute hinnangutes. Uurimisaruanne. Justiitsministeerium 2011. Lk 24. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55587/Perev%E4givalda+riskid+ja+ulatus+praktikute+hinnangutes.pdf> (23.11.2012)

⁵⁵ MTÜ Tallinna Naiste Kriisikodu. http://www.naisteabi.ee/kriisikodu_-_mis_see_on_.html (12.10.2012)

Ühe huvitava aspekti on välja toonud *Human Rights Watch*⁵⁶ ühes oma uuringus, kus leiti, et perevägivalda puhul võivad politseiametnikud tahtmatult tugevdada vägivallatseja püüdeid saavutada kontrolli ja alandada nende ohvreid. See võib olla tingitud põhjusest, et puuduvad vajalikud koolitused politseiametnikele, kuidas ära tunda perevägivalda ja kuidas sellistes olukordades reageerida. Ka Euroopa Nõukogu on oma 15. märtsi 2001⁵⁷ raamotsuses sätestanud, et kuriteo ohvritega⁵⁸ kokkupuutuvatele inimestele (õiguskaitseorganite töötajad, sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad, tervishoiutöötajad ja hädaabikeskuste töötajad)⁵⁹ tuleb võimaldada sobiv ja piisav väljaõpe, mis on eriti oluline, et tagada ohvrite abistamine ja menetluse eesmärkide täitmine. Samuti kavade väljatöötamine politseiametnike jaoks, kes tegelevad perevägivalda juhtumitega ehk konkreetsete juurdlustavade väljatöötamine ning pidevad täiendkoolitused.⁶⁰

Kokkuvõtlikult võib öelda, et perevägivalda soodustavad tegurid võivad olla nii kannatanu majanduslik sõltuvus oma väärkohtlejast, kuid ka väikeste laste olemasolu, kuna perevägivalda ohvrid kardavad lahkuda vägivallatseja juurest, kuna ei usu, et saavad ilma partnerita hakkama. Praktikud⁶¹ on soodustavate teguritena välja toonud veel ka sõltuvuse narkootilistest ainetest või alkoholist.

1.3.2. Perevägivalda tagajärjed

Olulisim perevägivalda tagajärg on isikutele nende inimõiguste keelamine. 1948. aastal võeti vastu üldine inimõiguste deklaratsioon, 1979. aastal konventsioon igasuguse naiste vastase diskrimineerimise elimineerimiseks ja 1989. aastal laste õiguste konventsioon, mis kinnitavad iga inimese põhiõigusi ja vabadusi. Need konventsioonid kutsuvad üles kaitsele soolise vägivalda ja hooletuse vastu.⁶² Nende lepingute tugevus seisneb rahvusvahelises konsensuses

⁵⁶ The Human Rights Watch Global Report on Women's Human Rights, New York, 1995. Lk. 337-338. Arvutivõrgus: <http://www.hrw.org/reports/1995/08/01/human-rights-watch-global-report-womens-human-rights> (05.12.2012)

⁵⁷ Euroopa Nõukogu 15. märts 2001 raamotsus ohvri seisund kriminaalmenetluses. Euroopa Liidu Teataja. L 082, 22/03/2001 Lk 0001 – 0004. Punkt (11). Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001F0220:et:HTML> (15.03.2013)

⁵⁸ Vastavalt Euroopa Nõukogu 15.märtsi 2001 raamotsusele „ohver“ on füüsiline isik, kes on kannatanud kahju, kaasa arvatud kehalised vigastused, vaimsed või hingelised kannatused või majanduslik kahju, mille on otseselt põhjustanud tegevus või tegevusetus, mis on vastuolus liikmesriigi kriminaalõigusega.“

⁵⁹ Naistevastase vägivalda vastu võitlemise ELi poliitiline raamistik. Euroopa Liidu Teataja. 02.10.2012. P7_TA(2011)0127. Lk. C 296 E/29. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:296E:0026:0033:ET:PDF> (19.02.2013)

⁶⁰ Naistevastase vägivalda vastu võitlemise ELi poliitiline raamistik. Lk. C 296 E/29.

⁶¹ Soo, K., Strömpl, J. Perevägivalda tõlgendused praktikutelt. Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika ajakiri. 3/2011. Lk 26. Arvutivõrgus: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltoe_ajakiri/2011/Sotsiaaltoe_nr3_2011.pdf (12.12.2012)

⁶² Khan, M., lk 8.

ja eeldusel, et kõik tavad, mis kahjustavad naisi ja tüdrukuid, ükskõik kui varjatud on väärkohtlemine kultuuri eripäras, peavad need olema likvideeritud. Neid ratifitseerinud riikidele on lepingud seaduslikult siduvad ja kohustavad riike mitte ainult kaitsma naisi vägivalla eest, vaid ka uurima rikkumisi, kui need aset leiavad ja võtma süüdlased vastutusele.

Perevägivalla juhtumites, kus kannatnud või tunnistajad on lapsed, on vajalik välja töötada mistahes vägivalla puhul psühholoogilise nõustamise, mis on spetsiaalselt suunatud sellele, et aidata lastel traumaatilise kogemusega toime tulla, võttes sealjuures arvesse lapse parimaid huve,⁶³ lisaks tuleb silmas pidada erisusi tunnistamisel nii kohtu- kui ka kohtueelses menetluses.

1.3.2.1. Tagajärjed tervisele

Perevägivald võib viia kaugele ulatuvate füüsiliste ja psühholoogiliste tagajärgedeni, millel võib olla surmavaid tagajärgi nagu näiteks enesetapp, mõrv, haigused nt HIV/AIDS.⁶⁴ Füüsilised vigastused esindavad ainult ühte osa negatiivsest mõjust tervisele, mis mõjutavad ohvreid ja mis on nähtavad.

Vastavalt USA-s läbi viidud uuringule selgub, et 20% naistest, kes otsivad haiglatest abi seoses perevägivallaga on vigastatud, kas endise või praeguse partneri poolt.⁶⁵ See näitab, et ka pärast vägivaldse suhte lõppemist ei ole ohver kaitstud endise partneri vägivaldsete rünnete eest.

Tagajärjed tervisele, mida vägivald võib kaasa tuua on⁶⁶ näiteks, füüsilised vigastused: luumurrud, sisemised vigastused organitele, mittesoovitud rasedus, günekoloogilised probleemid, suguhaigused, rasedusekatkemine, vaagnapõletikud, kroonilised vaagnavalud, peavalud, püsiva puude (näiteks nägemise või kuulmise osaline kaotamine), astma, enesehävituslikud käitumised (suitsetamine, kaitsmata seksuaalvahekorrad) ning need on ainult osa neist, mis võivad olla perevägivalla tagajärjed tervisele. Teise suure osa moodustavad vaimsed häired, näiteks: depressioon, hirm, ärevus, madal enesehinnang, söömisprobleemid (anoreksia, bulimia), seksuaalsed häired, obsessiiv-kompulsiivsed häired, traumajärgne stress.

⁶³ Naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi poliitiline raamistik. Lk. C 296 E/31.

⁶⁴ Khan, M., lk. 9.

⁶⁵ Greenfield, L.,A., Rand, M.,R., Craven, D., Klaus, P.,A., Perkins, C.,A., Ringel, C.,Warchol, G., Maston, C., Fox, J.,A. US Department of Justice, Violence by Intimates: Analysis of Data on Crimes by Current or Former Spouses, Boyfriends and Girlfriends. Märts 1998. Lk 17. Arvutivõrgus: <http://bjs.gov/content/pub/pdf/vi.pdf> (22.01.2013)

⁶⁶ Khan, M., lk. 2.

Uuringud on näidanud, et vägivald raseduse ajal on kahjulik nii lapsele kui emale. Halvimal juhul võib perevägivald lõppeda ohvri surmaga. Seksuaalne vägivald ja vägistamised võivad viia soovimatu raseduseni. Uuringud⁶⁷ on näidanud, et tüdrukud, keda on seksuaalselt väärkoheldud lapseas on käitumiselt riskialtimad. Väärkoheldud naistel on suurem tõenäosus kogeda stressi, millega seotud haigusteks on näiteks traumajärgne stress, paanikaatakid, depressioon, söömis- ja magamishäired, kõrgeenenud vererõhk, alkoholism, narkosõltuvus ja madal enesehinnang. Mõnele sügavas depressioonis olevale naisele tundub ainukese võimaliku väljapääsuna olevat enesetapp.

Femitsiit (inglise keeles *Femicide*) on juhtum, kus ohver on tapetud väärkohtleja poolt. Austraalias, Kanadas ja USA-s läbi viidud uuringutes on dokumenteeritud femitsiitide olemasolu. Võrdlev analüüs femitsiidist põhineb 1991. aasta uuringul,⁶⁸ mis viidi läbi Venemaal ja millest selgub, et vene naistel on 2,5 korda suurem tõenäosus saada mõrvatud oma partneri poolt, kui USA-s elavatel naistel. Kuigi USA-s elavatel naistel on kaks korda suurem tõenäosus langeda femitsiidi ohvriks, kui Lääne-Euroopas elavatel naistel.

Seksuaalne väärkohtlemine või vägistamine (inglise keeles *real rape*)⁶⁹ vastab järgmistele tunnustustele – ohvri vastuhaku korral kasutatakse jõudu või ähvardust ja füüsilisi jälgi on võimalik dokumenteerida, kui vägistamine ei vasta neile tingimustele, siis on raske tõestada ja enamuse juhtumeid ei jõua kohtusse vaid lõpetatakse tõendite puudumisel.

Vastavalt 2004. aastal Austraalias läbiviidud uuringule,⁷⁰ mis viidi läbi seoses seksuaalse väärkohtlemisega, selgus, et 15% oli vägistajaks ohvri partner või elukaaslane, 11% endine elukaaslane, 15% pereliige, täiesti võõraid oli 23% ja mingit pidi tuttav oli ohvriga 35% süüdistatavatest. Uuringus oli võimalik saada ka ülevaade, kas süüdistatav oli teotoime panemise ajal alkoholi või narkojoobes – 83% süüdistatavate puhul oli vastav informatsioon olemas ja 88% neist süüdistatavatest oli teotoimepanemise ajal alkoholi või narkojoobes. Nendest nimetatud 88% ainult 35% sai süüdimõistva otsuse. Uuringust selgus, et need juhtumid, kus süüdistatav oli võõras või pereliige (mitte elukaaslane) võeti süüdistus tagasi kõige vähem arvu juhtudel, ning juhtumid, kus süüdistatav oli endine või praegune elukaaslane võeti 48% ja 53% juhtudel tagasi. Seega peaaegu pooltel juhtudel, kui tegemist oli praeguse või endise elukaaslasega võeti süüdistus tagasi. See võib näidata, et

⁶⁷ Khan, M., lk. 9.

⁶⁸ Women in Transition. The MONEE Project. Regional Monitoring Report, Nr 6. UNICEF. 1999. Lk 16-17.

⁶⁹ Larcombe, W. Sex offender risk assessment: the need to place recidivism research in the context of attrition in the criminal justice system. Lk. 487. Arvutivõrgus: <http://vaw.sagepub.com/content/early/2012/07/15/1077801212452249.abstract> (17.03.2013)

⁷⁰ Samas, lk 487-488.

vägivallatsejal oli endisel ohvri üle võim ja ohver kartis seda, mis võib juhtuda, kui süüdistust tagasi ei võta.

Vägistamisohvritest meesoost isikud esitasid kurjategijale süüdistuse 27% juhtumitest, samas kui vastav osakaal on olnud naiste puhul 14% ning 14 ja nooremate ohvrite puhul oli selleks 42%.⁷¹ Laste vastu suunatud kuriteod on enamiku arvates, siis väga rasked kuriteod, mille toimepanijat ei saa lasta oma teo eest karistusest jääda.

Eespool on olnud juttu üldiselt tagajärgedest, mida perevägivald võib ohvritele kaasa tuua, kuid täpsemalt on uuritud ka perevägivalla mõju just lastele, kes on sattunud perevägivalla pealtnägijaks või keda on väärkoheldud. Neist uuringutest⁷² selgub, et lapsed kogevad meditsiinilisi ja käitumuslikke probleeme, sealhulgas näiteks probleemid kaaluga, söömisega ja magamisega. Neil võib olla raskusi koolis, võivad jääda klassi kordama,⁷³ neil on raske leida sõpru, nad võivad kodust ära joosta või püüda enesetappu sooritada. Väärkoheldud lastel võib esineda ka arenguhäireid. Viimased uuringud⁷⁴ on näidanud, et kokkupuutumine perevägivallaga võib muuta alles arenevat aju, sekkudes selle normaalsesse neuroloogilistesse arengutesse. Lapsed, kes on väga väiksest peale näinud vägivalda, mis leiab aset vanemate vahel või mida laps ka ise kogeb, avaldab mõju kogu tema käitumisele. Kui laps ei ole kunagi teistsugust käitumist ja lähedust kogenud, siis ei oska ta ka ise teisiti käituda ning koolis konflikti sattudes reageerib ta vastates vägivallaga. Vastavalt ÜRO vägivalla uuringule⁷⁵ näeb üle maailma perevägivalda pealt 133-275 miljonit last aastas, ning 5-11% neist elab arenenud maades.

Tüdrukud, kes näevad pealt perevägivalla juhtumeid suurema tõenäosusega aktsepteerivad vägivalda, kui abielu ühte osa. Need noored, kes on näinud pealt perevägivalda, võivad ise täiskasvanuna käituda vägivaldselt nii kodus, kui mujal.⁷⁶ Soome sotsioloogide andmete kohaselt järgib iga kolmas noormees, kes on kasvanud üles vägivaldses peres, ka tulevikus ise

⁷¹ Larcombe, W., lk. 489.

⁷² Echlin, C., Marshall, L. Child Protection Services for Children of Battered Women: Practice and Controversy, London and Middlesex Children's Aid Society. 1995. Lk 3. Arvutivõrgus: <http://www.lfcc.on.ca/cps4cbw2.PDF> (04.01.2013)

⁷³ Mitendorf, A. Vägivaldse käitumise kujunemine vägivallakuriteo toime pannud isikutele: kurjategijate tõlgendused vägivallast. Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika ajakiri. 3/2011. Lk 38. Arvutivõrgus: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltoo_ajakiri/2011/Sotsiaaltoo_nr3_2011.pdf (14.12.2012)

⁷⁴ Kane, J. Perevägivald. Daphne bukletid: Laste, noorte ja naiste vastu suunatud vägivallaga seotud teemad ja kogemused. 2008 Lk 6. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/files/others/booklets/05_daphne_booklet_5_et.pdf (13.10.2012)

⁷⁵ Kane, J., lk 8.

⁷⁶ Khan, M., lk 12.

oma peresuhtes vägivaldset käitumist.⁷⁷ Antud tulemusest võib eeldada, et kui need isikud oma korda lapsi väärkohtlevad, jätkavad ka nende lapsed oma korda väärkohtlemist. Tegemist on seega lõputu tsükliga.

Vastavalt ÜRO andmetele⁷⁸ aastast 2005 kaotab igal aastal Euroopas perevägivalla tõttu elu 1300 alla 14 aastast last, see teeb ühe päeva kohta neli surma.

1.3.2.2. Perevägivalla majanduslikud mõjud

Kanadas, USA-s, Šveitsis ja Suurbritannias läbiviidud uuringust selgub, et näiteks Kanadas kulus 2000. aastal 1 miljard dollarit teenuste peale sh politsei, kohtukulud, nõustamine ja koolitused. USA-s kulus aastas perevägivallaga seotud kuludeks 12,6 miljardit.⁷⁹ Need on ainult teenustele kuluvad summad, kuid kui suured võivad olla kulud tegelikult, seda ei teata. Eestis sellist uuringut läbiviidud ei ole, seega autoril puuduvad andmed võimalike kulude kohta Eestis. Otsesed kulud võtavad arvesse psühholoogilist nõustamist ja ravi kiirabi erakorralise meditsiini osakonnas, ka ravi seksuaalhäiguste vastu, politsei teenuste kulud – aeg sündmuskohale minnes, arreteerimised, kohtukulud, sealhulgas kinnipeetava vangistusega seotud kulud, naistele ja lastele mõeldud varjupaikade kulud, sotsiaalteenuste kulud ja ennetustegevus, programmid ning koolitused. Lisaks on leitud, et 30% väärkoheldud naistest kaotab oma töö (USA-s). Santiagos, Tšiilis läbiviidud uuringu kohaselt teenivad väärkoheldud naised peaaegu kaks korda vähem palka, kui mitte väärkoheldud naised.⁸⁰ Ohud lastele on käitumuslikud probleemid koolis, raskused õppimisel, oht jääda klassi kordama. Vastavalt Suurbritannias 2004. aastal läbiviidud uuringule⁸¹ olid naistevastase vägivalla kulud tööandjale 2,7 miljardit Inglise naela. Sama uuringu kohaselt hinnati emotsionaalsete ja inimlike kannatuste maksumuseks 25 miljardit eurot. Lähiriikidest on selliseid arvestusi ja uuringuid läbiviidud Soomes, kus koduvägivalla maksumuseks hinnatakse aastas olevat 91 miljonit eurot.⁸²

1.3.2.3. Perevägivalla mõjud üldiselt

Perevägivald on tervise, majanduse, hariduse ja inimõiguste probleem. Põhilised valdkonnad sekkumisel on: tõsta avalikkuse teadlikkust, koolitused, ohvriabi tõhustamine, seaduse

⁷⁷ Pettai, I. Perevägivalla uuringu tulemustest Eestis. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. 2002. Lk 4-5. Arvutivõrgus: http://www.enut.ee/lisa/perevagivalla_uuring_eestis.pdf (12.12.2012)

⁷⁸ Kane, J., lk 6.

⁷⁹ Soo, K., lk 3.

⁸⁰ Khan, M., lk 13.

⁸¹ Walby, S. The cost of domestic violence, Women and Equality Unit, UK Department of Trade and Industry. 2004. Lk 11. Arvutivõrgus: http://www.devon.gov.uk/cost_of_dv_report_sept04.pdf (12.01.2013)

⁸² Kane, J., lk 7.

muudatused, uuringute läbiviimine. Olulised valdkonnad on ennetamine, kaitse, ohvrite elu korda saamine.⁸³ Oluline on, et perevägivalda kogenud naised, lapsed ja mehed saavad vajalikku nõustamist ja abi et oma eluga edasi minna. Kannatanul on vaja teadmisi ja oskusi, et leida töö ja seal hakkama saada, et teenida iseseisvalt palka, et tekitada olukord, kus kannatanul on majanduslik sõltumatus. Oluline roll tavaellu tagasi pöördumisel on perekonnal ja sõpradel, kes toetavad perevägivalda ohvrit.

Uuringud on näidanud, et nende ohvrite arv suur, kes on tapetud vägivallatseja poolt pärast seda, kui ohver on suutnud vägivaldsest suhtest lahkuda.⁸⁴ Lahkudes vägivaldsest suhtest otsivad ohvrid tihti peale abi õigussüsteemist. Kui tegemist on abielulistes suhetes olevate isikutega, siis pöörduakse kohtu poole lahutuse saamiseks. Tõendatud perevägivalda juhtumid on lahutusprotsessi kiirendav tegur.

See, kui isik on lahkunud vägivaldsest suhtest ei tähenda veel tingimata seda, et ta on vägivallatseja käest pääsenud. Ka õigussüsteemist endast võib vägivallatseja saada abi.⁸⁵ Vägivallatseja, pöördudes ise esimesena näiteks lastekaitse asutuste poole ja taotledes laste ainuhooldusõigust, väidetakse, et tema abikaasa, elukaaslane või laste vanem on vägivaldne laste vastu ning ei ole sobilik laste eest hoolitsema.⁸⁶ Nii võib ohver, lootes pääseda koos lastega oma vägivallatseja eest, leida ennast peagi olukorrast, kus tema on süüdistatav või on ilma jäämas oma laste hooldusõigusest. Vastavalt 2003. aastal Arizonas läbiviidud uuringule,⁸⁷ sai perevägivaldaga seotud vaidlustes kuni 70% juhtudest isa laste ainu- või ühishooldusõiguse.

Enamasti on vägivaldsetel meestel naiste üle ka majanduslik kontroll ning see võib kaasa tuua naiste võimetuse saada abi professionaalsetelt õigusabipakkujatelt, kes saaksid aidata näiteks laste hooldusõigus küsimustes või lahutuse taotlemisel.

On teada, et kui vägivaldses suhtes esinevad füüsiline, psühholoogiline, seksuaalne ja majanduslik väärkohtlemine, siis lahutusprotsessi ajal, pärast seda ja laste hooldusõiguse

⁸³ Khan, M., lk 11.

⁸⁴ Kelly, J.B., Johnson, M.P., Differentiation Among Types of Intimate Partner Violence: Research Update and Implications For Interventions. Lk 485. Arvutivõrgus: http://www.fsa.me.uk/uploads/7/6/5/6/7656227/typologies_review_-_johnson.pdf

⁸⁵ Taylor, T.H., Stoilkov, M.V., Greco, D.J. Ex Parte Domestic Violence Orders of Protection: How Easing Access To Judicial Process Has Eased The Possibility For Abuse of The Process. Lk 86. Arvutivõrgus: http://www.law.ku.edu/sites/law.drupal.ku.edu/files/docs/law_journal/v18/taylor.pdf (04.11.2012)

⁸⁶ Vollans, A. Court-Related Abuse and Harassment. Leaving an abuser can be harder than saying. Lk 8. Arvutivõrgus: <http://www.bcwomens.ca/NR/rdonlyres/8D65CADE-8541-4398-B264-7C28CED7D208/50364/LitigationAbuseFINAL.pdf> (18.01.2013)

⁸⁷ Arizona Coalition Against Domestic Violence.. 2003. Arvutivõrgus: http://www.azcadv.org/docs/FS-Custody_Mediation.pdf (11.11.2012)

otsustamise ajal on naised järgmiste võimu ja kontrolli taktikate ohvrid.⁸⁸ Näiteks hooldusõiguse ja külastamiseõigusega seoses, vägivallatseja püüdes ise laste hooldusõigust saada ja näidata, kui ebakompetentne on kannatanu laste eest hoolitsemiseks, lapse toetuse suhtes, kas taotlede lasteraha vähendamist, et ta ei peaks ise maksma nii palju ja pannes seega pere veel raskemasse majanduslikku olukorda ja seega sõltuvusse temast või siis hoopiski, kui mees on saanud laste hooldusõiguse ja nõuab naiselt välja lasteraha. Vägivallatsejad viivitavad kohtu/hooldusõigusmenetlusega, manipuleerivad majanduslike vahenditega, näiteks lahutusprotsessi ajaks ei ole neil enam vara ega raha, muudavad või rikuvad fakte, hirmutavad või ahistavad ohvrit.⁸⁹ Emotsionaalne ja verbaalne väärkohtlemine abielu või suhte ajal, on just kui kontrolli taktika. Ohver isoleeritakse perest, sõpradest ja keelatakse omada eesmärgid ja enda initsiatiivi,⁹⁰ ohvri ei tohi olla oma arvamust.⁹¹ Iga päev korratakse kannatanule, et ta ei ole midagi väärt, ta on vastutustundetu ja talle ei anna keegi laste hooldusõigust. Ohver hakkab endas kahtlema ja uskuma, et tal on tõesti midagi viga. Majanduslik ärakasutamine – mitte piisavalt taskuraha andes, kui tegemist oli koduperenaisega, kes tööl ei käinud ning kes oli lastega kodus; piirates ligipääsu pangakontole, saboteerides pere elatusallikaid, jäädes pangale võlgu ja lastes ohvri selle enda raha eest ära maksta ja tekitades ohvris süütunde, et tema ei suuda pere eelarvesse nii palju panustada.

1.3.2.4. Kultuuri erinevused ja perevägivald

Sunnitud prostitutsioon meespartneri või vanemate poolt on üks osa vägivallast naiste ja laste vastu. Tihti peale saadetakse noored tüdrukud, kui kodumaised töötajaid, sellistel juhtudel võivad need tüdrukud olla ülemuse füüsilise ja seksuaalse vägivalla ohvrid. Selliseid juhtumeid on esinenud Lääne-Aafrikas. Samuti on noored naised ja tüdrukud, kas meelitatud või sunnitud oma abikaasade või sugulaste poolt prostitutsiooniks näiteks Indias.⁹²

Vähe on ka teada soolisel valikul põhinevast abordist, näiteks oli Indias 1999. aastal 10 000 juhtumist, kus naissoost imik tapeti. Hiinas 12% naissoost embrüosid surmati, selle tulemusel on tulnud kasutusele mõiste nagu *missing millions*, kus sündimata on jäänud ligikaudu 60

⁸⁸ Watson, L.B., Ancis, J.R., lk 2.

⁸⁹ Vollans, A., lk 9-10.

⁹⁰ Watson, L.B., Ancis, J.R., lk 10.

⁹¹ Vollans, A., lk 9-10.

⁹² Khan, M., lk. 6.

miljonit tüdrukut.⁹³ Kõik see on väärkohtlemine, täpsemalt inimõiguste rikkumine. Naistel on võetud õigus sünnitada oma lapsi ja need lapsed tapeti kuna nad oli nõ varest soost.

Traditsioonidel ja kultuurilistel põhjustel väärkohtlemine perekonnas – *female genital mutilation*, vastavalt 2000. aasta andmetele oli hinnanguliselt 130 miljonit naist on selle läbi teinud ja kaks miljonit teeb seda igal aastal. See võib kaasa tuua surma, viljatuse, pikaajase psühholoogilise trauma koos raske füüsilise kannatusega.⁹⁴ *Female genital mutilation* juhtumeid võib leida üle kogu maailma.

Kaasavaraga seotud (inglise keeles *Dowry related*) vägivald – India on tühistanud kaasavaraga seotud institutsiooni, leiab neid juhtumeid siiski aset. Üle 5 000 naise sureb aastas nende abikaasade käe läbi, kui nad hukuvad õnnetuslikes kõõgi põlengutes, kui kaasavara ei vasta tingimustele enne või pärast abiellumist. Iga päev hukub neis tulekahjudes viis naist.⁹⁵ Lisaks toimuvad ka happega rünnakud, kui kaasavara ei vasta nõuetele või kui keeldutakse abielu ettepanekust. Hinnanguliselt on Bangladeshis 200 happega rünnakut igal aastal. Au nimel tapmine – väidetava abielurikkumise tõttu, abielu eelsete suhete pärast, vägistamine, valesse inimesesse armumine, keda pere heaks ei kiida. 1997. aastal hukkus 300 naist Pakistani ühes provintsis.⁹⁶

Varajased abielud, kas tüdruku nõusolekuga või ilma, võivad kaasa tuua teismelise raseduse, sugulised haigused, samuti on sellel mõju noore tüdruku haridusele ja võimalustele kunagi tööd leida.⁹⁷

Seega võib kokkuvõtvalt öelda, et paljudes riikides ei peeta perevägivallaga seotud tegusid kuritegudeks ning see põhjustab *ex officio* vastutusele võtmist.⁹⁸

1.4. Perevägivallaga seotud regulatsioonid siseriiklikul ja rahvusvahelisel tasandil

1.4.1. Perevägivalla regulatsioon Eestis

Eesti on ratifitseerinud järgmised konventsioonid perevägivalla ohvrite kaitseks: Lasteõiguste Konventsiooni 21.10.1991.aastal,⁹⁹ 21.10.1991. aastal ratifitseeris Eesti Konventsiooni naiste vastase diskrimineerimise igasuguste vormide likvideerimiseks, 21.10.1991. aastal

⁹³ Khan, M., lk. 6.

⁹⁴ Samas.

⁹⁵ Samas, lk. 7.

⁹⁶ Samas

⁹⁷ Samas, lk 6

⁹⁸ Naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi poliitiline raamistik. Lk C 296 E/28.

⁹⁹ Informatsioon konventsioonide kohta, millega Eesti on ühinenud. Arvutivõrgus: http://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-11&chapter=4&lang=en (08.10.2012)

ratifitseeriti ka Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise konventsiooni. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon.¹⁰⁰ Perevägivalla juhtumid on siseriiklikus õiguses enamasti karistatavad KarS § 121 ja § 122 alusel:

„§ 121. Kehaline väärkohtlemine

Teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti löömise, peksmise või valu tekitanud muu kehalise väärkohtlemise eest –

karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.¹⁰¹

„§ 122. Piinamine

Järjepideva või suurt valu põhjustanud kehalise väärkohtlemise eest –

karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.¹⁰²

Vastavalt karistusseadustiku kommentaaridele moodustab KarS § 121 koosseisu kehaline väärkohtlemine, näiteks löömine, peksmine, kui ka tõukamine, kui selle tulemusena kannatanu kukub ja tunneb valu.¹⁰³ Põhiseaduse § 18 sätestab, et kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärkust alandavalt kohelda ega karistada.¹⁰⁴

Karistusseadustiku kohaselt peab karistuse mõistmisel arvestama muuhulgas võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid.¹⁰⁵ Karistusseadustik lubab vangistust mõista vaid juhul, kui karistuse eesmärki ei ole võimalik saavutada kergema karistusega ning vangistuse mõistmist peab kohus põhistama.

Hetkel on Riigikogus teisel lugemisel karistusseadustiku muutmise eelnõu (554 SE),¹⁰⁶ mille eesmärk on rõhku asetada perevägivallale ja muuhulgas ka sätestab, et perevägivalla raskendava asjaoluna.

KarS § 121 uues sõnastuses oleks järgnev:

„(1) Teise inimese tervise kahjustamise, löömise või valu tekitava muu kehalise väärkohtlemise eest –

¹⁰⁰ Inimõiguste ja põhi vabaduste kaitse konventsioon. Rooma, 4.november 1950. ETS nr 5. RT II 2000, 11, 57

¹⁰¹ Karistusseadustik RT I 2001, 61, 364; RT I, 04.04.2012, 3

¹⁰² Samas.

¹⁰³ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 2. trükk. Tallinn 2004. Lk 315.

¹⁰⁴ Eesti Vabariigi Põhiseadus RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 2

¹⁰⁵ Lõhmus, U. Inimõiguste ja nende kaitse Euroopas. Tartu 2003. Lk 73.

¹⁰⁶ Karistusseadustiku ja seoses sellega teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. Leitav arvutivõtetus: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad&> (01.05.2014)

karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui:

1) sellega on tekitatud tervisekahjustus, mis kestab vähemalt neli nädalat;

2) see on toime pandud lähi- või sõltuvussuhtes või

3) see on toime pandud korduvalt, –

karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, –

karistatakse rahalise karistusega.¹⁰⁷

Autor nõustub töögrupi ettepanekuga sätestada perevägivald kui raskendav asjaolu, kuna tegu pannakse toime lähedase isiku poolt pereringis, seega kasutab isik ära talle antud usalduspositsiooni.

Autor ei nõustu arvamusega, et karistuse mõistmisel seatakse ülempiiriks vangistuse puhul viis aastat vabaduse kaotust senise kolme aasta asemel. Põhjustest, miks autor on just sellisel arvamusel on täpsemalt selgitatud käesoleva töö kolmandas peatükis, kohtulahendite analüüsis.

Lisaks karistusseadustiku muudatustele on Eesti otsustanud liituda Istanbuli konventsiooniga, mille eesmärk on kaitsta naisi kõigi vägivalla vormide eest, ennetada, karistada ja kaotada naistevastast- ja perevägivalda. Eesti, liitudes selle konventsiooniga võtab endale kohustuse seadusandlusesse sisse viia kõik vajalikud muudatused ja arendada tugiteenuseid ohvrite abistamiseks ja toimetulemiseks.¹⁰⁸

Vastavalt 2010. aasta menetluspraktika analüüsile selgus, et politsei alustab menetlust 93% perevägivalla juhtumitest ning menetlus lõpetatakse 45% juhtudest otstarbekusest.¹⁰⁹ Ainult

¹⁰⁷ Karistusseadustiku ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seadus. Arvutivõrgus leitav: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad&> (01.05.2014)

¹⁰⁸ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Istanbul, 11.05.2011. nr, 210. Arvutivõrgus: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Estonian.pdf>

¹⁰⁹ Salla, J., Surva, L. Perevägivalla juhtumite menetluspraktika: 2010. Justiitsministeerium. Lk 4. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56017/Perev%E4givalla+menetluspraktika+anal%FC%FCs++Justiitsministeerium+2011+avalik.pdf> (02.10.2012)

24% juhtudel jõuab menetlus kohtuotsuseni, 42% menetluse lõpetamisel otstarbekusest kohaldatakse leppimist.

„Perevägivald vastu võitlejad nagu ei tunnekski kriminaalpoliitika vana paradoksi: probleemi lahendamine karistusnormi kehtestamise või karistuse karmistamisega on näiv lahendus, mis kehtestamise ajal ehk pälvibki mõningast tähelepanu, kuid ei küüni asja olemuseni ega suuda sisuliselt midagi muuta. /.../ Ebapiisavat preventsiiooni ei saa tõhustada täiendava repressiooniga.“¹¹⁰ Autor nõustub täielikult J. Sootaku arvamusega. Perevägivald ei ole tavaline väärkohtlemise juhtum võõraste inimeste vahel, vaid tegemist on vägivallaga isikute vahel keda ühendas usaldus.

Eespool on ära toodud perevägivallaga, kui väärkohtlemise ja piinamisega seotud sanktsioonid. Autor on arvamusel, et perevägivald juhtumeid tuleb vaadelda üksikult ja nende juhtumite puhul ei saa näidise või eeskujuna võtta varasemaid juhtumeid, mis paistavad esmapilgul samad. Perevägivald karistused võivad olla vangistus ja rahaline karistus, mille võib asendada ka ühiskondliku kasuliku tööga (edaspidi ÜKT). Autor on arvamusel, et rahaline karistus ei ole perevägivald lahendite puhul efektiivne või sobiv karistus ja seda järgmisel põhjusel. Nimelt, kui vägivallatsejale mõistetakse rahaline karistus, mille puhul ei ole seadus sätestanud rahalise karistuse suurust ning mis on kohtu määrata, siis mõistetakse rahaline karistus täidetakse pere eelarvest. Olenemata sellest, kas ohver ja vägivallatseja on ära leppinud ja moodustanud uuesti ühise leibkonna või ei ela koos, kuid neil on ühised lapsed, kelle heaolu eest vastutavad mõlemad vanemad võrdselt, siis karistuse täitmiseks mõeldud raha tuleb nõ ühisest pere eelarvest ning sellisel juhul on jällegi kannataja perevägivald ohver ja tema lapsed, kelle elustandard või selle tõttu mõneks ajaks halveneda. Vangistus võib autori arvates, mõningatel juhtudel olla siiski parim karistus, kui teisi vahendeid ohvri kaitsmiseks ei ole ning kui vägivald on olnud niivõrd raskekujuline ja pikka aega kestev ning vägivallatseja vabaduses viibides oleks pidev ja tõsine oht kannatanu elule ja heaolule. ÜKT puhul leiab autor, et antud juhul on tegemist vähem ohvrit mõjutava sanktsiooniga, kui rahaline karistus, kuid siiski, vägivallatseja täites ÜKT kohustuslikke tunde ning seega viibides eemal töökohustusest, kaotab rahaliselt. Seega leiab autor, et ka ÜKT ei pruugi olla vägivallatsejale mõistetatavatest sanktsioonidest kasulik ohvrile. Kui vägivallatseja kaotab rahaliselt, kaotab ka ohver ja nende lapsed. Autor on seisukohal, et parim viis perevägivald juhtumite lahendamiseks, olenevalt juhtumist ja selle raskusastmest, on lepitusmenetlus, mille raames on võimalik vägivallatseja suunata sotsiaalprogrammidesse ja

¹¹⁰ Sootak, J. Perevägivald: Kurtide dialoog. Eesti Päevaleht. 2009. www.epl.ee/news/arvamus/jaan-sootak-perevagivald-kurtide-dialoog.d?id=51175355 (03.03.2013)

psühholoogilisse nõustamisse. Lepitusmenetlust käsitleb autor magistritöö teises peatükis. Kuid sellisel juhul peaksid sotsiaalprogrammid ja nõustamine olema võimaldatud vägivallatsejale tasuta või suures osas tasuta. Perevägivald on kogu riiki mõjutav vägivald ja riik peab sekkuma perevägivalla juhtumitesse sh panustama vägivallatsejate rehabiliteerimisse ja suunama kannatanu ohvriabisse ja erinevatesse nõustamistesse, et isik, kes on olnud perevägivalla ohver, oleks võimeline oma eluga edasi minema.

1.4.2. Perevägivalla regulatsioonid rahvusvahelisel tasandil

Euroopa Nõukogu võttis 30 aastat tagasi vastu konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (*inglise keeles Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*).¹¹¹ Euroopa Liit defineerib vägivalda naiste vastu järgmiselt, see on „iga tegu mis põhineb soolisel vägivaldal, mis põhjustab või mis võib põhjustada füüsilist, seksuaalset või psühholoogilist kahju või kannatust naistele, sealhulgas nende tegudega ähvardamist, sundimist või omavolilist vabaduse võtmist, kas see leiab aset avalikult või eraelus.“¹¹²

Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 3 sätestab piinamise, ebainimliku või alandava kohtlemise ja karistamise keelu.¹¹³ Eraldi tuleb välja tuua artikli 14, mis sätestab igasuguse diskrimineerimise keelu.¹¹⁴

Kodaniku ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 4 sätestatakse riigi kohustus tagada meestele ja naistele võrdse kohtlemise ning artiklis 7 sõnastatakse piinamise ja ebainimliku, vääriskust alandava kohtlemise keeld.¹¹⁵

Istanbuli konventsioon ehk Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon, vastu võetud 11.mai 2011. Eesmärkideks on „kaitsta naisi vägivalla kõigi vormide eest, ennetada, karistada ja kaotada naistevastast vägivalda ja perevägivalda; aidata kaasa naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimisele ning edendada naiste ja meeste sisulist võrdõiguslikkust, sealhulgas naiste jõustamise kaudu; öötada välja igakülgne raamistik, poliitikad ning meetmed naistevastase vägivalla ja perevägivalla kõigi ohvrite kaitsmiseks ja abistamiseks; edendada rahvusvahelist koostööd naistevastase ja perevägivalla kaotamiseks; toetada ja abistada organisatsioone ja

¹¹¹ Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta. Vastu võetud 17.12.1979. TR II 1995, 5, 31.

¹¹² Euroopa Komisjon. Domestic Violence against Women. Lk 5.

¹¹³ Inimõiguste ja põhi vabaduste kaitse konventsioon. Rooma, 4 november 1959. ETS nr 5. RT II 2000, 11, 57

¹¹⁴ Oppermann, T. Euroopa Õigus. 2 tükk. Tallinn 2002. Lk 40.

¹¹⁵ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. Vastu võetud 26.09.1991. RT II 1994, 10, 11

õiguskaitseorganeid, et nad teeksid tõhusat koostööd ning võtaksid omaks integreeritud lähenemine naistevastase ja perevägivalla kaotamisele.¹¹⁶

Paarisuhtevägivald naiste suhtes osutab tõsist kehalise ja vaimse tervise probleemi USA-s. õiguslik definitsioon paarisuhtevägivallas viitab vägivaldsetele kuritegudele, mis on toime pandud endise või praeguse abikaasa, poiss-sõbra või tüdruksõbra poolt. Rahvuslik koalitsioon perevägivalla vastu laiendab seda definitsiooni veelgi ja lisab sinna sundiva ja ründava käitumise, millega saadakse ja omatakse kontrolli partneri üle. Sellised käitumised sisaldavad ka majanduslikku, emotsionaalset, seksuaalset ja/või füüsilisi rünnakuid või ründe ähvardusi. Vastavalt Kehavigastuste ennetuse ja kontrolli rahvuslikule keskusele, haiguste ennetuse ja kontrollikeskusele on 5,3 miljonit naist vanuses 18 ja vanemad, igal aastal USA-s perevägivalla ohvrid. Kuni 44% naistest USA-s kogeb elu jooksul perevägivalda. Rahalised kulutused seoses perevägivallaga üksi USA-s küündivad ligi 8,3 miljardi dollarini.¹¹⁷

Euroopa Liit defineerib vägivalda naiste vastu, kui igasugust soopõhist vägivalda, mille tulemusel või tõenäoliselt toob kaasa füüsilise, vaimse või seksuaalse kahju või kannatuse, sealhulgas nendega ähvardamise, sunni või vabadusevõtmise, kas see juhtub avalikult või eraelus. Perevägivald, kui naiste vastase vägivalla põhiline vorm, on Euroopa Liidu üks prioriteetidest.

Üks neljast naisest kogeb elu jooksul perevägivalda ja 6-10% naistest kannatab igal aastal perevägivalda. Naistevastane vägivald, kui inimõiguste rikkumine on probleem, mille lahendamise tegeleb nii Euroopa Liit, kui ka kõik liikmesriigid. Perevägivallale lahenduse leidmiseks on Euroopa Komisjon toetanud projekte näiteks Daphne projekt, mis keskendub peamiselt perevägivalla ennetamisele, viies läbi näiteks erinevaid seminare selgitades, mis on perevägivald, korraldades erinevaid reklaamkampaniad sh ka raadios.¹¹⁸

Euroopa Komisjon on läbiviinud Eurobaromeetri uuringu,¹¹⁹ et selgitada välja avalik arvamus perevägivallast. Selle uuringu raames küsitleti 26 800 Euroopa kodanikku 27 liikmesriigis 2010. aastal. Käesolevaga soovib autor välja tuua selle uuringu mõned olulisemad faktid.

¹¹⁶ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Istanbul, 11.05.2011. nr, 210. Arvutivõttus: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%2010%20Estonian.pdf>

¹¹⁷ Parra-Cordona, J.R., Escobar-Chew, A.R., Holtrop, K., Carpenter, G., Guzman, R., Hernandez, D., Zamudio, E., Gonzalez Ramirez, D. En el Grupo Tomas Concencia (In Group You Become Aware): Latino Immigrants' Satisfaction With a Culturally Informed Intervantion for Men Who Batter. Lk 108. Arvutivõttus: <http://vaw.sagepub.com/content/19/1/107> (04.03.2013)

¹¹⁸ Kane. J. Lk 23.

¹¹⁹ Euroopa Komisjon. Domestic Violence against Women. Lk 5.

Antud uuringusse oli kaasatud ka Eesti, seega on võimalik teada saada, kuidas on vastanud Eesti inimesed küsimustele perevägivallast. Läbiviidud uuringust selgus, et 98% on teadlikud perevägivallast, kui probleemist. Teadlikkus perevägivallast on kasvanud, nimelt iga viies inimene teab kedagi, kes on toime pannud perevägivalla juhtumi. Suhtumine perevägivalda on muutunud karmimaks võrreldes 1999. aastal läbiviidud uurinuga, nimelt 86% varasema 63% asemel ütleb, et perevägivald ei ole aktsepteeritav ja on alati karistatav. Riigiti välja tuues vastas 39% eestlastest, et nad teavad kedagi oma tuttavate seast, kes kannatab perevägivalla all, Soomes oli selleks arvuks 38%. Lisaks vastas 32% eestlastest, et teab kedagi oma töö juurest või koolist, kes kannatab perevägivalla all, Rootsis oli vastavaks arvuks 24% ja Soomes 21%. Üks viiest Euroopa Liidu kodanikust teab oma pere või sõprade ringist kedagi kes on perevägivalla ohver. Uuringus küsiti vägivalla liikide raskuse kohta: seksuaalne vägivald, kui väga tõsine vägivalla liik, mille puhul eestlased vastasid jaatavalt 71%, soomlased 85%, sakslased 86%; füüsiline vägivald, kui väga raske vägivalla liik, eestlased vastasid jaatavalt 72%, soomlased 86%, sakslased 84%; psühholoogiline vägivald, kui väga raske vägivalla liik, eestlased vastasid jaatavalt 47%, soomlased 65%, sakslased 68%. Vastavalt 95% vastanutest leiab, et alkohol on peamine süüdlane vägivallatsemisel ja 92 %, et süüdi on narkootikumid. Vaesuses leiab süüd 77%, töötuses 75%, põhjendus, et ise süüdistatav oli varem ohver, vastas 69%, geneetiline soodumus vägivaldseks käitumiseks 62%, usulised põhjused 60%, madal haridustase 58%, soolised põhjused, kuna võim on ajalooliselt nii jaotunud 58%, naiste provokatiivne käitumine 52%, meediat süüdistas vägivaldses käitumises 44%. Küsimusele, kas on olemas seadusi kurjategija rehabilitatsiooniks, vastas 61% eestlastest jaatavalt, soomlastest 32%, sakslastest 68%. Vastavalt sellele samale uuringule, leiab enamuse Euroopa kodanikke avalikkuse teavitamine perevägivalla juhtumitest on hea suund probleemi lahenduse teel, kuigi mõned informatsiooni levitamise viisid on efektiivsemad, kui teised. Vastavalt uuringule leidis 56% vastanutest, et siseriiklikult on olemas seadusi, mis reguleerivad vägivallatsejate rehabilitatsiooniks. Küsimusele, kuidas teadvustada perevägivalla probleeme, leidis 95% vastanutest, et peaks olema telefoni abiliin, millele väärkoheldud naised saaksid helistada – autor lisab, et seda kõike saab ka üldiste perevägivalla juhtumite puhul kasutada, kus ohvriteks on nii mehed, naised ükskõik mis vanused, lapsealistest kuni vanuriteni ja infotelefoni numbrid peavad olema kõigile kättesaadavad, mitte ainult inimesele, kes oskab kasutada interneti võimalusi. Vastanutest 92% leidis, et rohkem peaks olema kampaaniaid teadvustamiseks probleemi tõsisust ja raskust meie ühiskonnas, 87% leidis, et internetis võiks olla avaldatud rohkem informatsiooni abivajajatele naistele, 86% leidis, et tuleks kasutada personaalsemat viisi, milleks on lendlehtede jagamine tänavatel. Autori arvates on see väga hea mõte ja erinevate

kampaaniate raames, näiteks lastekaitse päeval tuleks selliseid lendlehti ka jagada, kuid sisult üldisi, selgitades, et mitte ainult naised ei ole perevägivallaohvrid ning et perevägivalla ohvri puhul ei mängi rolli sugu ega vanus. Karistuste kohapealt leidis 97% vastanutest, et karistamine on kasulik, 96% leidis, et kehtivate karistuste õige kohaldamine on kasulik, 90% leidis, et seadused peaksid olema karmimad ja 81% leidis, et rehabilitatsioon on kasulik viis.

2000. aastal oli 44 riiki siseriiklus seadusandluses omaks võtnud seadused perevägivalla ohvreid kaitsmiseks.¹²⁰

Naistevastane vägivald vastavalt 1993. aasta ÜRO Naistevastase vägivalla elimineerimise deklaratsiooni kohaselt on ajalooliselt kujunenud ebavõrdsete võimusuhetega meeste ja naiste vahel, mis on viinud naiste diskrimineerimise ja naiste üle domineerimiseni.¹²¹

Naistevastane vägivald võib kaasa tuua ohvri surma vägivallatseja käe läbi, vägivald ise võib olla piinav ja väärkohtlev nii füüsiliselt, kui ka vaimselt ning majanduslikult ja seksuaalselt. Tegemist on raske inimõiguste rikkumisega, võttes inimestelt ära õiguse võrdsele kohtlemisele, inimväärsele kohtlemisele, austusele, turvatundele, väärikusele, enesehinnangule ja õigusele kasutada oma põhiõigusi. Inimõiguste Komisjon määras 1994. aastal esimese *Special Rapporteur*'i, kes analüüsib perevägivalda, mis on naiste vastu suunatud. ÜRO poolt 1999. aasta oktoobris vastu võetud Uus Valikuline Protokoll, ütleb, et riigid, kes tunnustavad komitee võimu saada ja arvesse võtta üksikisikute või grupi poolt saadetud kaebusi, võib komitee läbi viia konfidentsiaalse uurimise ja esitada palveid riigile võtta käsile antud probleem.¹²²

Vastavalt Daphne buklettides välja toodud informatsioonile erinevate riikide seadusandluse kohta, võib välja tuua Küprose perevägivalla seaduse, mis sõna otseses mõttes sätestab, et vägivald perekonnas on raskendav asjaolu ja sellele järgnevad karmid karistused.¹²³ Paljudes riikides ei ole eraldi seadusi reguleerimaks perevägivalda, vaid on näiteks osa karistusseadusest nagu see on Eestis, kus see on sätestatud füüsilise väärkohtlemisena.

1.4.3. Riigi kohustused võideldes perevägivallaga

Perevägivald on inimõiguste rikkumine ning riigid peavad ennetama rikkumisi. Konventsioon naiste vastase diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta artikkel 2 ütleb:

¹²⁰ Khan, M., lk 1.

¹²¹ ÜRO naiste vastase vägivalla deklaratsioon. A/RES/48/104. 20. detsember 1993. 85 üldkoosoleku kohtumine. Arvutivõrgus: <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (15.12.2012)

¹²² Khan, M., lk 3.

¹²³ Kane. J. Lk 15.

„Osavõtvad riigid mõistavad hukka naiste diskrimineerimise kõigis selle vormides, lepivad kokku, et nad hakkavad viivitamatult kõigi võimalike vahenditega ellu viima naiste diskrimineerimise likvideerimisele suunatud poliitikat“¹²⁴ ning on oluline, et riigid kohtleksid mehi ja naisi võrdselt, kehtestaksid meetmed ja vajadusel sanktsioonid, et keelata diskrimineerimise, tühistama kõik seadused, mis kujutavad endast naiste diskrimineerimist.

Euroopa Nõukogu võttis 2001. aastal vastu raamotsuse, kus sätestab: „Liikmesriigid peaksid ühtlustama oma õigusnorme ulatuses, mis võimaldab saavutada eesmärgi pakkuda kuriteoohvritele kõrgetasemelist kaitset, olenemata sellest, millises liikmesriigis nad asuvad.“¹²⁵ Samuti sätestab raamotsus, et vältida tuleks ohvritele abi andmise käigus ohvri olukorra halvemaks muutmist. Nimelt sisaldab raamotsus abinõusid, mida tuleks kasutusele võtta enne kriminaalmenetlust ja mida saab rakendada ka pärast kriminaalmenetluse lõppemist.

Istanbuli konventsioon sätestab riigi kohtustusena hoiduda osalemast mistahes naistevastase vägivallaaktis ning tagama, et riigiasutused, ametnikud jt riigi teenistujad ja -isikud käituvad kooskõlas selle kohustusega. Samuti tuleb riigil vastu võtta vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid hoolsuskohustuse täitmiseks, et ennetada, uurida, karistada ja hüvitada käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid vägivallaakte.¹²⁶

1.4.4. Perevägivald kui piinamine

Vastavalt hetkel kehtivale karistusseadustikule võib perevägivalda juhtumeid kvalifitseerida vastavalt raskusastmele ja teo korduvusele piinamisena. Rahvusvaheline Kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakt¹²⁷ ning Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa konventsioon sätestab, et kedagi ei tohi piinata või julmalt, ebainimlikult ja alandavalt kohelda ega karistada.¹²⁸

Perevägivalda puhul tõusetub ka küsimus, kas perevägivald on nagu tavaline väärkohtlemise juhtum, mida karistatakse vastavalt kehtivale regulatsioonile või peaks rõhuma nõustamisele ja lepitusele. Ühelt poolt on arvamused, et arreteerimine, süüdistamine, süüdimõistmine koos

¹²⁴Konventsioon naiste vastase diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta. Vastu võetud 17.12.1979. RT II 1995, 5, 31.

¹²⁵ Euroopa Nõukogu 15. märts 2001 raamotsus ohvri seisund kriminaalmenetluses. Punkt (4).

¹²⁶ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Istanbul, 11.05.2011. nr, 210. Arvutivõtetus: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%202010%20Estonian.pdf>

¹²⁷ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. Art 7. Vastu võetud 26.09.1991. RT II 1994, 10, 11.

¹²⁸ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa konventsioon. Konventsiooni tekst ja selgitav ülevaade. Lk 4-5. Arvutivõtetus: <http://www.cpt.coe.int/lang/est/est-convention.pdf> (20.01.2013)

karistusega on protsess, mis kannab endas selget hukkamõistu ühiskonna poolt ja teadvustab süüdimõistetule, et ta peab oma tegude eest vastutama. Vastavat Minniapolise politseijaoskonna poolt läbiviidud uuringule kordas vägivallaakti kannatanu suhtes 19% vahendusmenetluses osalenud isikutest, 24% neist, kes pidid lahkuma oma kodust esitatud süüdistuse tõttu ja 10% neist keda arreteeriti.¹²⁹ Seega, kui võtta süüdistatavalt võimalus kannatanuga kokku puutuda, väheneb ka vägivalla võimalus.

On suurenenud arvamus, et perevägivald vajab spetsiaalseid abinõusid ja protseduure. Üks küsimus on selles, et kas süüdistada vägivallatsejat, isegi, kui ohver hiljem erinevatel põhjustel sealhulgas ka mõjutamise pärast süüdistusest loobub. Mõnedes riikides ei loobu prokuratuur süüdistusest isegi kui ohver pigem ei läheks kohtusse. Teistes riikides on ohver kohtuprotsessis kui tunnistajana. USA-s esindavad ohvreid advokaadid, samuti võivad ohvrid nõuda kohtu kaudu vägivallatsejalt kahjutasu. Lisaks võib taotleda esialgset õiguskaitset näiteks abielulahutuse puhul.¹³⁰ Eestis tegelevad perevägivalla juhtumitega kohtulikus menetluses prokurörid ning kui kannatanult on edasisi pretensioone süüdistatava vastu või soovib näiteks kohaldada süüdistatava suhtes lähenemiskeeldu või nõuda kahjuhüvitamist, siis tuleb kannatanul palgata advokaat või taotleda riigilt tasuta õigusabi.

Naistevastase vägivalla vastu võitlemise Euroopa Liidu raamistikus on Euroopa Parlament nõudnud tungivalt liikmesriikidelt, et riiklikus statistikas toodaks selgelt välja soolise vägivalla ulatuse ja võtaksid kasutusele meetmeid, millega tagada andmete kogumine soolise vägivalla, muu hulgas ohvrite soo, toimepanijate soo, nendevahelise suhte, vanuse, sündmuskoha ja vigastuste kohta.¹³¹ Samuti on Euroopa Parlament tundnud huvi ja palunud komisjonil välja selgitada perevägivalla majanduslikest mõjudest.

Esimese peatüki kokkuvõttes võib öelda, et perevägivald on probleem, mis puudutab tervet riiki, kõigepealt üksikisiku tasandil, kus kannatanult võetakse tema põhiõigused ja väärkoheldakse, kas vaimselt, füüsiliselt, seksuaalselt või majanduslikult, kusjuures vastavalt erinevatele uuringutele võivad ja enamasti esinevadki erinevad väärkohtlemise erinevad viisid koos. Teisena on tegemist ka riigi probleemiga, kuna majandusliku väärkohtlemise korral kaotab ka riik väärt tööjõudu, mis aitab riigi majandust edendada. See on küsimus, mis puudutab esimese järguna tööandjat, kelle töötaja ei ole võimeline tööd tegema ja ka töötajat, kes ei saa haiguslehel viibitud esimeste päevade eest tasu ning kaotab oma palgas, mis on

¹²⁹ Khan, M, lk 11.

¹³⁰ Samas.

¹³¹ Naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi poliitiline raamistik. Lk C 296 E/29-30.

vahend elamisväärteteks tingimusteks, iseseisvuse saavutamiseks või selle taastamiseks vägivallatsejast.

Autor on seisukohal, et siseriiklikkuse õigusesse tuleb sisse tuua perevägivalla mõiste, kuna praegusel hetkel ei ole perevägivald Eesti õiguses defineeritud. Autor on arvamisel, et perevägivalla defineerimine selgitab perevägivallaga seotud regulatsioone ja annab perevägivalla juhtumitega tegelevatele isikutele selgepiirilised juhised ja kriteeriumid perevägivalla äratundmiseks ja juhtumitega tegelemiseks aga ka kinnituse ohvritele, et tegemist on väärkohtlemisega, mida riik ei aktsepteeri ning mille vastu tuleb võidelda.

2. PEREVÄGIVALLA JUHTUMITE LAHENDAMINE

2.1. Lepitusmenetlus

1970. alustati USA-s ja Kanadas lepitusmenetluse programmi, kus perevägivalla ohver ja vägivallatseja pandi vastakuti (*inglise keeles victim-offender mediation või ka victim-offender reconciliation and victim-offender dialogue*).¹³² Perevägivalla juhtumite lahendamine lepitusmenetluses on nii Eestis kui ka ülejäänud maailmas kogumas järjest suuremat osakaalu.¹³³

Euroopa Liidu Nõukogu raamotsus ohvri seisundi kohta kriminaalmenetluses kohustas liikmesriike viima lepitusmenetluse sisse oma siseriiklikusse õigusesse.¹³⁴ Liikmesriigid määrasid aga ise selle ulatuse ja korralduse. Vastavalt raamotsuse täitmist käsitlevale analüüsile selgub,¹³⁵ et riigiti on erinevad nii lepitatavad juhtumid, kui ka see, millisel määral lepituse tulemusi kriminaalmenetluses arvestatakse, näiteks eeldused menetluse mittealustamiseks, menetluse lõpetamiseks ja karistuse kergendamiseks.

Lepitusmenetlus tugineb laiemalt restoratiivõiguse (*restorative justice*)¹³⁶ põhimõtetele, mille lähtekohaks on kuriteo sotsiaalne taust ja lahenduse leidmisele kaasatakse ka ohver. Lepitusmenetlusega soovitakse suurendada ohvri turvatunnet ja vähendada kuriteoga kaasnenud pingeid.

2.1.1. Lepitusmenetluse kohaldamine Eestis ja teistes Euroopa riikides

„Lepitusmenetlus on Euroopas laialt levinud sotsiaalset rehabilitatsiooni esikohale seadev võimalus leida alternatiivne, kohtuväline lahendus just kergemates kuritegudes, seejuures

¹³²Ptacek, J., Frederick, L. Restorative Justice and Intimate Partner Violence. Lk 2. Arvutivõrgus: http://www.vawnet.org/advancedsearch/printdocument.php?doc_id=1656&find_type=web_desc_AR (15.01.2013)

¹³³Khan, S. Mediation in the Criminal System: an Improved Model for Justice. 2005. Lk 1. Arvutivõrgus: <http://voma.org/docs/VORP%20for%20sex%20crimes.pdf> (14.12.2012)

¹³⁴Euroopa Nõukogu 15. märts 2001 raamotsus ohvri seisund kriminaalmenetluses. Euroopa Liidu Teataja. L 082, 22/03/2001. Art 10.

¹³⁵Victims in Europe. Implementation of the EU Framework Decision on the standing of victims in the criminal proceedings in the Member States of the European Union. 2009. Lk 35, 125-126. Arvutivõrgus: http://www.bkb.cz/files/uploaded/UserFiles/File/Project_Victims_Europe_Final_Report.pdf (02.01.2013)

¹³⁶Klopets, U., Tamm, K. Kriminaalmenetluse lõpetamine leppimise tõttu. Justiitsministeerium, 2010. Lk 5. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52673/> (20.01.2013)

mõjutades mittevangistuslike vahenditega isikut edaspidi kuriteo toimepanemisest hoiduma.¹³⁷

Kui rääkida lepitusmenetluse kohaldamisest erinevates riikides, siis riigiti on seadusandluses sätestanud küllaltki erinevad reegleid või tingimusi, mille alusel saab lepitusmenetlust kohaldada.¹³⁸ Näidetena võib välja tuua Ungari, Portugali ja Slovakkia, kus on oluline karistuse piirmäär, nimelt on võimalik lepitusmenetlust kohada kuritegude puhul, mille karistuse piirmäär on viis aastat vangistust. Vastupidiselt eelpool nimetatud riikidele ei ole näiteks Soomes, Saksamaal ja Poolas seatud lepitusmenetluse kohaldamisalale piiranguid kuritegude raskusastmest tulenevalt. Soomes on siiski välistatud lepitamine alaealise ohvri vastu toime pandud kuritegudes, teistel juhtudel hinnatakse juhtumi põhiselt ja arvesse võttes erisusi. Saksamaal on peamine kriteerium ohvrite huvi, Poolas on lepitamine võimalik kõikidel juhtudel.¹³⁹

Lepitusmenetlust hakati kasutama Eesti õiguses alates 2007. aastast. Lepitusmenetluse eesmärk on saavutada kokkulepe kannatanu, kahtlustatava või süüdistatava leppimiseks ning kuriteoga tekitatud kahju heastamiseks.¹⁴⁰ Lepitusmenetlust saab kohaldada teise astme kuriteo, va KrMS-i § 203 lõikes 1 nimetatud kuriteo puhul, kui asjaolud on selged, puudub avalik menetlushuvi ning selleks on olemas osapoolte nõusolek. Kahtlustatava või süüdistatava ja kannatanu võib lepitusmenetlusse saata nii kohtueelses- kui kohtumenetluses. Lepitusteenust finantseeritakse riigieelarve eraldistest ja selle osutamise tagab Sotsiaalkindlustusamet,¹⁴¹ lepitajad on vastavasisulise koolituse saanud ohvriabi osakonna spetsialistid.¹⁴² Kriminaalmenetluse lõpetamisel leppimise tõttu pannakse kahtlustavale või süüdistavale kohustus täita lepituskokkuleppe tingimusi tähtajaga mitte kauem kui kuus kuud ning kohustuste mittetäitmisel kriminaalmenetlus uuendatakse.¹⁴³ Lepitusmenetlust saab vastavalt KrMS-ile kohaldada prokurör või kohtunik.

Kriminaalmenetluse lõpetamine ei ole lubatud:

„1) karistusseadustiku §-des 122, 133, 134, 136, 138, 139, 141–143, 214 ja 263 nimetatud kuritegudes;

¹³⁷ Justiitsministri ettekanne kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2010 täitmise kohta 2006. aastal. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/33345>

¹³⁸ Klopets, U., Tamm, K., lk 9-10, 12.

¹³⁹ Samas.

¹⁴⁰ Kriminaalmenetluse seadustik. § 203². RT I 2003, 27, 166; RT I, 21.12.2012, 10

¹⁴¹ Ohvriabiseadus § 32. RT I 2004, 2, 3; RT I, 06.12.2012, 8

¹⁴² Sotsiaalameti peadirektori 30.06.2009 käskkiri nr 70. Lisa 2. Lepitamise teenusstandard. 2009. Arvutivõrgus: <http://www.ensib.ee/public/teenusstandardid/atslepitus2009.pdf> (18.02.2013)

¹⁴³ Kriminaalmenetluse seadustik. § 203¹. RT I 2003, 27, 166; RT I, 21.12.2012, 10

- 2) täisealise poolt alaealise kannatanu vastu toimepandud kuritegudes;
- 3) kui kuriteo tagajärjeks oli inimese surm;
- 4) inimsusevastastes ja rahvusvahelise julgeoleku vastastes, riigivastastes, ametialastes, üldohtlikes ning õigusemõistmise vastastes kuritegudes.¹⁴⁴

2010. aasta Eesti perevägivalla lahendite menetluspraktika analüüsist selgub, et lepitusmenetluses sõlmitud kokkuleppe sisuks on enamasti olnud kohustus käituda viisakalt ja hoiduda vägivallast.¹⁴⁵ Sageli määratakse karistusena rahalisi kohustusi, kohustust mitte tarvitada alkoholi ja narkootilisi aineid, osaleda teraapiates või ravil. Analüüsist selgub, et lepitusmenetluse käigus saab kahtlustatavale määrata kohustusi, mida teistel juhtudel ei saa ning kannatanul on oluline osa mõjutusvahendite määramisel. Lepitusmenetlust saab kohaldada ainult kannatanu nõusolekul. Perioodil 2007.-2010. lepitusmenetlusse suunatud kahtlustatavatest olid 90% (430) mehed ning 10% (49) naised.¹⁴⁶

2007.-2010. aastal on lepitusmenetlusse suunatud KarS §§ 120, 121 alusel kokku 422 juhtumit.¹⁴⁷ Antud statistika puhul on tegemist väärkohtlemise ja piinamisena kvalifitseeritud kuritegudega, kuid, kui suure osa moodustavad sellest perevägivalla juhtumid, ei ole võimalik statistilistest andmetest teada saada. Vastuse küsimusele, kui palju perevägivalla juhtumeid leiab Eestis aset, saab magistritöö kolmandas peatükis, kus autor analüüsib perevägivalla lahendeid 2012.-2013. aasta kohta.

2.1.2. Lepitusmenetluse poolt ja vastu argumendid

Paljudes riikides on seoses lepitusmenetlusega üles kerkinud küsimused selle sobivusest perevägivalla juhtumite lahendamiseks. Järgnevalt ülevaade erinevatest arvamustest, mida võib kohata Euroopa Liidu liikmesriikide seas.¹⁴⁸ Näiteks Ungaris peetakse lepitamist sobivaks viisiks peresiseste konfliktide lahendamisel, kuigi välistatud on lepitusmenetluse kasutamine korduvalt samalaadse teo toimepanijale. Iirimaa, Tšehhis, Luxembourgis on lepitusmenetluse kasutamine perevägivallajuhtumites välistatud. Luxembourgis on arutletud lepitusmenetluse rakendamisala laiendamise üle ka perevägivallajuhtumitele, kuid sotsiaaltöötajad on lepitusmenetluse kasutamise vastu. Belgias ja Rootsis on lepitusmenetluse kasutamine perevägivalla juhtumites lubatud, kuid lepitust kasutatakse siiski üldiselt vähe,

¹⁴⁴ Kriminaalmenetluse seadustik. § 203¹. RT I 2003, 27, 166; RT I, 21.12.2012, 10

¹⁴⁵ Salla, J., Surva, L., lk 6.

¹⁴⁶ Klopets, U., Tamm, K., lk 7.

¹⁴⁷ Samas, lk 10.

¹⁴⁸ Samas, lk 12.

kuna on asutud arvamusele, et lepitus ei ole kõige sobivaim viis perevägivalla lahendite puhul, sama moodi nagu ka Luxembourgis.

Lepitusmenetluse vastased leiavad, et perevägivalla lahendite puhul võib lepitus jätta mulje, et perevägivald on kerge kuritegu ja lepituses osalejad on erinevatel võimupositsioonidel. Autor leiab, et tõepoolest on lepituses osalevad isikud erinevatel võimupositsioonidel, kuid siiski nagu enamus lepituse pooldajaid leiab, siis tuleb siiski vaadelda igat juhtumit eraldi ja hinnata kas lepitus on sobivaim juhtumi lahendamise viis. See, et tegemist on perevägivalla juhtumiga ei tähenda, et automaatselt kõik juhtumid tuleb lahendada lepitusmenetluses või vastupidi, et lepitust ei tohiks kasutada. Kõik siiski oleneb vastava juhtumi teguritest. Kui osapooled on jõudnud ühisele arusaamale ja kui süüdistatav on valmis oma käitumist muutma ja osalema ravis, siis ei ole autori arvates põhjust, miks mitte lepitust kasutada. Hea näitena võib jällegi tuua võrdluse Soomest, kus on välja töötatud eraldi kontrollküsimused, mille alusel hinnatakse, kas juhtumi saab lahendada lepitusmenetluses.¹⁴⁹

KrMS § 203¹ lg 1 p 2 kohaselt on välistatud kriminaalmenetluse lõpetamine leppimise tõttu täisealise poolt alaealise vastu toimepandud kuritegudes, lubatud on lepitusmenetluse kasutamine alaealise poolt teise alaealise suhtes toimepandud kuritegudes. Kuid selliseid lepitamisi on vähe läbi viidud.¹⁵⁰ Alaealiste kurjategijate ja kannatanute puhul ei kasutata lepitusmenetlust nii palju, sest seadus seab ette piirid alaealiste asjades, nimelt ka pikenev menetlusaeg võib olla üks peamine faktor. Alaealiste kahtlustavatega juhtumites on seatud kohtueelse menetluse tähtajaks neli kuud. Alaealiste kurjategijate puhul võib käsitleda ohvriabi seaduse § 63 kohaselt lepitusteenusena ka alaealise mõjutusvahendite seaduses sätestatud lepitamise kohaldamist. Kuid see on juba mõne teise uuringu teema.

2.1.3. Lepitaja roll lepitus menetluses

Lepitaja veendub, et mõlemad osapooled on lepitusmenetlusega nõus, selgitab osapooltele lepitusmenetluse olemust ja korda. Lepitaja kohtub osapoolega/osapooltega kaks korda. Esimesel korral kannatanuga, siis süüdistatavaga ja seejärel mõlemaga koos. Lepitaja peab veenduma, et lepitusmenetlus on sobivaim vahend ja et kannatanut ei sunnita lepituseks. Süüdistatav peab teadma, et tegemist ei ole lihtsama viisiga, kuidas karistusest pääseda, vaid, et süüdistataval on ka kohustus.

¹⁴⁹ Klopets, U., Tamm, K., lk 12.

¹⁵⁰ Samas, lk 14.

Varasemalt lepitusmenetluse teemal läbi viidud uuringust selgub, et kannatanud olid lepitusmenetlusega nõus kuna kartsid süüdistava karistamist ja seda, milliseid lisakohustusi see karistus võib kaasa tuua.¹⁵¹ Näiteks rahalise karistuse puhul on see raske löök pere eelarvele. Näitena lõik uuringust: „Prokurörid rääkisid, et üks argument lepitusmenetluses osaleda on ka see, et leppimise tõttu kriminaalmenetluse lõpetamine on kahtlustatava jaoks üldiselt odavam (nt ei lisandu kindla summa maksmist riigituludesse nagu nt KrMS § 202 puhul).“¹⁵² Lisaks selgub lepitajatega läbiviidud uuringust, et sageli oli vägivallajuhtumite põhjus suhtlemisprobleemid ning oskamatus tekkinud tülisid lahendada teist moodi, kui vägivallaga.

Lepitusmenetlusel on oluline osa pereprobleemide lahendamisel, lepitaja võib anda soovitusi nõustamise või pereteraapia suhtes. Kannatanu soovil võib osalemine teraapias olla üks lepitusmenetluses määratavatest kohustustest.

Eelpool nimetatud uuringus intervjueeritud prokuröride hinnangul ei peaks lepitusmenetlusse saatma kahtlustatavaid, kelle puhul on tegu korduva vägivallatsejaga. Autor nõustub sellega. Kui isikul puuduvad varasemad karistused, siis on see märk, et inimesele võib kohaldada kergemat karistust ja võimalik, et piisab ravist. Kui inimesel on mitmeid varasemaid karistusi, just eriti ähvardamine, väärkohtlemine, piinamine, siis ei näe antud juhul töö autor võimalust lepitusmenetluse kasutamiseks.

Riigi peaprokuröri juhise kohaselt on avalik menetlushuvi olemas, kui menetluse jätkamine on eripreventiivsetest vajadustest lähtuvalt vajalik – näiteks „isikut on kahe aasta jooksul enne uue kuriteo toimepanemist sarnase süüteo eest karistatud või on tema suhtes menetlus otstarbekuse kaalutlusel lõpetatud (juhise p 4); KarS §-de 120-122 puhul on avalik menetlushuvi olemas jätkuva perevägivalla puhul (juhise p 36).“¹⁵³

Lepitusmenetluse oluline osa on ka kurjategija poolt süü tunnistamine, kasvõi osaliselt. Kuna lepitusmenetluse vaatepunktist on tähtis, et osapooled, eriti siiski kurjategija näitab üles initsiatiivi ja tahet lepituseks.

Lepitusmenetlust võib kasutada nii kohtueelses, kui ka juhtumi puhul, mis on jõudnud kohtumenetlusse. Kuna juhtumi kohtusse jõudmine võib võtta aega kuid, siis lepitusmenetlus on hea viis, kuidas kannatanu saab hiljem vältida kõiki ebameeldivaid mälestusi, mis

¹⁵¹ Klopets, U., Tamm, K., lk 18.

¹⁵² Samas, lk 19.

¹⁵³ Riigi peaprokurör. Juhis nr RP-1-4-/07/3, muudetud 23.12.2009 nr RP-1-3/09/5 (jõustus 01.01.2010). Lk 1-2. Arvutivõrgus: http://www.konkurentsiamet.ee/public/valjavote_12.04.07_juhisest.pdf (12.01.2013)

kohtuprotsessiga võivad esile kerkida. Vastavalt teenusstandardile, mille alusel lepitajad tegutsevad, tuleb lepitajal sõlmida lepe osapoolte vahel kahe kuu jooksul

2.1.4. Lepitusmenetlusega määratavad kohustused

Vastavalt 2010. aastal läbi viidud uuringule on peamiselt seitse erinevat kohustust, mida kurjategijate suhtes võidakse kohaldada.¹⁵⁴ Protsendiliselt jagunes kohustuste osa järgnevalt: kõige enam 84% juhtudest soovis kannatanu kohaldada viisakuskohustusi. Kohustuste liikidest ja seletustest tuleb juttu edaspidi. Rahalist karistust kohaldatai 27% juhtudest, 18% sooviti, et süüdistatav hoiduks alkohoolsetest jookidest ja narkootiliste ainete tarbimisest, 14% sooviti, et süüdistatav läbiks ravi või teraapia seansse.

Erinevad kohustused, mis süüdistatavaga kokku lepidi.¹⁵⁵

- Vägivallast hoidumise kohustus on pigem distsiplineeriv kohustus. Kui kannatanu uuesti politseisse ei pöördu, ei ole kuidagi võimalik teada saada, kas kannatanu suhtes on uuesti vägivalda toime pandud. Kui jah, siis millist, kas füüsilist, vaimset või seksuaalset vägivalda;
- Vabandamine on lepitamise eelduslik alus, kui süüdistatav tunnistab oma teo väärust ja kinnitab, et tema tegevus ei kordu;
- Viisakas käitumine on jällegi pigem distsiplineeriv kohustus;
- Alkohoolsete jookide tarbimise keeld;
- Narkootiliste ainete tarbimise keeld;
- Rahaline karistus sh nii menetluskulude tasumine, kahju hüvitamine kui ka lepitusega seonduvad kulud, vastavalt 2010. aasta uuringule, selgus, et 5% kõigist lepitustest lõppes rahalise karistusega, mille suurus jäi enamasti 5 000 euro suurusesse summasse. Kohustus võidi määrata ka perioodiliselt, kui süüdistava sissetulek ei olnud nii suur, et maksta kohe rahatrahvi;
- Ravi või teraapia, eeldab poolte ühist tahet ning samuti rahaliste vahendite olemasolu. Kuid selle mõju just eriti perevägivalda juhtumite puhul oleks kõige suurem.

Autor on arvamisel, et kõige enam kasulikku mõju avaldab ravi või teraapia, kui tegemist on inimestega, kes soovivad koos ühise eluga edasi minna. Ravi ja teraapia on kasulikud oma probleemidest rääkimisel ja neist üle saamisel. Kuid siiski võivad ravi ja teraapia kulud ulatuda suurtesse summadesse ning kõigil ohvritel ja süüdistatavatel ei ole võimalik sellistest

¹⁵⁴ Klopets, U., Tamm, K., lk 24-28.

¹⁵⁵ Samas.

programmidest osa võtta. Perevägivalla puhul on väga keeruline mõista karistusi või kohustusi süüdistatavale ilma, et ei mõtleks neile tagajärgedele, mis seeläbi võivad kaasneda kogu perele. Kui süüdistatavale mõista rahaline karistus, siis suure tõenäosusega võetakse see summa pere eelarvest. Sama moodi kõik kohtukulud ja lepitajaga seotud kulud kannatab süüdistatav. Siin tekib autoril küsimus, et kui kohtukulude tasumiseks võtav raha tuleb pere eelarvest, kas seda võib lugeda ka kannatanu karistamiseks? Autori arvamusel see nii ka on, kuna väheneb raha, mis on mõeldud pere ülalpidamiseks. Seega on oluline riigi panustamine perevägivalla juhtumite lahendamisel ja kanda kasvõi osa kuludest.

Lepitusmenetluse läbi viimisel on kõige olulisem tingimus kannatanu julgeolek ning soov vältida edasisi kannatatusi, sealhulgas selliseid, mida võib lepitusmenetlus endaga kaasa tuua. Kui vägivalla juhtumist on möödas vähe aega ja kõik emotsioonid on kannatanul veel värskelt meeles, võib lepitusmenetlus neid emotsioone uuesti esile kutsuda. Reaalsus on, et väärkoheldud naistel on suur risk sattuda uuesti partneri vägivalla alla.¹⁵⁶ Lepitusmenetluses on oluline, et süüdistatav tunnistab oma tegu ja kahetseb, kuid sama oluline on selgitada ja panna süüdistatav aru saama, kui vale on vägivald ning sellist käitumist ei aktsepteerita.

Lepitusmenetlus asetab vastakuti kannatanu ja süüdistava ning sellises olukorras saab kannatanu küsida süüdistatavalt tema käitumise põhjuste kohta ning süüdistataval on võimalus paluda andestust tehtud tegude eest. Selline situatsioon võib kaasa aidata ohvri paranemisele, aga ka ohvri ja süüdistatava suhte taastamisele.¹⁵⁷

Kui osapooled suhtuvad lepitusmenetlusse tõsiselt ja on valmis omalt poolt tegema kõik, et tagada menetlus õnnestumine, siis võib lepitusmenetlus lõppeda leppimise, andestamise ja lõpetuse leidmisega.

Lepitusmenetlus ja lepitajad lähenevad perevägivalla juhtumitele vastavalt perevägivalla teooriatele. Näiteks lepitajad, kes usuvad, et vägivallas on süüdi alkohol ja narkootilised ained lähevad teistmoodi juhtumile, kui need lepitajad, kes leiavad, et perevägivald on suhte probleem ja mõlemad osapooled on sellega seotud (konfliktiteooria).¹⁵⁸ Magistritöö autor leiab, et perevägivalla juhtumitele tuleb reageerida vastavalt juhtumiga seotud spetsiifikale. Iga juhtum on erinev, vajades spetsiaalset tähelepanu ning seega on igati õigustatud lähenda erinevate teooriate põhiselt. Kindlasti ei saa ühe teooria põhiselt läheneda kõigile juhtumitele.

¹⁵⁶ Edwards, A., Haslett, J. Domestic Violence and Restorative Justice: Advancing the Dialogue. Lk 4. Arvutivõrgus: <http://www.voma.org/docs/DVandRJPaper2003.pdf> (22.02.2013)

¹⁵⁷ Samas, lk 3.

¹⁵⁸ Samas, lk 6.

Lisaks esineb neutraliseerimisteooria, mis väidab, et vägivallatsejad püüavad end vabastada vastutusest, mis vägivallaga kaasneb, tuues vägivalla põhjusena alkoholi või ka pinged töö. ¹⁵⁹

Väärkohtlemine saab olla, kas füüsiline, vaimne, seksuaalne, majanduslik või sotsiaalne (isolatsioon), ohver kogeb tavaliselt mitut erinevat vägivalla tüüpi. Seega on lepitusmenetluse puhul oluline silmas pidada ohvri turvalisust ja ohvri tahet. Aga mis saab siis, kui need kaks lähevad vastuollu? Kuidas peab käituma lepitaja, kui ta näeb, et ohvri soovid lahknevad? Kumb on olulisem, kas ohvri turvalisus või ohvri tahe? Näiteks on ohver olnud pikka aega vägivaldses suhtes ja on näha, et vägivallatseja ei ole teel paranemise poole ja võib ka edaspidi ohvrile kahjulik olla, kuid ohver erinevatel põhjustel soovib menetlust lõpetada ja võib olla ka ilma igasuguste kohustuste kohaldamiseta vägivallatsejale. Lepitajal on kohustus selgitada ohvrile võimalikke tagajärgi ning soovitada määrata võimalikke kohustusi nagu näiteks teraapia. Kuid kõik on siiski ohvri otsustada ja lepitaja saab ohvrit ainult toetada ja nõustada.

Lepitaja peab olema teadlik erinevatest vägivalla teooriatest, et ohvrit ja vägivallatsejat aidata. Kui lepitaja ei oska märgata juhtumi kõiki aspekte või ei pööra neile tähelepanu, siis selline olukord võib saada ohvri jaoks ohtlikuks, näiteks jääb märkamata kannatanu depressioon, mis on tekkinud vägivalla tulemusena ja mis vajab spetsialisti sekkumist. Samuti võib vägivallatseja jääda vajaliku abita, kui teda ei suunata näiteks alkoholiravile. Lepitaja peab olema vahelüli ohvri ja vägivallatseja vahel. Lepitusmenetluse sessioonil ei tohi lepitaja tekitada olukorda, kus ohver tunneb, et ta on kaitsetu ja vägivallatsejal on võim. Ohvril peab olema tunne, et ta on kaitstud ning lepitaja peab tagama selle, et kui ohver ja vägivallatseja koju lähevad, ei satuks ohver uuesti vägivalla alla selle pärast, mida ta sessioonil rääkis. Vägivallatseja peab aru saama, et vägivald on vale ja see on karistatav.

Lepitusmenetluses toimub kolm kohtumist. Kas see on piisav, et aidata nii ohvrit kui ka vägivallatsejat? Autori arvates ei ole kolm kohtumist piisav arv, et jõuda arusaamale ohvri ja vägivallatseja tegelikest suhetest, vägivalla tõsisusest ja kestvusest.

Sõelumine (inglise keeles screening) on termin, millega spetsialistid selgitavad välja, milline konflikti lahendamise protsess on nii ohvri, kui ka vägivallatseja ja nende laste (kui neil on lapsed) jaoks kõige efektiivsem, õiglasem ja turvalisem nii füüsiliselt kui ka vaimselt. ¹⁶⁰

¹⁵⁹ Linno, M., Soo, K., Strömpl, J., lk 15.

¹⁶⁰ Linton, H. Screening for Power Imbalances in Family Law Cases. 2012 Lk 2. Arvutivõrgus: <http://www.riverdalemediation.com/wp-content/uploads/2011/01/Linton-Screening-for-Power-Imbalances-in-Family-Law-Cases.pdf> (22.02.2013)

Sõelumise käigus tuleb välja selgitada, mis mõjutab võimude jaotust ohvri ja vägivallatseja suhtes, millised vägivalla tüübid nende suhtes aset leiavad ning milline on kõige efektiivsem viis vaidluste lahendamiseks. Selle protsessi käigus tuleb meeles pidada, et iga juhtum on erinev ja vastavalt sellele tuleb lepitajal kohanduda ning vägivallatsejasse ei tohi suhtuda eelarvamustega.

Juhtumid, millal lepitusmenetlust ei tohiks läbi viia:¹⁶¹

- Vägivallatseja on toime pannud eriliselt julmi vägivalla akte ohvri enda või laste vastu;
- Vägivallatseja on ähvardanud või üritanud enesetappu;
- Vägivallatseja on ohvrit või lapsi ähvardanud vägivallaga;
- Vägivallatseja on ekstreemselt armukade.

Lepitusmenetluse vastased väidavad, et lepitusmenetlus ei saa aidata perevägivalla lahendite puhul kuna lepitusmenetlus eeldab, et osalejatel on võrdsed või tasakaalus võimusuhted, kuid perevägivalla juhtumites on vägivallatsejal alati võim ning ohver on alati olnud vägivallatsejale vastutulelik, vastasel juhul ei oleks vägivalda olnud.¹⁶² Lisaks peavad perevägivalla juhtumid saama avaliku halvakspanu, et vägivallatseja saaks aru, kui vale ja karistatav on vägivald ning teadvustada kannatanutele, et on veel teisigi, kes vägivalla all kannatavad.¹⁶³ Lepitusmenetluse puuduseks on veel see, et kui lepituse protsess lõpeb, siis puudub ülevaade ja kontroll ohvri tegelikult olukorrast ning, kas ohvril on turvaline olla. Lepituse eesmärk on avada ennast ja rääkida neist probleemidest, mis aset leiavad ja püüda leida neile lahendus. Lepitusmenetluse vastased leiavad, et selline olukord võib ohvrile väga ohtlikuks saada, sest kui ohver lepitusmenetluses ütleb midagi, mis vägivallatsejale ei meeldi, siis sellel võivad olla tõsised tagajärjed ohvri turvalisusele.¹⁶⁴ Vastavalt D.L. Zutteri poolt esitatud näitele, kus küsitleti perevägivalla ohvreid, toodi välja, et lepitusmenetlus oli vägivallatseja võimalus kohtuda uuesti ohvriga, et vägivallatseja ei soovi lepituse lõppu ja soovib põhjust, miks ohvrit näha.¹⁶⁵ Lepitusmenetluse vastased väidavad samuti, et

¹⁶¹ Zutter, D.L., lk 5-6.

¹⁶² Garrity, R. Mediation and Domestic Violence. What Domestic Violence Looks Like. 1998. Alapealkiri – Why Mediation Is Not Appropriate. Arvutivõrgus: http://www.biscmi.org/documents/MEDIATION_AND_DOMESTIC_VIOLENCE.html (12.01.2013)

¹⁶³ Pelikan, C. Victim-offender mediation in domestic violence cases- a research report. Punkt 1.1. Arvutivõrgus: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/pelikan-christa.-victim-offender-mediation-in-domestic-violence-cases-a-research-report> (15.01.2013)

¹⁶⁴ Garrity, R., lk 3-4.

¹⁶⁵ Zutter, D.L., lk 5-6.

perevägivalda ei peeta nii raskeks kuriteoks, kui näiteks vägivalda täiesti võõraste inimeste vahel.¹⁶⁶

Perevägivalda tuvastamine saab toimuda erinevate küsimustikke abil, mida lepitajad saavad oma töös kasutada, näiteks MASIC (*inglise keeles Mediator's Assessment of Safety Issues and Concerns*) on küsimustik partneri kohta, vältimaks enese süüstamist.¹⁶⁷

Lepitusmenetlusel on nii positiivsed kui negatiivsed küljed. Negatiivsed võivad olla näiteks lepitaja enda ebapädevus ja teadmatus, kuidas perevägivalda juhtumite puhul käituda ning vale käitumise puhul võib lepitaja suurendada veelgi ohvri kannatusi ja anda enesekindlust juurde vägivallatsejale. Seetõttu ongi eriti oluline, et isikud, kes perevägivalda juhtumitega tegelevad, näiteks sotsiaaltöötajad, meditsiinitöötajad ja politseiametnikud, sh lepitajad on teadlikud perevägivalda erinevusest tavaliste väärkohtlemise juhtumitega ning on läbinud erinevad koolitusi, mis on suunatud just perevägivalda juhtumitele, tuues välja erinevad perevägivalda teooriad ja võimalikud põhjused. Lepitajaid peavad olema neutraalsed isikud, keda nii ohvrid kui ka vägivallatsejad saaksid usaldada. Negatiivse asjaoluna võib veel välja tuua lepitusmenetluses uurija keskendumine peamiselt ühele vägivalda liigile, milleks on füüsiline vägivald, kuna see ainsana nähtav, märkamata jättes võimaliku vaimse vägivalda olemasolu.

Lepitusmenetluse pluss pool on see, et ohver saab avaldada oma arvamust ja teda kuulatakse ära, vägivallatseja kanda on kulutused ning eelduslikult jõutakse vastastikusele kokkuleppele.¹⁶⁸

Vägivallatsejad tavaliselt eitavad, et nemad on ohvrile kannatusi toonud ja väidavad, et ohver on ise vigastused tekitanud või ohver alustas tüli, mille käigus vägivallatseja talle kallale tungis ning aja jooksul õpivad ohvri nõ ette teadma olukordi, et kui nad ei käitu vastavalt vägivallatseja soovidele, järgneb olukorrale mingit laadi vägivald, olgu selleks siis füüsiline, vaimne, seksuaalne või majanduslik.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Zutter, D.L., lk 5-6.

¹⁶⁷ Holtzworth-Munroe, A., Beck, J., A., C., and Applegate, G.A. The Mediator's Assessment Of Safety Issues And Concerns (Masic): A Screening Interview For Intimate Partner Violence And Abuse Available In The Public Domain. 2010. Lk 1. Arvutivõrgus: <http://law.indiana.edu/lawlibrary/services/bibliography/documents/Holtzworth-MunroeApplegateBeckFCRarticleonMASIC.pdf>

¹⁶⁸ Elonheimo, H. Restorative Justice Theory and the Finnish Mediation. Lk 7. Arvutivõrgus: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/elonheimo/view> (21.02.2013)

¹⁶⁹ Williams, L. K. The use of mediation as a complement to the integrated domestic violence courts of New York. Lk 4. Arvutivõrgus: <http://www.cardozoicr.com/wp-content/uploads/2012/06/CAC2014.pdf> (21.02.2013)

Perevägivald puhul on erinevad uuringud välja toonud nõ tsükli¹⁷⁰ – a) vägivallatseja muutub järjest vihasemaks, kas siis ohver on midagi teinud või tegemata jätnud vägivallatseja arvates, selles staadiumis on vaimne vägivald, peamiselt solvangud ning võib isegi ohvrit hoiatata, mis nüüd peagi juhtuma hakkab; b) vägivallaakt – ohver kannatab füüsilise vägivald all; c) järgneb kahetsus ja andeks palumine, seda nimetatakse ka mesinädalate faasiks. Ohver tahab uskuda, et nüüd kõik muutub ja vägivald ei kordu. Kuid peagi hakkab vägivallatsejas viha uuesti üles kerkima.

Autor on seisukohal, et perevägivald juhtumite lahendamisel on lepitusmenetlus kannatanule ja vägivallatsejale kõige mõistlikum lahendusviis, mille käigus saab ohver sõnaõiguse öelda oma arvamuse, milliseid tingimusi peab vägivallatseja täitma ning mille raames on võimalik vägivallatseja suunata erinevatesse sotsiaalprogrammidesse, mis aitavad säilitada perekonna sissetuleku, erinevalt kohtumenetluses mõistetavast rahalisest karistusest või vangistusest. Lisaks jäävad vägivallatsejal kandmata kohtumenetlusega seonduvad menetluskulud, mis samuti on suur väljaminek pere eelarvest.

2.2. Lähenediskeeld

Perevägivald ohvri kaitsevahendina ja vägivallatseja mõjusvahendina saab menetluse ajal kasutada lähenediskeeldu.¹⁷¹ Mis täpsemalt on lähenediskeeld, kuidas saab seda taotleda ning millised on lähenedisregulatsioonid Eestis, sellest kõigest täpsemalt käesolevas alapeatükis.

Lähenediskeeldu võidakse kohaldada nii tsiviil- kui kriminaalmenetluses. Tsiviilmenetluses peab kannatanu ise lähenediskeeldu taotlema ning seda ka põhistama. Tsiviilmenetluses lähenediskeeldu taotlemine on teisiti nimetades kahju tekitava tegevuse keelamine.¹⁷²

Kohtupraktika näitab, et tsiviilmenetluses taotletakse lähenediskeeldu väga vähestel juhtudel.¹⁷³ Lisaks lähenediskeeldule on võimalik taotleda kahju hüvitamist, kuid mittevaralise kahju hüvitamise juhtumid on harvad meie kohtupraktikas, kuna neid on raske tõestada.¹⁷⁴ Teine võimalus on karistusõiguslik lähenediskeeld. „Isikuvastase kuriteo toimepanemisega

¹⁷⁰ Williams, L. K. The use of mediation as a complement to the integrated domestic violence courts of New York. Lk 4. Arvutivõrgus: <http://www.cardozo.jcr.com/wp-content/uploads/2012/06/CAC2014.pdf> (21.02.2013)

¹⁷¹ Sepp, H. Perevägivald vastu: ennetamise ja karistamisega. 2009. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/44475> (10.11.2012)

¹⁷² Hirvoja, M. Tõrjuv kahjuhüvitis Eesti ja Saksa võlaõiguses mittevaralise kahju hüvitamisel ning selle seos karistusõigusliku kontseptsiooniga. Juridica 1/2011. Lk 48.

¹⁷³ Kohtupraktikast tuleb täpsemalt juttu antud töö kolmandas peatükis.

¹⁷⁴ Hirvoja, M., lk 53-54.

seonduvat kohtuotsust tehes paistavad kohtud olevat vägagi vastutulelikud lähenemiskeelu avaldust rahuldama, paraku tekib vajadus lähenemiskeelu järele märgatavalt varem.¹⁷⁵

Ajutine lähenemiskeeld on prokuratuuri taotlusel ja eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel kannatanu eraelu ja muude õiguste kaitsena kohaldatud suhtlemis- või lähenemiskeeld.¹⁷⁶

Lähenemiskeelu puhul on tegemist ohvrile ja tema lähedasele mõeldud kaitseabinõuga, mida enamasti taotletakse peresisese vägivalla ja muude isikuvastaste kuritegude puhul.¹⁷⁷ Lähenemiskeelu puhul tuleb siiski mees pidada, et tegemist ei ole tõkendiga, vaid kriminaalmenetluse tagamise vahendiga.¹⁷⁸

Kannatanute teadlikkus lähenemiskeelust on sageli madal ning ootused lähenemiskeelu tulemuste suhtes ei vasta reaalsele võimalusele.¹⁷⁹ Puuduvad juhendmaterjalid, mis toetavad ja aitavad kannatanul taotleda lähenemiskeelu ja mis selgitavad lähenemiskeelu rakendamisega seotud küsimusi. Lisaks puuduvad sisuliselt ainult lähisuhtevägivallale spetsialiseerunud politseiuurijad.¹⁸⁰ Praktika kohaselt on enim probleeme tekitanud juhtumid, kus lähenemiskeeldu soovinud osapool elab koos vägivallatsejaga, aga on ka juhtumid, kus keeld kohaldatakse kahtlustatava suhtes lapse kaitseks.¹⁸¹ Kriminaalmenetluses tõusetus vajadus lähenemiskeelu järgi ennekõike seoses peresisese vägivalla laialdase levikuga.¹⁸²

Kui kahtlustatavat või süüdistatavat ei vahistata ning kuni kohtuistungini kinni ei peeta, siis on suur oht kannatanu mõjutamiseks ning ähvardamiseks, mis võib nii selleni, et ohver võtab tagasi esitatud süüdistuse ning vägivallatsejale ei kohaldata mingisuguseid sanktsioone. Perevägivalla juhtumid on autori arvates sellised, mille korral tuleb menetlejal taotleda lähenemiskeeldu kiiremas korras, et tagada kannatanu turvalisus. Palju on diskuteeritud küsimuse üle, kas kohaldada lähenemiskeeldu kannatanu tahtest sõltumata, näiteks, kui

¹⁷⁵ Leibold, K. Perevägivalla all kannatavatele naistele juriidilise abi andmise käigus ilmnenu kitsaskohad seadustes ja õiguskaitseüsteemis. Konverents „Naistevastane vägivald. Seadusandlus, meedia ja avalik arvamus.“ 2009. Lk 5. Arvutivõrgus: <http://ebookbrowse.com/kairiti-ettekanne-pdf-d71588451> (10.10.2012)

¹⁷⁶ Ülviste, E. Lähisuhtevägivald Eesti seadusandluses. Põhja Ringkonnaprokuratuur. Slaid 11. Arvutivõrgus: www.naabrivallve.ee/konverents/ettekanded/12hisuhtev2givald.ppt (13.01.2013)

¹⁷⁷ Justiitsministri ettekanne kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2010 täitmise kohta 2006. aastal. Arvutivõrgus: [http://www.just.ee/33345\(06.10.2012\)](http://www.just.ee/33345(06.10.2012))

¹⁷⁸ Heido, R. Lähisuhtevägivalda reguleerivad seadused Eestis. Prokuröri roll kriminaalmenetluses. Lõuna Ringkonna Prokuratuur. 2007. Slaid 10. Arvutivõrgus: www.enu.ee/lisa/200_LSV2-2007.PPT (10.10.2012)

¹⁷⁹ Tamm, K., Tammiste, B. Lähenemiskeelu kasutamine kriminaalmenetluses. Justiitsministeerium 2009. Lk 3. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52532/L%E4henemiskeelu+kasutamine+kriminaalmenetluses.pdf> (10.10.2012)

¹⁸⁰ Heido, R., slaid 13.

¹⁸¹ Tamm, K., Tammiste, B., lk 3.

¹⁸² Samas.

menetlejale on selge, et kannatanu on vägivallatseja poolt väga mõjutatav ning on suur oht vägivalla jätkumisele ka edaspidi. Sageli ei ole kannatanud üldse teadlikud lähenemiskeelu võimalikkusest või on nad nii ära hirmutatud, st ei julge mehe vastu mingisuguseid nõudmisi esitada. Sageli ei pruugi kannatanu ise teadagi, mis talle kõige parem kaitse oleks. Nii kriminaalasja uurimise, kui kannatanu huvides tuleb perevägivalla ohver ja vägivallatseja hoida üksteisest lahus, et vältida kannatanu mõjutamist, nii ära leppimise teesklemise, kui ka ähvardamise näol. Sellistel juhtudel on leitud, et kõige õigem on kannatanu suunata psühholoogilisse nõustamisse, et kannatanul oleks võimalik oma tunnetes ja soovides selgusele jõuda ning oma eluga edasi minna.¹⁸³

Riigikohtu kriminaalkolleegium märgib, et „peresuhetes, perevägivalla ja selles aset leidva kaitsetegevuse korral ei saa hädakaitseõigust kohaldada mõningate piiranguteta. Need tulenevad ühiskonnas üldiselt omaksvõetud eetilistest arusaamadest ja asjaolust, et peresuhted sisaldavad endas nii tavapärasest hoolivamat suhtumist pere teistesse liikmetesse kui ka suuremat valmisolekut teatud peresiseste piirangute talumiseks. Samas ei saa karistusõigusliku kaitseta jääda olukord, kus mõni pereliige on seadnud teise isiku oma füüsilist või muud üleolekut ära kasutades hirmu alla. Tulenevalt isikupuutumastusest ja isikute võrdõiguslikkusest ei ole keegi kohustatud taluma vägivalda ka pereliikme või mõne teise lähedase inimese poolt.“¹⁸⁴

Suurimad probleemid, mis lähenemiskeeluga seoses tekivad on suhteliselt nõrk kohtueelse uurimise kvaliteet, samuti on vähesed politseiuurijad võimelised menetlema perevägivallaasju, kuna pole saanud vastavat koolitust või isiklikud omadused pole sobilikud suhtlemiseks kuriteo ohvritega. Lisaks vähendab kohtueelse uurimise kvaliteeti suur töökoormus ja autori arvates on suurim probleem spetsialiseerumise puudumine, sest olenevalt perevägivalla liigist menetletakse neid erinevates politseigruppides, kuna kriminaalmenetluse seadustik ja karistusseadustik ei tunne perevägivallakuritegusid.¹⁸⁵ Sellest viimasest punktist võib järeldada, et seega on ka suhtumine ja perevägivalla juhtumite lahendamine erinev isegi ühe jaoskonna siseselt. Selline ebakindlus ja järjepidematus võib tekitada ka segatust ja arusaamatust kannatanutes.

¹⁸³ Leibold, K., lk 2.

¹⁸⁴ Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi 25.05.2004.a. otsus Svetlana Truskova süüdistuses KarS § 113 järgi, asjas nr 3-1-1-38-04 p 10.

¹⁸⁵ Heido, R., slaid 19.

2.2.1. Lähenediskeelu regulatsioonid

Lähenediskeelu regulatsioone võib leida peale karistusseadustiku ka kriminaalmenetluse seadustikust, võlaõigusseadusest, tsiviilkohtumenetluse seadustik, politsei-ja piirivalve seadusest ja vangistusseadusest.

Alates 2006. aasta keskpaigast on võimalik kohaldada kriminaalmenetluses lähenediskeeldu, täpsemalt isikuvastastes ja alaealiste vastu toime pandud kuritegudes kahtlustatavate ja süüdistatavate suhtes. Eristada tuleb karistusõiguslikku ja tsiviilõiguslikku lähenediskeeldu. Kriminaalmenetluses saab kohaldada ajutist lähenediskeeldu, kriminaalmenetluse ajaks kuni kohtuotsuseni, ja lähenediskeeldu, mis määratakse kohtuotsusega.¹⁸⁶ Eelpool nimetatud seaduse muudatus nägi ette ka lähenediskeelu kohaldamise elektroonilise valveta, kuid vastav seaduse muudatus jäi jõustumata.

Kriminaalmenetluse seaduses kajastavad lähenediskeeldu §141¹ kuni § 141³ ja § 310¹. Vastavalt § 141¹ lõikele 1 on ajutine lähenediskeeld:

„Kannatanu eraelu ja muude isikuõiguste kaitseks võib prokuratuuri taotlusel ja eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel isikuvastases või alaealise vastu toime pandud kuriteos kahtlustataval või süüdistataval keelata kohtu määratud paikades viibimise, kohtu määratud isikutele lähenedimise ja nendega suhtlemise.“¹⁸⁷

Karistusseadustiku § 331² sätestab lähenediskeelu rikkumise:

„Kohtulahendiga kohaldatud lähenediskeelu või muu isikuõiguse kaitse abinõu rikkumise eest, kui sellega on põhjustatud oht isiku elule, tervisele või varale, või lähenediskeelu või muu isikuõiguse kaitse abinõu korduva rikkumise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.“¹⁸⁸

Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustik §-le 475 lõikele 1 on lähenediskeelu taotlemine hagita asi. Tsiviilkohtumenetluse seadustik reguleerib lähenediskeeldu §-d 544-549.

§ 544 lõige 1 sätestab lähenediskeelu ja muude isikuõiguse kaitse abinõude rakendamise.

¹⁸⁶ Karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Lk 1. Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=33a61cce-597e-d893-4301-2f5e4b77cf8b&. (10.10.2012)

¹⁸⁷ Kriminaalmenetluse seadustik RT I 2003, 27, 166; RT I, 17.04.2012, 6

¹⁸⁸ Karistusseadustik. RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 12

„Kohus võib isiku eraelu või muu isikuõiguse kaitseks kohaldada võlaõigusseaduse § 1055 alusel lähenemiskeeldu või muid abinõusid. Abinõusid võib rakendada tähtajaga kuni kolm aastat.“¹⁸⁹

Võlaõigusseaduse § 1055 lõige 1 sätestab kahju tekitava tegevuse keelamise:

„Kui kahju õigusvastane tekitamine on kestev või kui kahju õigusvastase tekitamisega ähvardatakse, võib kannatanu või isik, keda ähvardati, nõuda kahju tekitava käitumise lõpetamist või sellega ähvardamisest hoidumist. Kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise, eraelu puutumatuse või muu isikuõiguste rikkumise puhul võib muu hulgas nõuda kahju tekitaja teisele isikule lähenemise keelamist (lähenemiskeeld), eluaseme kasutamise või suhtlemise reguleerimist või muude sarnaste abinõude rakendamist.“¹⁹⁰

Lisaks sätestab politsei-ja piirivalve seaduse § 7³³, et isiku võib kinni pidada kohtu poolt kohaldatud lähenemiskeelu tagamiseks¹⁹¹ ning vangistusseaduse § 6¹ lõige 1 sätestab, et kinnipeetaval on õigus saada teavet, kui tema talle on kohaldatud lähenemiskeeldu.¹⁹²

2.2.2. Lähenemiskeelu regulatsioon Euroopa riikides

Vanim perevägivalla ohvrite kaitse vahend on häiresüsteem, mis on Inglismaal ja Norras kasutusel olnud alates 2007. aastast ning Taanis alates 2003. aastast.¹⁹³ Tegemist on nõu häärenupuga, kui ohver on hädas ja vajab politsei sekkumist. Politseil on võimalik selle seadme abil välja selgitada perevägivalla ohvri asukoht.

Lisaks on kasutusel Rootsis ja Hollandis statsionaarsed järelevalve seadmed. Samasugust järelevalvet on võimalik kasutada ka Eestis, kuid lähenemiskeelu puhul ei ole seda kasutatud. Antud juhul kinnitatakse vägivaldseja jala külge jalavõru ja ohvri koju koduvalveseadet ning kui vägivaldseja on liiga lähedal ohvri kodule, hakkab seda märku andma, kuid antud seadme puhul võib politsei reageerimisaeg jääda liiga lühikeseks.¹⁹⁴

Lisaks kasutatakse näiteks Hispaanias ja USA-s GPS seadmeid, mis võimaldavad anda ülevaate vägivaldseja asukohast reaalajas. On olemas ka mõningate täiustustega GPS

¹⁸⁹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I 2006, 7, 42; RT I, 13.03.2014.105

¹⁹⁰ Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487; RT I, 08.07.2011, 21

¹⁹¹ Politsei-ja piirivalve seadus. RT I 2009, 26, 159; RT I, 31.12.2012, 7

¹⁹² Vangistusseadus. RT I 2000, 58, 376; RT I, 20.12.2012, 16

¹⁹³ Tamm, K., Kruusement, A. Elektroonilise valveta lähenemiskeelu kohaldamise analüüs. Lk 7. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56473/ELEKTROONILISE+VALVEGA+L%C4HENE+MISKEELU+KOHALDAMISE+ANAL%DC%DCS.+Justiitsministeerium.+2012.pdf> (02.01.2013)

¹⁹⁴ Samas.

seadmeid, mis annavad nii ohvrile, kui ka vägivallatsejale märku, kui vägivallatseja on ohvrile liiga lähedal.¹⁹⁵

Norra Kuningriigismäärab ajutise lähenemiskeelu politseinik või prokurör ning see hakkab kehtima koheselt.¹⁹⁶ Kohtul on kohustus asja läbi vaadata viie päeva jooksul. Ajutise lähenemiskeelu rikkumine on kuritegu, mille eest karistatakse rahalise karistuse või kuni 6-kuulise vangistuse või mõlemaga. Kui isik on ka varem süüdi mõistetud sama teo eest, võib vanglakaristus olla kuni 2 aastat.

Soome Vabariigis saab lähenemiskeeldu taotleda nii kohtult, kui ka politseist ning ajutist lähenemiskeeldu, mis jõustub koheselt saab välja anda kohtus, aga ka nii politseinik kui ka prokurör.¹⁹⁷ Soomes rakendatakse lähenemiskeeldu kõige sagedamini politsei poolt ning koheselt. Samuti võidakse vägivallatseja võtta kohe vahi alla. Isik, kelle suhtes kohaldatakse lähenemiskeeldu ei tohi pere elukohta tagasi minna, ega otsida kontakti kannatanuga, sh on keelatud helistamine. Lähenemiskeelu rikkumise eest võidakse määrata rahatrahv või kuni ühe aasta pikkune vangistus.

Rootsi Kuningriigis näeb seadus ette mitut erinevat liiki lähenemiskeelde, mis on nõ „hierarhilised“.¹⁹⁸ Nimelt järgneb leebema keelu rikkumisele raskem. Lisaks on üks lähenemiskeelu liikidest suunatud just koos elavatele isikutele, millega on võimalik keelata vägivallatsejal ühise eluaseme kasutamise kuni üheks kuuks. Seda tüüpi lähenemiskeeldu ei ole Rootsis palju kasutatud, kuna prokuratuur on arvamusel, et äärmuslike juhtumite puhul toimib paremini vahi alla võtmine, mis tagab kannatanute turvalisuse. Rootsis on leitud, et lähenemiskeelu rikkumine ei too kaasa niivõrd uute vägivalla tegude toimepanemist vaid tegemist on lähenemiskeelu reeglite rikkumisega. Korduvate vägivaldsete rikkumiste korral on võimalik kasutada nn alarmsüsteemi, kus üksikutel kordadel on politsei sisseseadnud valve isiku kodu juurde ning mõned kannatanud on viidud varjupaika.

Lisanäited USA-st ja Austriast, kus perevägivallas süüdimõistetud isikutel või lähenemiskeeldu rikkunud isikutel on keelatud tulirelvade ostmise või omamine ning on

¹⁹⁵ Tamm, K., Kruusement, A.

¹⁹⁶ Väli, M., Kirch, M. Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonna lühiuuring „Lähenemiskeelu regulatsioon ja perevägivalla statistika.“ 11.11.2009 nr 15-3/278. Lk 2. Arvutivõrgus: (12.12.2012)

¹⁹⁷ Väli, M., Kirch, M.

¹⁹⁸ Samas.

näiteid juhtumitest, kus lähenemiskeelu kohaldamisel sätestati lisatingimusena vägivallatseja sõiduki juhtimisõiguse peatamine, et takistada kannatanu jälitamist.¹⁹⁹

Euroopa Inimõiguste Kohus on leidnud kohtuasjas Kalucza vs Ungari, et „lähenemiskeelu taotlus tuleb lahendada võimalikult kiiresti.“²⁰⁰ Antud kohtuasjas kulus lähenemiskeelu otsustamiseni 1,5 aastat ning kohus leidis, et tegemist on liiga pika ajaga ja seega Euroopa Inimõiguste Konventsiooni artikkel 8 riivega. Kahjuks ei öelnud kohus, milline võiks olla maksimum tähtaeg, mille jooksul lähenemiskeeldu tuleks otsustada, jättes seega riikidele jällegi tõlgendamisruumi. Autor on arvamusel, et lähenemiskeelu puhul on tegemist ohvri jaoks kriitilise küsimusega, millest võib sõltuda tema tervis ja heaolu, seega tuleks lähenemiskeelu kohaldamine otsustada mõistliku aja jooksul, ideaaljuhul ka samal päeval, kui kannatanu vägivallatseja vastu süüdistuse esitab.

2.2.3. Lähenemiskeelu kohaldamine Eestis

Alates lähenemiskeelu kohaldamise võimalusest, so. 2006. aastast, on lähenemiskeeldu taotletud veidi enam kui 100 korral.²⁰¹

Viimasel ajal on olnud diskussioon, kas on võimalik lähenemiskeeldu kohaldada koos elektroonilise valvega, seejuures suurendades kindlasti ohvri turvatunnet, andes politseile ülevaate, kui vägivallatseja ohvriga uuesti kontakti otsib. Lähenemiskeelu rikkumisel, näiteks kannatanu jälitamisega, põhjustab vägivallatseja ohvrile psühholoogilist traumat ja tugevat emotsionaalset stressi, mistõttu tuleb jälitamist pidada naistevastase vägivalla üheks vormiks.²⁰² Elektroonilise valve süsteemil on oma puudused, kuna see ei võimalda takistada või ennetada näiteks telefoni või sõnumi teel ohvri ähvardamist. Lisaks tuleb märkida, et elektroonilise valve kohaldamine on kallid. Kaheosalise GPS-seadme rakendamine 50 lähenemiskeelu juhtumi puhul maksab aastas ligi 133 000 eurot.²⁰³ Selleks, et elektroonilise valvega lähenemiskeeldu kohaldada tuleb muuta kriminaalmenetluse seadustikku ja kriminaalhooldusseadust.²⁰⁴

„Lähenemiskeelu elektrooniline valve kerkis üles ka Euroopa lähenemiskeelu direktiivi ettevalmistamisel (EUCPN, 2010). 13. detsembril 2011. vastu võetud direktiivi järgi peab

¹⁹⁹ Tamm, K., Tammiste, B., lk 17.

²⁰⁰ Euroopa Inimõiguste Kohtu 24.04.2012.a. lahend nr 57693/10 Kalucza vs Ungari. https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/kohtulahendi_analyys/6580

²⁰¹ Tamm, K., Kruusement, A., lk 1.

²⁰² Naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi poliitiline raamistik. Punkt 17.

²⁰³ Tamm, K., Kruusement, A., lk 1.

²⁰⁴ Samas, lk 11.

vajaduse korral ja kooskõlas riigi õigusega olema võimalik kasutada elektroonilisi vahendeid ka direktiivi kohaldamisel kehtestatud kaitsemeetmete rakendamiseks.²⁰⁵

Karistusõiguslikku kui ka tsiviilõiguslikku lähenemiskeeldu saab kohaldada nii isikuvastase kuriteo kui ka alaealise ohvri vastu toimepandud kuriteo puhul, kuid seda ohvri nõusolekul ning lähenemiskeelu rikkumine on karistatav rahatrahvi või vangistusega.

Justiitsministeeriumil oli plaanis 2012. aastal välja töötada perevägivalla ohvritele brošüür, mis tutvustaks ka lähenemiskeelu informatsiooni. Käesoleval hetkel ei ole autorile teadaolevat eelpool nimetatud brošüür ilmunud.

Elektroonilist valvet ei ole Eestis lähenemiskeelu puhul kohaldatud, kuid selline võimalus on muutunud järjest enam võimalikumaks. Alates 2011. aastast on võimalik elektroonilise valve seadmena kasutada ka GPS jälgimisseadet.²⁰⁶

Vastavalt Justiitsministeeriumi 2012. aasta lähenemiskeelu kohaldamise analüüsile selgub, et elektroonilise valve kasutusele võtmisel lähenemiskeelu juhtumite puhul suureneb kannatanute turvalisus, kurjategijale langeb suurem vastutus toime pandud tegude eest ning väheneb lähenemiskeelu rikkumiste arv.²⁰⁷ Kuid positiivsete külgede juures on ka negatiivne pool, nimelt on elektroonilise valve kohaldamine kallis ja 50 lähenemiskeelu juhtumi puhul ulatus summa 133 000 euronit aastas.²⁰⁸

Magistritöö autor on seisukohal, et elektroonilise valve kohaldamine perevägivalla lahendite puhul, kus ohver on taotletud lähenemiskeeldu, on kindlasti ohvri vaatepunktist vaadatuna kasulik. Autor on seisukohal, et kõige parema mõju annab GPS seadme kasutamine, kuna selle kaudu on võimalik reaajas oma ülevaadet vägivallatseja asukohast. Selline võimalus võib olla üks neist variantidest, millest tuleb ohvrit teavitada. Vastavalt karistusseadustiku §-le 75¹ võib elektroonilist valvet kohaldada kuni üks aasta. Autor on seisukohal, et selline lähenemiskeeld koos elektroonilise valvega, aitab ohvrit üle saada hirmust vägivallatseja ees, andes ohvrile turvatunde.

Vastavalt Justiitsministeeriumi 2009. aasta uuringule selgub, et enamasti kasutatakse lähenemiskeeldu perevägivalla juhtumites, kuid ohvrite teadlikkus on puudulik seoses

²⁰⁵ Tamm, K., Kruusement, A., lk 2.

²⁰⁶ Samas, lk 8.

²⁰⁷ Samas, lk 1.

²⁰⁸ Samas, lk 8-9.

lähenemiskeeluga.²⁰⁹ Tihti ei ole kannatanu teadlik lähenemiskeelust, mida kohaldatakse vägivallatsejale enne kohtu istungit ja lähenemiskeelust, mis mõistetakse kohtuotsusega kuni kolmeks aastaks. Perevägivallaga tegelevate spetsialistide teadlikkust perevägivalla erinevustest tuleb rohkem tõsta, et nad oskaksid ja saaksid ohvrid võimalikult efektiivselt aidata. K.Tamm ja B. Tammiste uuringust selgub, et kõige enam kohaldatakse lähenemiskeeldu lõuna piirkonnas, kõige vähem aga põhja- ja viru piirkonnas.²¹⁰

Vastavalt 2009. aastal Riigikogu Kantselei Õigus- ja Analüüsiosakonna poolt läbiviidud uuringule selgus, et tegelikkuses puudub ülevaade, kui palju lähenemiskeeldu rikkumisi toime pannakse, kuna paljudel juhtudel ei teavitata politseid ja puuduvad turvameetmed tagamaks lähenemiskeeldu rikkumise puhul kannatanu turvalisust ning üldine teadlikkust lähenemiskeelust on madal.²¹¹

Justiitsministeeriumi poolt 2009. aastal läbi viidud uuringust selgub, et lähenemiskeeldu otsustamine on piirkonniti erineva ajaga, näiteks lõuna piirkonnas otsustati lähenemiskeeldu kohaldamine päeva kuni kahe ja poole kuuga. Keskmise otsus tehti kahe päevaga. Teistes piirkondades võttis lähenemiskeeldu kohaldamise otsustamine kauem aega, isegi kuni kaheksa kuud peale kriminaalmenetluse lõpetamist.²¹² Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on rõhutanud, et „isiku eraelu kaitsesfääris on füüsiline ja psüühiline terviklikkus.“²¹³ Kohus lisab, et lepinguosalistel riikidel on kohustus kohaldada meetmeid isikute kaitsmiseks ka eraelulistes suhetes võimaliku väärkohtlemise vastu. Antud asjas kulus lähenemiskeeldu otsustamiseks 1,5 aastat ning EIK heitis Ungarile, ette menetluseks kulunud aega. Ka käesoleva töö autor leiab, et tegemist on õiguste riivega, isikul on õigus oma õiguste kaitsesele ning 1,5 aastat ületab mõistlikku menetlusaja.

Perevägivalla juhtumite puhul, mille käigus saadud vigastused on jäänud dokumenteerimata, on ohvril raske tõestada perevägivalla juhtumi aset leidmist, mis omakorda muudab raskeks lähenemiskeeldu kohaldamise. Sellised juhtumid jõuavad tavaliselt lepitusmenetlusse, kus ohvril on siiski võimalik suunata vägivallatseja sotsiaalprogrammidesse või nõustamisse.

Lähenemiskeeluga piirnevaks õiguskaitsevahendiks on näiteks lastega suhtlemiskorra määramine, teatud tehingute või toimingute tegemine, näiteks võib määrata ulatuse, millest

²⁰⁹ Tamm, K., Tammiste, B., lk 3.

²¹⁰ Samas.

²¹¹ Väli, M., Kirch, M., lk 2.

²¹² Tamm, K., Tammiste, B., lk 3.

²¹³ Euroopa Inimõiguste Kohus 24.04.2012 aasta lahend nr 57693/10 Lähenemiskeeldu otsustamine Kalucza vs Ungari.

lähemale süüdistatav ei saa kannatanule tulla.²¹⁴ Vastavalt Riigikohtu Õigusteabe osakonna 2008. aasta analüüsile tsiviilkohtumenetluses kohaldatavatest lähenemiskeeldudest selgus, et kohtud siiski enamasti kohaldavad lähenemiskeeldu. Samas tekib autoril küsimus, et kui aastas on ligikaudu 1 000 perevägivalla juhtumit ning lähenemiskeeldu taotletakse aastas ligikaudu 20 juhtumil (näitena 2010. aastal oli 13 lähenemiskeeldu määrust,²¹⁵ 2013. aastal taotleti kokku 24 korral²¹⁶), siis millest võib selline arvude suhe tingitud olla. Kuna perevägivalla juhtumid on enamasti korduvad ja nii füüsiliselt kui vaimselt rasked, tekib autoril küsimus, miks ei taotleta rohkem lähenemiskeelde? Autor leiab, et lähenemiskeeld on siiski veel küllaltki uus nähtus meie õigusmaastikul kuna lähenemiskeeldu saab kohaldada alates 2007. aastast ning võimalik, et menetlejatel puudub vastav väljaõpe ja oskus suunata või juhendada perevägivalla ohvreid lähenemiskeeluga seonduvates vaidlustus. Põhjus võib olla ka selles, et puuduvad spetsiaalset väljaõpet saanud menetlejad.²¹⁷

Järgnevalt mõned näited selle kohta, kuidas kohtud on põhjendanud lähenemiskeeldu määramise vajadust ja ulatust:

- „Avaldaja poolt kohtus avaldatu kinnitab vajadust seada lähenemiskeeld.
- Puudutatud isiku eelnev elukäik (vägivallatsemine) kinnitab vajadust seada lähenemiskeeld.
- Määruste motiivides on sageli oluline koht põhjendustel, mille kohaselt puudutatud isik on viibinud vangistuses või on kriminaalhooldusalune.
- Kohus on lähenemiskeeldu määramisel arvestanud puudutatud isiku käitumist, tema suhtes algatatud kriminaalmenetlusi ning meilide ja sms-i teel pidevalt saabuvasid solvanguid ja ähvardusi avaldaja aadressil, samuti vajadust vältida avaldajale ähvarduste elluviimisega tekkida võivat kahju.
- Kohus on hinnanud puudutatud isiku poolt väljendatud ähvardusi ja leiab, et need kujutavad avaldajale reaalset ohtu. Ahistava tegevuse korduvus on argumendiks lähenemiskeeldu seadmise poolt.

²¹⁴ Vutt, M. Lähenemiskeeldu kohaldamine tsiviilkohtumenetluses. Analüüs. Tartu 2008. Lk 4. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/681/L%E4henemiskeelduAnalys.pdf> (14.02.2013)

²¹⁵ Ülvieste, E., slaid 13.

²¹⁶ Riigi Teataja Infosüsteem. Arvutivõrgus:

https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/main.html

²¹⁷ Heido, R., slaid 13.

- Poolte selgituste kohaselt käitub puudutatud isik alkoholijoobes agressiivselt ja avaldajal on hirm, seega keelab kohus puudutatud isikul siseneda avaldaja elukohta.²¹⁸

Seega võib väita, et kohtud käsitlevad erinevalt lähenemiskeeluga seotud tõendamisele kuuluvaid fakte.

Kokkuvõtteks on autor seisukohal, et lähenemiskeelu kohaldamisel on oluline osa kannatanute teavitamisel võimalusest taotleda lähenemiskeeldu. Kannatanute teadlikkuse tõstmine eeldab politseiametnike ja lepitajate vastavat teadlikkust, seega on oluline koolitada vastavaid ametnikke ja välja töötada erinevaid juhendeid, mis hõlbustaksid ametnikel kannatanutele informatsiooni edastamise võimalikult lihtsalt ja selgelt.

Autor on arvamusel, et kuna perevägivalla juhtumid on väga keerulised ja rasked, kus kannatanu ja vägivallatseja on ühe pere liikmed, tuleb kasutada lähenemiskeeldu koos elektroonilise valvega, et tagada kannatanute turvalisus ja edasise vägivalla võimalus. Autor tõdeb, et elektrooniline valve ei peata võimalikku vaimset vägivalda telefoni ja e-maili teel ähvardamise näol, kuid neid juhtumeid on võimalik tõendada, kui kannatanu hoiab alles saadud e-mailid ning telefoni väljavõtte põhjal on võimalik tõendada, kui vägivallatseja on ohvrile helistanud, seda muidugi eeldusel, et vägivallatseja kasutas oma telefoni numbrit ja seda numbrit on võimalik seostada vägivallatsejaga. Selleks, et elektroonilise valvega lähenemiskeeldu kohaldada, tuleb vastavalt muuta kriminaalmenetluse seadustikku ja kriminaalhooldusseadust. Autor on arvamusel, et sellise muudatuse tegemine aitab tõsta ohvri turvatunnet.

Autor on ka seisukohal, et lähenemiskeelu taotlemise ja selle mõistmise vahele jääv ajaline periood peab olema mõistlik aeg. Erinevate Euroopa riikidel näitel võib kohaldada lähenemiskeeldu koheselt politsei või prokuröride poolt. Autor on arvamusel, et sellise võimaluse loomine ka Eestis aitab takistada ohvrite suhtes uusi võimalikke toime pandavaid vägivalla akte, seega tuleb mõne teise uurimuse käigus edaspidi uurida sellise võimalust. Autor on seisukohal, Lõuna-Eestis kasutusel olev praktika, kus lähenemiskeeldu mõistetakse kas samal päeval või mõne päeva jooksul pärast taotluse esitamist on hea eeskuju teistele piirkondadele. Perevägivalla juhtumite puhul on oluline tagada võimalikult kiiresti ohvri turvalisus ja heaolu.

²¹⁸ Vutt, M., lk 10-11.

3. KOHTULAHENDITE ANALÜÜS

Käesolevas peatükis analüüsib ja võrdleb autor perevägivallaga seotud maakohtute lahendeid 2012. ja 2013. aastast. Magistritöös kasutatud ja analüüsitud maakohtu lahendid on saadud internetist, Riigi Teatajast ning autor käsitleb analüüsis perevägivalla juhtumeid, mille puhul kuriteo kvalifikatsioon on KarS § 121.

Peatüki eesmärk on analüüsida, kui palju perevägivalla juhtumeid menetletakse Eesti maakohtutes, kes on peamised ohvrid ja vägivallatsejad, viimati nimetatud isikute iseloomustus ja olulised andmed. Analüüs annab informatsiooni teo toime panemise asjaolude, viisi ja vahendite kohta, aga ka kohaldatavate karistuste mõistmise, lähenemiskeelu rakendamise ja sotsiaalprogrammi suunamise kohta. Analüüsi andmed on välja toodud maakohtute kaupa, mis võimaldab võrrelda analüüsi tulemusi erinevates piirkondades.

KarS § 121 lahendeid oli 2012. aastal kokku 1054 ja 2013. aastal oli kokku 1233. Autor, pärast kõikide KarS §121 lahendite uurimist, jättis 2012. aasta valimisse 193 ja 2013. aasta valimisse 242 lahendit. Analüüsi valitud lahendites oli võimalik tuvastada süüdistatava ja kannatanu omavaheline suhe. Autor ei välista võimalust, et tegelikult on 2012. ja 2013. aasta kohtulahendite seas rohkem perevägivalla juhtumeid, kui 435, kuid tulenevalt kohtulahendite üldsõnalisusest ja kokkuvõtlikkusest ei olnud võimalik tuvastada rohkemaid lahendeid.

3.1. Väärkohtlemise lahendid 2012 - 2013

3.1.1. Kohtumaja ja menetlus

Menetlusliik

Oluline kriteerium kohtulahendite analüüsis on see, millises menetlusliigis lahendatakse kohtumenetluseni jõutud perevägivalla juhtum. Vastavalt allolevale tabelile on näha, et:

- Kokkuleppemenetluses lahendati 2012. aastal 77% juhtumitest ja 2013. aastal 75,2% ehk kahe aasta jooksul kokku 330 juhtumit;
- Lühimenetlust kasutati 2012. aastal 12% ja 2013. aastal 14% ehk kahe aasta jooksul kokku 57 korral;

- Kiirmenetlust kasutati 2012. aastal 4% juhtudest ja 2013. aastal 5% ehk kahe aasta jooksul 19 korral;
- Käskmenetlust kasutati 2012. aastal vastavalt 6 % ja 2013. aastal samuti 3 % ehk kahe aasta jooksul kokku 19 korral; ja
- Üldmenetlust kasutati 2012. aastal 4 % juhtudest ja 2013. aastal 3 % ehk kahe aasta jooksul kokku ainult 10 korral.

Tulemustest selgub, et enim kasutatav menetlusliik on kokkuleppemenetlus. Just sellist tulemust eeldas autor töö esimeste peatükkide põhjal. Kokkuleppemenetluses on pooled jõudnud ühisele arusaamale ja nii ohver, kui ka süüdistatav on nõus tulemusega.

All pool olevast tabelist nähtub, et Harju maakohtus on vähenenud 2013. aastal võrreles 2012. aastaga käskmenetluses ja kokkuleppemenetluses lahendatavate juhtumite arv ning selle arvelt on suurenenud lühimenetluses, kiirmenetluses ja üldmenetluses lahendatavate juhtumite arv. Pärnu maakohtus ei ole perevägivalla juhtumeid lahendatud üldmenetluses ja käskmenetluses, samuti on vähenenud kiirmenetluse osakaal 2013. aastal võrreldes 2012. aastaga ning selle arvelt on märgatavalt suurenenud juhtumite lahendamine (12,12%) kokkuleppemenetluses ja lühimenetluses (5,6%). Tartu maakohtus märkimisväärseid muutusi menetlusliikide osas ei ole, kuid siiski nähtub andmetest, et kokkuleppemenetluse osakaal on suurenenud (6,6%) 2013. aastal võrreldes 2012. aastaga. Samuti, nagu Pärnu maakohtus, puudub juhtumite lahendamine käskmenetluses 2013. aastal, kuid ka lühimenetluse kasutamine on vähenenud 2013. aastal nullini. Võrreldes 2012. aastaga on Tartu maakohtus lahendatud ühel korral juhtum lahendatud üldmenetluses. Viru maakohtus on vähenenud (6,4%) kokkuleppemenetlus, lühimenetlus (0,9%) ja käskmenetlus (1%) ja selle arvelt on suurenenud ka kiirmenetlus (5,8%).

Kõige enam perevägivalla juhtumeid jõudis 2012. aastal kohtumenetluseni Harju maakohtus, 68 korral, Viru maakohtus 53 juhtumit, Tartu maakohtus 42 juhtumit ja Pärnu maakohtus 30 juhtumit, võrdluseks 2013. aastal olid vastavad andmed Harju maakohtus 85, Viru maakohtus 83, Tartu maakohtus 38 ja Pärnu maakohtus 36. Tulemustest nähtub, et Tartu ja Pärnu maakohtutes lahendatav juhtumite arv on tõusnud mõningal määral, kuid hüppelise kasvu 2013. aastal on teinud Viru maakohtusse jõudvate perevägivalla juhtumite arv, nimelt on kasv 30 juhtumi ja Harju maakohtus lahendatavate juhtumite arv kasvanud 17 juhtumi võrra ning kahe maakohtu tulemused on samal tasemel.

Tabel 1. Ülevaade peamistest menetlusliikides ja mõistetavatest karistustest kohtute lõikes.

	Kohus							
	Harju Maakohus		Pärnu Maakohus		Tartu Maakohus		Viru Maakohus	
	2012 %	2013 %	2012 %	2013 %	2012 %	2013 %	2012 %	2013 %
Karistus rahaline	11,9%	2,4%	24,1%	13,9%	19,0%	10,5%	18,9%	14,5%
vangistus	88,1%	97,6%	75,9%	86,1%	81,0%	89,5%	81,1%	85,5%
Menetlus üldmenetlus	3,0%	4,7%	3,3%	,0%	,0%	2,6%	,0%	2,4%
käskmenetluses	1,5%	,0%	6,7%	,0%	7,1%	,0%	9,4%	8,4%
kiirmenetluses	,0%	1,2%	13,3%	5,6%	2,4%	2,6%	3,8%	9,6%
kokkuleppemenetluses	67,2%	61,2%	76,7%	88,9%	88,1%	94,7%	81,1%	74,7%
lühimenetlus	28,4%	32,9%	,0%	5,6%	2,4%	,0%	5,7%	4,8%

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012-2013.

Olulise tähelepanekuna võib välja tuua, et perevägivalda lahendites on toimunud kohtunike spetsialiseerumine. Näiteks 2012. aastal oli 42 korral perevägivalda lahendid istuvaks kohtunikuks Karin Olentšenko, samuti Külli Isop 22 korral, mõlemad on Harju maakohtu kohtunikud. Kokku oli mõlemal aastal, nii 2012. kui ka 2013. aastal perevägivalda lahenditega seotud 42 erinevat kohtunikku. 2013. aastal lahendas enim juhtumeid Harju maakohtu kohtunik Janika Kallin, Karin Olentšenko võrdluseks 9 korral, Külli Isop 12 korral. Sellest nähtub, et Harju maakohtus tegeleb perevägivalda juhtumitega enamasti kohtunik Janika Kallin ning teistes maakohtutes on tööjaotus rohkem üldisem ja rohkem kohtunikke tegelevad perevägivalda lahenditega. Kuna perevägivald on spetsiifiline teotoimepanija ja kannatanu suhte poolest ning seetõttu vajab erilist tähelepanu, siis kohtunike spetsialiseerumine aitab efektiivsemalt lahendada kohtusse jõudvad perevägivalda juhtumid.

Menetluskulud

Süüdistatavatele mõistetavad menetluskulud vastavalt analüüsile on 2012. aastal jäänud vahemikku 30 eurot kuni 3183 eurot ja 2013. aastal vahemikku 96 eurot kuni 1683 eurot. Silmas tuleb pidada, et menetluskulu mõistmisel võetakse arvesse kogu süüdistust. Menetluskulude puhul ei ole võimalik eraldada ainult väärkohtlemise episoodiga seotud kulusi, kui süüdistus sisaldab peale KarS § 121 ka näiteks KarS § 122 või § 141 või § 199. Kohus võtab menetluskulude mõistmisel arvesse süüdistatava isikut ja majanduslikku

olukorda, näiteks, kui peres kasvab mitu last ning vanematel puudub töökoht ning ainuke sissetuleku allikas on töötuaabiraha.²¹⁹ Lisaks on võimaldatud maksta menetluskulusid ositi, kus makse perioodiks võib olla näiteks 12 kuud. Kohus võttes arvesse süüdistatava majanduslikku olukorda võib määrata riigil tasuda kaitsjaga seotud tasud, kui süüdistatava majanduslik olukord ei võimalda täies ulatuses menetluskulude ja kaitsjatasude maksmist.

3.1.2. Süüdistatav

Süüdistatava iseloomustus

2012. aastal oli 193 süüdistatavast 10 korral tegemist naissoost isikutega ja 183 korral oli süüdistatavaks meessoost isik. Võrdluseks 2013. aastal oli 242 süüdistatavast 15 naissoost isikut ja 224 meessoost isikut.

Süüdistavate vanus 2012. aastal oli 18 eluaastast kuni 86 aastani ja 2013. aastal oli 15 eluaastast kuni 79 aastani. Tulemustest nähtub, et süüdistatava vanus on langenud 3 aasta võrra ning üha nooremad isikud on vägivallatsemises süüdi mõistetud. Kuid samas oli 2012. aastal 12 ja 2013. aastal 7 korral süüdistatavaks isik, kes oli vanuses üle 60 eluaasta. Kõige rohkem vägivallatsejaid 2012. aastal oli vanuses 30-39 (63 isikut) ja 2013. aastal oli 73 isikut vanuses 30-39 ja 76 isikut vanuses 40-49. Sellest nähtub, et üha rohkem vägivallaakte pannakse toime vanuses 30-49. Kuid samas kas seda, et ükskõik, millises vanuses leidub vägivallatsejaid, nii noorukieas, kui ka pensionäride hulgas. Keskmine vanus süüdistatavatel nii 2012. kui ka 2013. aastal oli 40 eluaastat.

Seoses süüdistavaga uuris autor ka süüdistatavate haridust, kodakondsust ja emakeelt. Süüdistavate haridustasemest ülevaadet koostades selgus, et 2012. aastal oli alg- ja põhiharidus 51, kesk- ja keskeriharidus 71 ja kõrgharidus 5 isikul, 66 korral puudus kohtulahendis vastav informatsioon. 2013. aastal olid vastavad näitajad alg- ja põhiharidus 72 isikul, kesk- ja keskeriharidus 97 isikul, kõrgharidus oli 2 isikul ja 71 korral ei olnud kohtulahendis isiku haridust märgitud. Kuna väga suur osa haridust puudutavast informatsioonist on puudu, siis ei ole võimalik anda adekvaatset informatsiooni, kas haridustasemel ja vägivaldselt käitumisel võib esineda omavaheline seos.

Kodakondsusest ülevaadet koostades selgus, et 2012. aastal oli 88 isikul Eesti Vabariigi kodakondsus, 12 korral Vene Föderatsiooni kodakondsus ja 25 korral, kas oli tegemist

²¹⁹ Viru Maakohus, 30.11.2012, 1-12-11527.

määratlemata või kodakondsuseta isikuga. Informatsioon puudus 65 lahendi puhul. Ukraina, Läti või Leedu kodakondsus oli ühel isikul. 2013. aastal oli 114 isikul Eesti Vabariigi kodakondsus, 15 korral Vene Föderatsiooni kodakondsus ja 1 korral Leedu või Ukraina kodakondsus, määratlemata või kodakondsuseta isikuid oli 37 ja informatsioon puudus 74 korral. Kuna väga suur osa kodakondsust puudutavast informatsioonist on puudu, siis ei ole võimalik anda andekvaatset informatsiooni, kas isiku rahvuslikul eripäral on vägivaldajuhtumitel osatähtsust.

2012. aastal oli eesti keel oli emakeeleks 46 süüdistataval, vene keel 45 isikul ning informatsioon puudus 102 lahendis. 2013. aastal olid vastvad andmed järgmised, eesti keelt emakeelena kõneles 71, vene keelt 76 süüdistatavat ja informatsioon puudus 95 korral.

Igakuise sissetuleku olemasolu

Autori jaoks oli oluline välja selgitada süüdistatava tööga hõivatus, kuna paljud uuringud ja artiklid, mida autor nimetas eelnevates magistritöö peatükkides väitsid, et tööga hõivatus või õigemini mitte hõivatus on oluline tegur perevägivalda juhtumite puhul. Samas oli ka palju arvamusi selle kohta, et tööga mitte hõivatus ei mängi rolli vägivalda juhtumite puhul ning tegemist võib olla hoopis neutralisatsiooniteooriaga, kus süüdistatav püüab töö puudumisega vabandada oma vägivaldset käitumist. 2012. aasta kohtulahenditest selgub, et 193 süüdistatavast töötab 49 isikut. Kahekümne kahel juhul oli süüdistatava puhul tegemist vanaduspensionit või invaliidsuspensionit saava isikuga, kellel seega on olemas kindel sissetulek ning vastavalt 33 isikut süüdistatavatest ei oma töökohta ja üks isik õpib ning 105 juhul ei olnud võimalik kindlaks teha, kas isikul oli töökoht või mitte. 2013. aastal oli vastavad näitajad järgmised, 242 isikust kindel töökoht oli olemas 70, sissetulek pensionina (kas siis vanadus- või invaliidsus pension) oli 14 ja juhutööd 16 isikul. Töötuid ehk sissetuleks puudus oli 71 ja õpilasi/tudengeid oli kaks. Informatsioon puudus 69 isiku kohta. Seega antud tulemuste põhjal ei ole võimalik ei kinnitada ega ümber lükata väiteid, kas tööga mitte hõivatus või sissetuleku puudumine on vägivalda soodustavaks teguriks. Autor on arvamusel, et igakuise kindla sissetuleku puudumine võib tekitada peresiseseid lahkarmusi ja vaidlusi, kuid ei saa tõsikindlalt ja ainult olla perevägivalda juhtumite põhjuseks.

Alkoholi tarbimine

Vägivalla toimepanemisel oli 2012. aastal 49 süüdistatavat alkoholi joobes, 2013. aastal oli vastav arv 94. Alkoholi joobes panid enamus süüdistatavatest vägaivalla tegusid toime abikaasade ja elukaaslaste vastu, mis on autori arvates ka oodatav tulemus, kuna nende isikute vastu pannakse toime kõige enam vägivalla akte. Vaadates antud lahendite tulemusi, ei saa väita, et alkoholi liigtarbimine oleks tingimata seotud vägivallaga. Alkoholi võib olla isiku motoorikat ja käitumist mõjutavaks asjaoluks, kuid tulemusest ei selgu, et alkohol oleks vägivalla kasutamise peamine põhjus. On levinud kaks suunda, millest üks väidab, et alkoholil on suur mõju isiku käitumisele ja seega ka perevägivalla juhtumitele ning teine on see, et alkoholi tarbimist ja joobes olekut kasutatakse vabandava tegurina isiku poolt oma vägivaldse käitumise põhjendamiseks.

Tabel 2. Võrdlus süüdistatava joobeseisundi ja vägivalla ohvri vahel.

		Joove		Kokku 2012	Joove		Kokku 2013
		Ei	Jah		Ei	Jah	
Kannatanu	Abikaasa/ elukaaslane	84	34	118	92	60	152
		71,2%	28,8%		60,5%	39,5%	
	Endine abikaasa/ elukaaslane	10	2	12	18	9	27
		83,3%	16,7%		66,7%	33,3%	
	(Kasu)laps	37	13	50	32	12	44
		74,0%	26,0%		72,7%	27,3%	
	Vanem (k.a. vanavanem)	27	7	34	16	22	38
		79,4%	20,6%		42,1%	57,9%	
	muu sugulane	15	4	19	4	0	4
		78,9%	21,1%		100%	,0%	
Kokku		144	49	193	162	103	265

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012-2013.

3.1.3. Rehabilitatsioon

Karistused KarS § 121 järgi

KarS § 121 näeb vägivalla akti toime panemise eest ette kuni kolme aastase vangistuse või rahalise karistuse. Autor soovis teada, milline karistuse liik on enim kasutatav ja milline

kohus eelistab rohkem vangistuse mõistmist või rahalist karistust. Alljärgnev tabel, esitab ülevaate analüüsi tulemustest.

Tabel 3. Kohtute lõikes mõistetavad karistused.

	Kohus							
	Harju Maakohus		Pärnu Maakohus		Tartu Maakohus		Viru Maakohus	
	2012 %	2013 %	2012 %	2013 %	2012 %	2013 %	2012 %	2013 %
Karistus rahaline	11,9	2,4	24,1	13,9	19,0	10,5	18,9	14,5
vangistus	88,1	97,6	75,9	86,1	81,0	89,5	81,1	85,5

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012-2013.

Ülal olevast tabelist nähtub tendents, et karistusliku meetmena kasutatakse rohkem vangistust, kui rahalist karistust. Nimelt on kõigis neljas maakohus vähenenud rahaliste karistuste mõistmine. Magistritöö autor on sellise suunaga nõus ning selgitab, et kohtulahendite ja uuringute põhjal võib väita, et enamus kannatanuid jätkab suhet vägivallatsejaga ning seetõttu oleks rahaline karistus kahjulik kannatanule, kuna rahaline karistus tuleb maksta pere eelarvest ja seega mõjutab ka kannatanut, samuti nagu edaspidi selgub, on paljudel juhtudel vägivallatseja töötu.

Kohtulahendite analüüsist selgus, et 2012. aastal mõisteti rahaline karistus 33 korral ja vangistus 158 korral. 2013. aastal olid vastavad andmed 23 korral rahaline karistus ja 219 korral vangistus. Siit ilmneb kohtute eelistus karistuse mõistmisel. Oluline on siin juures märkida, et reaalselt hakkas mõistetud vangistust kandma 2012. aastal ainult 7 süüdimõistetud isikut. 118 korral kohaldati karistuse täitmisele mitte pööramist või tingimisi vangistust katseajaga. 2013. aastal kandis reaalset vanglakaristust 41 süüdimõistetut. Kusjuures katseaja kestvus ulatus 18 kuust kuni 36 kuuni ja 2013 aastal oli pikim katseag 48 kuud (kohaldati kahel korral).²²⁰ Enim mõisteti 2012. aastal katseaja pikkuseks 18 kuud ja seda 68 korral, 28 korral mõisteti katseaja pikkuseks 36 kuud. 25 korral asendati mõistetud karistus ühiskondliku kasuliku tööga. 2013. aastal kohaldati 18 kuulist katseag 65 korral, 42 korral oli katseag 36 kuud, 38 korral oli katseag 24 kuud.

Mõistetud vangistuse suurus, KarS § 121 kuriteo järgi, oli 2012. aastal alates 28 päevast kuni 15 kuuni. 2013. aastal olid vastavad arvud ühest kuust kuni 30 kuuni. Siinjuures tuleb

²²⁰ Harju Maakohus, 31.01.2013, 1-12-11139. Lisamärkusena, KarS § 74 lg 3, mis sätestab katseaja kaheksateist kuud kuni kolm aastat ning lg 4 täpsustab, et kohus võib kriminaalhooldusametniku ettekande alusel pikendada katseaga aasta võrra, kui süüdistatav ei täida talle pandud nõudeid.

märkida, et analüüsi jaoks vaatas autor ainult KarS § 121 eest mõistetavat karistust, isegi sellisel juhul, kui süüdistuses oli peale kehalise väärkohtlemise ka teisi paragrahve ja karistusele liideti varasem kandmata karistus, mille puhul kõige pikema ajaliseks karistuseks mõisteti ühel juhul 72 kuud, kus kannatanuteks oli süüdistatava abikaasa ja abikaasa ema. Antud juhtumil²²¹ oli lisaks §-ile 121 ka §§ 120, 122 ja 141 lg 2 p 6 ehk kehaline väärkohtlemine, ähvardamine, piinamine ja vägistamine, isiku poolt kes on varem toime pannud § 141 sätestatud kuriteo.

Karistusseadustik näeb kehalise väärkohtlemise eest karistusena ette kuni kolm aastat vangistust ehk 36 kuud. Antud kohtulahendite analüüsist selgub, et maksimum vangistust ei kohaldatud süüdistatavatele kahe aasta jooksul ühegi korda. 2013. aasta lahenditest nähtub, et 17 süüdistatavat kasutasid kehavigastuse tekitamisel abivahendina nuga või kirvest, nendest 17 süüdistatavast kandis reaalselt vanglakaristust neli isikut. 2012. aastal kasutati kehavigastuse tekitamisel abivahendina nuga 9 süüdistatava poolt, kellest ükski ei kandnud reaalselt vanglakaristust. Antud analüüs on koostatud informatsioon põhjal, mis on saadud Riigi Teatajas andmebaasist ja käesoleva töö autoril puudus töö kirjutamise ajal ligipääs toimikutele, ehk autor ei saa kinnitada, kui rasked olid kannatanute vigastused. Magistritöö autor analüüsis juhtumeid kohtulahendite põhjal ning nende alusel tekkis autoril küsimus, millele ta annab vastuse järgmises lõigus. Nimelt noa või kirvega ründe puhul peab teo toimepanija vähemalt võimalikuks pidama, et ründe tagajärjel tekib kannatanu tervisele reaalne ja tõsine oht, mis halvimal juhul võib lõppeda kannatanu surmaga.

Seoses kavandatava karistusseadustiku muutmisega plaanitakse tõsta kehalise väärkohtlemise puhul vangistuse maksimum määra hetkel kehtiva kolme aasta asemel viie aastani. Autoril tekib küsimus, kui hetkel ei mõisteta süüdistatavatele, näiteks noa või kirvega ründe korral, maksimum vangistust ja enamikul juhtudel vangistust ei pöörata täitmisele, siis milline mõju on viie aastasel karistusel ning kui tihti hakatakse süüdistatavale mõistma maksimum karistust? Autor on arvamusel, et tulemus jääb samale tasemele nagu seda on võimalik näha 2012.-2013. aasta perevägivalla lahendite põhjal.

Kõige enam on rahalist karistust mõistis 2012. aastal Viru maakohus 30%, seejärel Tartu ja Harju maakohus 24% ja Pärnu maakohus 21%. 2013. aastal järjestus aga mõneti muutus, Viru maakohus 52%, see järel Pärnu maakohus 22%, Tartu maakohus 17% ja Harju maakohus 9%. Karistuseks vangistuse on 2012. aastal mõistnud enim Harju maakohus 38%, see järel Viru

²²¹ Harju Maakohus, 13.11.2012, 1-12-7865.

maakohus 27%, Tartu maakohus 22% ja Pärnu maakohus 14%. Sama järjestus on ka 2013. aastal, kuid andmed on järgmised, Harju maakohus 38%, Viru maakohus 32%, Tartu maakohus 16% ja Pärnu maakohus 14%.

Vangistuse puhul on autor varasemalt välja toonud, et karistust ei pöörata täitmisele või kohaldatakse tingimisi vangistust.

Rahalise karistuse summad 2012. aastal ulatusid 96 eurost 1355 euroni. 2013. aastal olid summadeks 96 eurot kuni 1683 eurot.

Tabel 4. Kohtute lõikes rahalise karistuse määrad.

Kohus	2012		2013	
	arv	keskmise summa EUR	arv	keskmise summa EUR
Harju maakohus	8	669	2	384
Tartu Maakohus	8	698	4	728
Pärnu maakohus	7	465	5	600
Viru maakohus	10	303	12	349

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012-2013.

Rahalise karistuse summa arvutatakse isiku keskmise päeva sissetuleku järgi, mis korrutatakse karistuseks mõistetud päevade arvuga. Magistritöö autor on seisukohal, et kuna tegemist on perevägivalla juhtumitega, kus peres võivad kasvada ka väikesed lapsed võib rahalise karistuse mõistmine olla pere eelarve jaoks suur tagasilöök. ÜKT-d kohaldati 2012. aastal 25 korral ja tunnid ulatusid 160-st tunnist kuni 1318 tunnini. 2013. aastal kohaldati 21 korral ja tunnid ulatusid 300-st kuni 1370-ni. Enim ÜKT-d mõisteti 2012. ja 2013. aastal Viru maakohus (10).

Varasem karistatus ning varasem KarS § 121

Analüüsist selgub, et 2012. aastal oli 193 süüdistatavast varasemalt kriminaal või väärteo korras karistatud 114 süüdimõistetut ja 2013. aastal oli 242 süüdistatavast 147 varasemalt karistatud.

2012. aastal kohtu all olevatest isikutest on varasemalt 29 isikut karistatud kehalise väärkohtlemise eest ning 2013. aastal on 57 isikut varasemalt karistatud KarS § 121 eest. 2012. aastal kohtu all olevatest isikutest oli varasemalt KarS § 120 eest karistatud viis ja 2013. aastal 12 isikut. 2012. aastal oli üks süüdistatavatest varasemalt KarS § 122 eest karistatud ja 2013. aastal 3 isikut. 2012. ja 2013. aasta kohtu lahendite analüüsist selgub, et kuus isikut kattuvad, seega kuus isikut, keda süüdistatu perevägivallas 2012. aastal oli uuesti kohtu all 2013 aastal. Lisaks tuleb märkida, et 2012. aasta oli kaks isikut, kes sama aasta jooksul olid kohtu all perevägivalla eest ja 2013. aastal oli üks isik. Eraldi võib välja tuua, et 2012. aastal oli süüdistatavaks isik, kes oli varasemalt seitsmel korral KarS § 121 eest karistatud ja üks isik kolm korda § 121 eest. 2013. aastal oli kolm isikut, kes olid varasemalt kolm korda KarS § 121 eest karistatud.

Autor on arvamused, et eelnevad karistused annavad hea ülevaate isiku võimalikust käitumisest tulevikus. Nimelt, kui isikul on varasem karistus kehalise väärkohtlemise, ähvardamise või piinamise eest, siis on suur oht, et isik võib sarnaseid tegusid ka uuesti toime panna. Seda enam, et perevägivald on varjatud vägivald ning sageli jääb kannatanute poolt teatamata.

Autor märgib, et toime pandud tegu ja mõistetav karistus ei ole alati proportsionaalsed, näiteks juhtum, kus isa ründab (täisealist) poega kirvega, tekitades poja peas 2x1,5 cm haava. Mõistetud karistus teo eest oli kaks kuud vabaduse kaotust, mis jäeti tingimisi kohaldamata ja täielikult täitmisele pööramata 36 kuulise katseajaga.²²²

Tõkendite kohaldamine

Analüüsitud kohtulahendite seas kohaldati kahte tõkendit: vahistamine ja elukohast lahkumise keeld.

Kõige enam kohaldati tõkendina vangistust Harju maakohus nii 2012. kui ka 2013. aastal, mis on ka eeldatav, kuna enamus perevägivalla juhtumitest sai lahenduse Harju maakohus. Elukohast lahkumise keeldu kohaldati 2012. ja 2013. aastal kõige enam Viru maakohus.

²²² Tartu maakohus, 25.07.2013, 1-13-6531.

Tabel 5. Kohtute poolt kohaldatavad tõkendid.

		Kohus							
		Harju Maakohus		Pärnu Maakohus		Tartu Maakohus		Viru Maakohus	
		2012 %	2013 %	2012 %	2013 %	2012 %	2013 %	2012 %	2013 %
Tõkend vahistamine	Ei	79,4%	52,5%	93,3%	87,5%	85,7%	92,5%	88,7%	67,5%
	Jah	20,6%	47,5%	6,7%	12,5%	14,3%	7,5%	11,3%	32,5%
Tõkend elukohast lahkumise keeld kuni kohtuotsuse jõustumiseni	Ei	30,9%	67,1%	53,3%	86,7%	52,4%	81,8%	30,2%	64,3%
	Jah	69,1%	32,9%	46,7%	13,3%	47,6%	18,2%	69,8%	35,7%

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012-2013.

Tõkendit vahistamine kohaldati 2012. aastal kokku 28 süüdistava puhul ja 2013. aastal 40. Isikud kelle suhtes kohaldati tõkendina vahistamist, olid kohtu all lisaks KarS § 121 süüdistusele veel ka näiteks KarS § 113, § 118, § 120, § 122, § 199. Lisaks oli 2012. aasta juhtumite puhul enamik (28-st 25) süüdistavaid varasemalt karistatud. Kaheksa isikut oli varasemalt § 121 eest kriminaalkorras karistatud. 2013 aasta juhtumitest 40-st isikust 33 olid varasemalt karistatud ja neist 14 KarS § 121 eest.

Tabel 6. Tõkend vahistamine.

	N 2012	%	N 2013	%
Ei	165	85,5	202	84,5%
Jah	28	14,5	40	16,5%
Kokku	193	100,0	242,0	100,0

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012-2013.

Elukohast lahkumise keeldu kohaldati 2012. aastal 118 ja 2013. aastal 143 korral. Autori arvates on antud tulemus väga üllatav. Nimelt tekib autoril küsimus, et kui tegemist on perevägivalla juhtumiga, siis kuivõrd põhjendatud on kohaldada tõkendit elukohast lahkumise keeld. Antud tõkendi liigi puhul tekib küsimus, et kui tegemist on elukaaslaste või lapsevanema ja lapse vahel aset leidva vägivallaga ja süüdistatavale kohaldatakse tõkendit elukohast lahkumise keeld, siis kas kannatanu on sunnitud süüdistavaga koos elama, kui kannatanul ei ole võimalik ühisest elukohast lahkuda. Teine valik on kannatanu poolt elukohast lahkumine. Kui kannatanu on väärkoheldud süüdistava poolt, kes on tema

elukaaslane või lapsevanem, siis on autori arvates justkui tegemist kannatanu nõ topelt karistamisega, sundides kannatanut kodust lahkuma või valiku variandi puudumisel (näiteks laste puhul) kannatanu jäämisel ühisesse elukohta, koos tõkendit omava süüdistavaga. Seega suurendades võimalikku väärkohtlemist või sellega ähvardamist. Nimelt 2012. aastal oli 19 korral kannatanuteks lapsed, kui kohaldati süüdistava suhtes elukohast lahkumise keeldu ja 2013. aastal oli selleks arvuks 21.

Tabel 7. Tõkend elukohast lahkumise keeld kuni kohtuotsuse jõustumiseni

	N 2012	%	N 2013	%
Ei	75	38,9	99	40,9
Jah	118	61,1	143	59,1
Kokku	193	100,0	242	100,0

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012-2013.

Autor soovis ka teada saada, millist tõkendit, millise karistuse liigiga enam kohaldatakse ning tulemustest selgub, et 2012. ja 2013. aastal kasutati tõkendit vahistamine eranditult koos karistusega vangistus. Elukohast lahkumise keeldu kasutati 2012. aastal rahalise karistusega 21 ja vangistusega 97 korral, samad andmed 2013. aasta kohta on 12 korral rahalise ja 131 korral koos karistusega vangistus.

Tabel 8. Tõkendite võrdlus mõistetava karistusega.

		Karistus			
		2012		2013	
		Rahaline	Vangistus	Rahaline	Vangistus
		%	%	%	%
Tõkend vahistamine	Ei	100,0%	82,9%	100,0%	81,7%
	Jah	,0%	17,1%	,0%	18,3%
Tõkend elukohast lahkumise keeld kuni kohtuotsuse jõustumiseni	Ei	36,4%	39,9%	47,8%	40,2%
	Jah	63,6%	60,1%	52,2%	59,8%

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012.-2013.

Lähenemiskeeld

Lähenemiskeeldu taotlesid kannatanud 2012.-2013. juhtumite puhul süüdistatavate suhtes 15 korral (2012. - 3 juhtumit, 2013. - 12 juhtumit). Arvestades perevägivalla lahendite rohkust ja vägivalla juhtumite raskust ning tõsisust on kahe aasta jooksul 15 korral lähenemiskeeldu taotlemine autori arvates vähene arv. Lähenemiskeeldu saab taotleda alates 2007. aastast ning kohtulahendite analüüsist selgub, et lähenemiskeeldu kasutamine ei ole kannatanute seas väga laialt levinud kaitse vahend. neid 15 juhtumit iseloomustavad kannatanu suhtes teo toime panemise viisidena: kägistamine, rusikate ja jalgadega löömine. Lisamärkusena, analüüsitud kohtulahenditest selgub, et kolmel juhul oli kannatanuks rase naine. Autor eeldas, et kuna aastast oli ligi 1000 perevägivalla juhtumit, millest paar sada jõuab kohtusse, on rohkemate juhtumite puhul taotletud lähenemiskeeldu.

Ühel korral asendati tõkend vahistamine elektroonilise valvaga.²²³ Autor on arvamisel, et elektrooniline valve on perevägivalla lahendite puhul väga hea lahendus, kuna võimaldab saada ülevaadet süüdistava tegemistest ning seega on turvaline kannatanule. Elektrooniline valve võimaldab ohvri jätkata oma igapäevast elu, kartmata süüdistava ründeid. Elektrooniline valve ei piira ega vähenda siiski telefoni teel tehtavaid võimalikke ähvardusi. Kuid on siiski autori arvates parim viis perevägivalla lahendites. Süüdistavatel on võimalik jätkata oma igapäevaseid tegevusi näiteks erinevalt vangistusest on isikul võimalik jätkata tööl käimist, seega elektrooniline valve ei eralda süüdistavat ühiskonnast.

Kahtlustavana kinnipidamine ja eelvangistuses viibimine

Eelvangistuses või kahtlustatavana oli 2012. aastal kinni peetud kokku 94 isikut ja 2013. aastal oli 130 isikut. Eelvangistuses viibimine ja kahtlustavana kinnipidamise puhul arvestatakse karistusest maha eelpool eelvangistuses või kahtlustatavana kinnipidamise aeg. Lühim kinnipidamise või eelvangistuses viibimise aeg oli 2012.-2013. aastal oli üks päev ja pikim aeg kuus kuud ja kuus päeva. Autor on arvamisel, et elukohast lahkumise keeldu tuleb paljude raskemate perevägivalla juhtumite puhul asendada kinnipidamise või vahistamisega, mis omakorda eeldab ka seda, et kohtutes lahendatakse perevägivalla juhtumid võimalikult kiiresti. Siiski tuleb igat juhtumit vaadata eraldi ja hinnata vastavalt juhtumi asjaoludele. Autor on arvamisel, et kui tegemist on korduvalt karistatud süüdistatavaga ja kannatanu suhtes on toime pandud korduvalt vägivalla akte tuleks süüdistatav kinnipidada, et tagada kannatanu turvalisus (samal ajal vältida võimalust, et süüdistav mõjutab kannatanut

²²³ Tartu Maakohus, 16.10.2012, 1-12-7881.

süüdistusest loobuma). Süüdistatav tuleks autori arvates vahistada ka juhul, kui kannatanu suhtes on toime pandud ohtlik rünne, näiteks süüdistatav on kannatanud noa või kirvega rünnanud.

Sotsiaalprogrammid

2012. aastal suunati 193 süüdistatavast sotsiaalprogrammidesse 21 isikut, seevastu 2013. aastal on see arv suurenenud ja 242 süüdistatavast oli kohustatud sotsiaalprogrammi (nt Viha juhtimise programm) läbima 61 süüdistatavat. 2013. aasta juhtumite puhul, kus süüdistatavad oli vanuses 15-29 ainult 12 süüdistatavat 50 suunati sotsiaalprogrammidesse. Autor on arvamisel, et rohkem süüdistatavaid, kes on toime pannud vägivalda pereliikme suhtes, tuleb saata sotsiaalprogrammidesse. Eriti oluline on autori arvates noorte süüdistatavate suunamine sotsiaalprogrammidesse, kuna neid on lihtsam suunata. Kui tegemist on 15-18 aastase süüdistatavaga, kellel on kogu elu ees ja seega suur oht panna toime (vägivalla) kuritegusid, siis peaks selliste isikute puhul kindlasti tähelepanu pöörama rehabilitatsioonile ja vägivaldse käitumise põhjuse leidmisele.

3.1.4. Kannatanu

Kohtulahendite analüüsist selgub, et kõige enam pannakse vägivalla akte toime abikaasade või elukaaslaste vastu. 2012. aastal oli kannatanuid kokku 240 ja 2013. aastal 295.

2012. aastal olid abikaasad või elukaaslased 118 korral vägivalla ohvrid, mis moodustab 51% kõigist kannatanutest. Järgmisena olid kannatanuteks lapsed (50) moodustades 22%. Kolmandal kohal olid kannatanutest vanemad sealhulgas vanavanemad 34 korral. 19 kannatanu puhul oli tegemist muu sugulasega, näiteks õde, vend. Endistest elukaaslastest või abikaasadest oli ohvreid 12 ehk 5%. Seitsmel juhul ei olnud tegemist lähisuhte vägivallaga. 2013. aastal olid kannatanuteks abikaasad või elukaaslased 152 korral ehk 51,5% kõigist ohvritest. Endised abikaasad või elukaaslased olid kannatanuteks 27 korral ehk 9,2% juhtudest. Lapsed oli 43 korral kannatanuteks ehk 14,6%, kusjuures noorim oli kolme aastane. Vanemad sh vanavanemad olid kannatanuteks 38 korral ehk 12, 8%. Muud sugulased oli kannatanuteks 4 korral ehk 1,4%. 31 kannatanu puhul oli tegemist muu isikuga (naaber, tuttav, võõras, või ei olnud piisavalt täpsustust kohtulahendis nt tegu pandi toime XXX-i suhtes). Lisaks, 2012. aastal oli üks ja 2013. aastal oli kaks kannatanud rasedad vägivalla toimumise ajal.

2012. aastal oli 21 korral alaealised lapsed tunnistajad vanemate vägivallatsemisel. 2013. aastal on see arv suurenenud 30 lapseni. Tegemist on informatsiooniga kohtulahenditest,

seega tegelikkuses on vastav arv autori arvates suurem. Vastavalt erinevatele uuringutele, mis on läbi viidud võib pidada ka vägivalla akte pealt näinud lapsi ohvriteks, kuna vägivalla pealtnägemine võib põhjustada lastes suuri psühholoogilisi traumasid, millest on täpsemalt räägitud käesoleva töö teises peatükis.

Kui tuua eraldi välja, kes olid naissoost ja meessoost süüdistavate ohvrid, siis tulemus on järgmine: ning meessoost süüdistatavate puhul oli kõige rohkem vägivalla akte toime pandud abikaasa või elukaaslase vastu, seda nii 2012. kui ka 2013. aastal. Võrreldes naissoost süüdistatavate ohvreid 2012. aastal ja 2013. aastal on märgatav väike erinevus, nimelt oli 2012. aastal kaheksal korral ohvriteks lapsed ja kolmel korral elukaaslased/abikaasad, kuid 2013. aastal on seitsmel korral kannatanuks elukaaslane/abikaasa ja viiel korral laps.

Kui vaadata veel meessoost süüdistatavate kannatanuid, siis on ka all olevast tabelist näha, et 12 ja 27 korral olid kannatanuteks endised elukaaslased või abikaasad. Seega ei saa välistada, et ka pärast vägivaldse suhte lõppemist ja ohvri lahkumist vägivallatseja juurest ei ole kannatanu veel tegelikult ohtlikust olukorras pääsenud ning eksisteerib endiselt oht tema heaolule või tervisele. Tihtipeale kaasneb ka vägivallaga ähvardamine. Kahes 2013. aasta lahendis on märgitud, et elukaaslasest on saanud vägivalla episoodide vahel endine elukaaslane.

Kohulahenditest on nähtav, et 93 korral on kannatanuteks lapsed. Lapsed on igal juhul kannatajaks, kas siis olles füüsilise vägivalla ohvrid või vaimse vägivalla ehk nähes teise vanema suhtes toime pandavat vägivalda. Meessoost süüdistavad on vägivaldsed oma vanemate ja vanavanemate vastu. Kuuel korral oli kannatanuks vanavanem, keda kägistati või löödi rusikatega.

Tabel 9. Meessoost ja naissoost süüdistavate ohvrid

		2012 Naine/ mees		Kokku	2013 Naine/ mees			Kokku
		M	N		M	N	N/A	
Kannatanu	Abikaasa/ Elukaaslane	115	3	118	143	7	2	152
	Endine abikaasa/ Elukaaslane	12	0	12	27	0	0	27
	(Kasu) laps	42	8	50	38	5	0	43
	Vanem (k.a. vanavanem)	34	0	34	36	1	1	38
	muu sugulane	17	2	19	3	1	0	4
Kokku		220	13	233	247	14	3	264

Allikas: Kohtuahendite analüüs KarS § 121 juhtumites 2012-2013.

3.1.5. Vägivalla viisid ja kestvus

Vägivalla toimepanemise viisid

Kõige enam pandi vägivalla tegu toime rusikaga löömisel (2012.-92 korral, 2013.-106) järgmisena käega löömisega (2012.-43 korral, 2013.-63), kägistamisega (2012.-35 korral, 2013.-33), tõukamisega (2012.-23 korral, 2013.-44), juustest tirimisega (2012.-23 korral, 2013.-49), jalaga löömisega (2012.-18 korral, 2013.-50), raputamisega (2012.-10, 2013.-6) ja noa, kääride, kirveg, haamriga haavamist/löömisega (2012.-9 korral, 2013.-19) Vähem kasutati vägivalla toime panemiseks kõiksuguseid esemeid, mis isikutel kätte sattusid, näiteks kahvliga löömine, viskamine mobiiltelefonile, lambile, toolile või taldrikutele. Lisaks esinesid ka ahjuroobiga löömine ning mootorsaega viskamine, mõlemad esemed võivad tekitada isikutele tõsiseid füüsilisi kannatusi või ka surma.

Eraldi välja tuues naissüüdistavate ja meessüüdistatavate teo toime panemise viisidest. Naised vägivalla toimepanemiseks kasutasid käega löömist, raputamist, küünistamist, kõrvadest tirimist, hammustamist, juustest tirimist, püksirihmaga löömist, aga ka kahvli või noaga löömist ja kägistamist. Erinevad uuringud väidavad, et naised panevad toime tegusid enesekaitseks, võitlemiseks perevägivalla vastu. Antud analüüsi põhjal ei saa seda väita, kuna

naissoost süüdistatavate ühed peamised ohvrid olid alaealised lapsed, kuid ka elukaaslased või abikaasad. Ka teo toimepanemise viisidest võib näha mustrit, mis klapib analüüsi tulemusega, näiteks käega löömine, juustest tirimine, kõrvast tirimine või rihmaga löömine. Vanem võib uskuda, et tegemist on kasvatusliku meetodiga, näiteks lapse õppima sundimiseks või halvasti käitumise eest karistamiseks. Vägivallaga õpetamine või käituma sundimine ei ole olukorra lahendus ning vanematele tuleb hoopis selle asemel õpetada, kuidas lastega käituda ning kuidas neile selgitada oma soove ja arvamusi ilma vägivalda kasutamata. Autor leiab, et oluline oleks suunata sellisel juhul süüdistatavad sotsiaalprogrammi, et vanemal oleks võimalik suhelda oma ala professionaaliga ja saada tagasisidet ning õpetusi, kuidas last kasvatada ilma vägivallata. Neil juhtudel, kui süüdistavaks olid naised ja kus kannatanuteks olid lapsed, ei suunatud süüdistavat sotsiaalprogrammidesse. Neil juhtumitel, kus meessoost isik vägivallatses lastega, suunati 11 korral isik sotsiaalprogrammi (2012.-1, 2013.-10 isikut).

Teo toimepanemise koht ja väärkohtlemise kestvus

Autor kohtulahendeid analüüsima asudes eeldas, et enamik perevägivalla tegudest pannakse toime kodus ehk siis varjatult. Analüüsist selgub, et 174 (2012. aastal) ja 203 (2013. aastal) süüdistatavat pani teo toime eluruumides ehk siis isiklikul ja privaatsel pinnal, kus enamasti ei viibi tunnistajaid. Avalikest kohtadest võib välja tuua näiteks teo toime panemise baaris või klubis. Perevägivald, kui varjatud probleem, eeldab autori arvates teo toimepanemist süüdistatava jaoks turvalises keskkonnas, kus ei viibi tunnistajaid ja kannatanul on raske vägivalda tõestada.

Väärkohtlemise kestvuse kohta oli analüüsitud kohtu lahendites väga vähe informatsiooni, siiski saab välja tuua kokkuvõtte nendest, mis olid märgitud. Nimelt enamus neist lahenditest, milles kestvus oli märgitud, oli tegemist ühe episoodiga ja kella ajaks märgitud näiteks kella 20:00 paiku. Millest võib järeldada, et väärkohtlemine ei kestnud pikka aega. Lisaks eelpool nimetatud juhtumitele oli olukordi, just laste väärkohtlemise juures, kus oli märgitud periood 01.01.2009-08.11.2010.²²⁴ Antud juhtumid olid kannatanuteks kolm last, keda mõlemad vanemad kehaliselt väärkohtlesid.

3.2. Analüüsi kokkuvõte

Kokkuvõtvalt võib öelda, et keskmine süüdistatav on meessoost isik, vanuses 40 aastat. Kõige enam perevägivalla juhtumeid arutatakse Harju maakohus, kokkuleppemenetluse korras ja välja on kujunenud kohtunikud, kes tegelevad perevägivallaga (KarS § 121). Kõige enam

²²⁴ Viru Maakohus, 19.01.2012, 1-12-545.

mõisteti süüdistatavale karistusena vangistus tingimisi katseajaga 18 kuud. Karistuse asendamise ÜKT-ga ulatusid tunnid 160-st kuni 1318 tunnini. Tõkendina kasutasid kohtud enim elukohast lahkumise keeldu. Lähenemiskeeldu kohaldati süüdistatavate suhtes 2012.-2013. aastatel 15 korral ja 82 korral suunati süüdistatav sotsiaalabiprogrammi. Vägivalla aktid pandi toime kaines seisundis, alkoholihoobes oli kõikidest süüdistavatest 129 isikut. Kannatanuteks on enamasti praegused abikaasad ja elukaaslased, samuti lapsed. Eraldi välja tuues olid 2012. aastal naissoost süüdistatavate peamisteks ohvriteks alaealised lapsed. Vägivalla akt pandi toime privaatsetes asukohtades, peamiselt kodus. Kõige enam kasutati väärkohtlemisel rusika ja käega löömist ning kägistamist. Erandina võib välja tuua noa, kirve, haamriga, mootorsae ja ahjuroobi kasutamist. Väärkohtlemise ajaline kestvus ulatub ühest tunnist kuni üks aasta ja kümme kuud, kus väärkohtlemine esines perioodiliselt. Menetluskulude määramisel võttis kohus arvesse isiku majanduslikku olukorda, võimaldades menetluskulude ja kaitsjatasude eest tasumist ositi ning vastavalt olukorrale jättis kaitsjatasud ja menetluskulud, kas osaliselt või täielikult riigi kanda.

Autor on arvamisel, et võttes arvesse perevägivalla tõsisust ei ole kannatanud taotlenud lähenemiskeeldu. Mis tekitab autoris küsimuse kas kannatanud on teadlikud lähenemiskeeldu kohaldamise võimalusest, kui jah, siis mis tingib lähenemiskeeldu vähesel kasutamisel.

Samuti arvestades perevägivalla füüsilise väärkohtlemise rohkust ning eeldades, et füüsilise vägivallaga koos esineb tihtipeale ka vaimne vägivald, tuleb rohkem süüdistatavaid suunata sotsiaalabi programmidesse, mis võimaldavad süüdistatavatel saada professionaalset nõustamist ning seega vältida perevägivalla juhtumite esinemist.

Analüüsist selgub, et kohaldatavatest tõkenditest kasutatakse kõige enam elukohast lahkumise keeldu. Autor on arvamisel, et selline olukord ei ole mõistlik kannatanu vaatenurgast. Kohaldades süüdistavale tõkendit elukohast lahkumise keeld, panevad kohtud kannatanu olukorda, kus tal on kaks valikut, esimene neist on jääda väärkohtleja juurde, kui tegemist on ühise eluasemega ning mida võib eeldada, kuna perevägivalla peamised ohvrid on elukaaslased ja abikaasad või siis teise võimalusena peavad ohvrid lahkuma kodust ja leidma endale uue elukoha. Mõlemal juhul on autori arvates tegemist ohvri karistamisega.

Olulisemad punktid analüüsist:

- Peamised ohvrid on naised;
- Peamised vägivallatsejad on mehed, vanuses 40 eluaastat;
- Vägivald pannakse toime kannatanu jaoks turvalises keskkonnas - kodus;

- Peamised vägivalda viisid on: pekmine rusikatega, käte ja jalgadega löömine, kähistamine, tõukamine, juustest tirimine;
- Peamine karistus vägivalda eest on vangistus, mida enamus juhtudel ei pöörata täitmisel, katseaja jooksul;
- Alkoholi ja kindel sissetulek võivad olla teguriteks, mis mõjutavad vägivaldset käitumist;
- Süüdistatava suhtes kohaldatakse elukohast lahkumise keeldu, mis asetab kannatanu sundseisu – kas kannatanu lahkub kodust või jätkab kooselu vägivaldsejaga;
- Kannatanul on õigus taotleda vägivaldseja suhtes lähenemiskeeldu;
- Süüdistatava võib suunata sotsiaalprogrammi.

KOKKUVÕTE

Perevägivald on varjatud probleem meie ühiskonnas, samas on ta kõikide probleem, mitte ainult pere siseasi. Perevägivald mõjutab peale kannatanu, tema lähedaste ja süüdistatava ka kannatanu tööandjat ja riiki tervikuna, kuna toob kaasa majanduslikke tagajärgi, milleks on näiteks haiguslehel viibimisega seotud kulud. Perevägivald juhtumitest tuleb rohkem rääkida, teha teavitustööd ning selgitada perevägivald ohumärke. Võib väita, et kannatanult võetakse vägivallaga tema põhiõigused. Vägivald esineb füüsilise, vaimse, seksuaalse, kui ka majandusliku väärkohtlemisena, mis tihtipeale esinevad koos.

Perevägivald ehk lähisuhte vägivald, kui ka koduvägivald ei ole Eesti mõistena defineeritud. Perevägivald definitsiooni ei ole võimalik leida karistusseadustikust, kus on §-s 121 välja toodud kehaline väärkohtlemine, mis hõlmab vigastuste tekitamisel ka perevägivalda ning oluline on siin juures just vägivald akt ja sellega saadav kahju, aga mitte süüdistatava ja kannatanu suhe. Autor on seisukohal, et kui kavandatavate karistusseadustiku muudatustega lisatakse termin perevägivald ja seda loetakse raskendavaks asjaoluks perevägivald, tuleb termin selguse mõttes defineerida ja kirjutada sisse seadusse. Perevägivald ei ole tavaline väärkohtlemine, mis leiab aset võõraste isikute vahel ning seega omab palju suuremat ohtu kannatanule igapäevase ähvardamise ja kehalise väärkohtlemise. Selgepiiriline definitsioon ja juhised aitaksid kaasa politseiametnike tõhusale tööle perevägivald ohvrite aitamisest ja süüdistatava rehabilitatsioonil.

Perevägivald on rasked tagajärjed ohvrite füüsilisele ja vaimsele tervisele. Väärkohtlemise tulemusena võivad ohvril tekkida sisemised vigastused, luumurrud, kuid ka püsiv puue, näiteks nägemise või osalise kuulmise kaotamine. Eelpool nimetatud vigastused on füüsilised, kuid kehaline väärkohtlemine esineb enamasti koos vaimse vägivaldaga, mille tagajärjed ei pruugi olla silmaga nähtavad, näiteks depressioon, enesehävituslikud mõtted, mis võivad viia kannatanu enesetapu katseni. Samuti võib vägivald kaasa tuua madala enesehinnangu, mis muudab võimatuks kannatanu lahkumise vägivallatseja juurest. Need on ühed vähesed võimalikud tagajärjed, mis võivad ohvrile kaasneda vägivaldaga. Lisaks seksuaalne vägivald, mida on samuti raske teatud juhtudel tõestada. Paljudes riikides ei suhtuta abielulistes suhetes

olevate isikute vahel olevasse seksuaalsesse väärkohtlemisse, kui seaduse vastasesse ja kriminaalkorras karistatavas teoses.

Vastavalt läbi viidud kohtupraktika analüüsile, selgub, et enamuse kannatanest on naissoost isikud ja vägivallatseteks on nende elukaaslased või abikaasad. Teise suure kannatanute rühma moodustavad lapsed.

Perevägivalla mõju ja tagajärjed lastele võivad kaasa tuua muutusi käitumises, enesehinnangus, koolis mitte hakkama saamises, sõpradest eemaldumises, lisaks ka otsese füüsilise vägivalla puhul kehalisei vigastusi. Uuringud on näidanud, et lapsed, kes kogevad vägivalda võivad täiskasvanuna toime panna vägivalla akte, kuna selline käitumine on neile lapsepõlvest kaasa saadud või siis vastupidi on nad oma paarisuhtes vägivalla ohvrid, uskudes, et selline ongi suhe.

Kui kannatanu on süüdistava juurest lahkunud ja nende suhe on lõppenud, ei tähenda see tingimata, et ta on vägivallatseja terrorist pääsenud. Vastavalt kohtulahendite analüüsile selgub, et paljudel kordadel olid kannatanuteks endised elukaaslased või abikaasad. Mitmeski riigis on uuritud endiste elukaaslaste või abikaasade vahel aset leidvad vägivalda ning seoses sellega on tekkinud uus mõiste – femitsiit, kus endine abikaasa või elukaaslane on tapnud kannatanu.

Käesoleva töö raames uuris autor lepitusmenetluse regulatsioone ja olemust. Lepitusmenetlus on autori arvates kõige tõhusam ja kiireim viis kannatanu abistamisel ja süüdistatava rehabiliteerimise. 2012. ja 2013. aastal oli perevägivalla juhtumeid kohtusse jõudnud (KarS § 121) ligi 450, kuid siia ei ole juurde arvestatud KarS §§ 120, 122, 118 ning lepitusmenetlusse jõudnud juhtumid. Lepitusmenetluse käigus saavad mõlemad osapooled avameelselt rääkida juhtunust ja selle põhjusest, samuti sellest, kuidas kujuneb nende tulevik. Lepitusmenetluse käigus on võimalik süüdistatava suunata sotsiaalabi programmidesse, mille eesmärk on väärkohtleja vägivalla vähendamine näiteks psühholoogilise nõustamise abil. Lepitusmenetlus on tõhus viis asendamaks pikale venida võivat ja kulukat kohtumenetlust.

Alates 2006. aastast on kannatanutel võimalik taotleda kohtumenetluse korras lähenemiskeelu kohaldamist süüdistatava suhtes. Lähenemiskeelu eesmärk on tagada kannatanu turvalisus, mis saavutatakse süüdistatavale reeglite kohaldamisel – näiteks ei või süüdistatav läheneda kannatanule lähemale, kui 100 meetrit ning keelatakse kannatanuga ühendust võtta nii e-maili kui ka telefoni teel. Lähenemiskeelu rikkumisel on võimalik määrata rahaline karistus. Kokkuvõtteks on autor seisukohal, et lähenemiskeelu kohaldamisel on oluline osa kannatanute teavitamisel võimalusest taotleda lähenemiskeeldu. Kannatanute teadlikkuse

tõstmine eeldab politseiametnike ja lepitajate vastavat teadlikkust, seega on oluline koolitada perevägivallaga juhtumitega kokku puutuvaid ametnikke ja välja töötada erinevaid juhendeid, mis hõlbustaksid ametnikel kannatanutele informatsiooni edastamise võimalikult lihtsalt ja selgelt.

Lähenemiskeelu tõhusaks kohaldamiseks tuleb autori arvates kasutada elektroonilist valvet, et tagada kannatanute turvalisus. Elektroonilise valve puhul on politseil ülevaade süüdistava liikumisest ja võimaldab politseil kiiresti sekkuda. Elektroonilise valve kohaldamine ei tõkesta süüdistatava poolt võimalikku vaimset vägivalda, kuid kindlasti vähendab või peatab füüsilise vägivalla või annab võimaluse tõestamiseks süüdistava viibimist kannatanu läheduses. Selleks, et elektroonilise valvega lähenemiskeeldu oleks võimalik kohaldada tuleb aga vastavalt muuta kriminaalmenetluse seadustikku ja kriminaalhooldusseadus. Autor on arvamusel, et sellise muudatuse tegemine aitab tõsta ohvri turvatunnet.

Autor on arvamusel, et lähenemiskeelu taotlemise ja selle mõistmise vahele jääv ajaline periood peab olema mõistlik aeg. Erinevate Euroopa riikidel näitel võib kohaldada lähenemiskeeldu koheselt politsei või prokuröride poolt. Autor on arvamusel, et selline võimalus Eestis aitab takistada ohvrite suhtes uusi võimalikke toime pandavaid vägivalla akte.

Vastavalt kohtulahendite analüüsile selgub, et keskmine süüdistatav on meessoost isik, vanuses 40 aastat. Kõige enam mõistetakse karistuseks tingimisi vangistus 18 kuulise katseajaga. Kohtusse jõudvatest lahenditest on tingimisi karistamine autori arvates kõige sobivaim lahend. Autor ei poolda rahalise karistuse mõistmist, kuna sellisel juhul tuleb karistuseks mõistetud rahasumma pere eelarvest ning sellega asetatakse pere raskesse olukorda. Karistuse eesmärk peab olema süüdistatava rehabiliteerimine ning edasise väärkohtlemise tõkestamine. Selle saavutamisel on oluline osa määrataval käitumiskontrollil ning sotsiaalabiprogrammidel, mis võimaldavad süüdistatavatel saada professionaalset nõustamist ning seega vältida perevägivalla juhtumite esinemist. Arvestades perevägivalla füüsilise väärkohtlemise rohkust ning eeldades, et füüsilise vägivallaga koos esineb tihtipeale ka vaimne vägivald, tuleb rohkem süüdistatavaid suunata sotsiaalabi programmidesse.

Kohtulahendite analüüsist selgub, et kohtud kohaldavad süüdistavate suhte kõige enam tõkendina elukohast lahkumise keeldu. Autor on arvamusel, et kohaldades süüdistava suhtes tõkendit elukohast lahkumise keeld, panevad kohtud kannatanu olukorda, kus tal on kaks valikut, esimene neist on jääda väärkohtleja juurde, kui tegemist on ühise eluasemega, mida võib eeldada, kuna perevägivalla peamised ohvrid on elukaaslased ja abikaasad või teise võimalusena peavad ohvrid lahkuma kodust ja leidma endale uue elukoha. Mõlemal juhul on autori arvates tegemist ohvri topelt karistamisega.

Analüüs tulemusena leidis kinnitust autori poolt püsitatud hüpotees, et hetkel Eestis rakendatav perevägivalla juhtumite lahendamise regulatsioon ja praktika ei ole ohvri(te) vaatepunktist parim võimalik lahendusviis. Usalduspositsiooniga isiku poolt toime pandud vägivalla aktide puhul ei ole mõistlik kohaldada süüdistatavale elukohast lahkumise keeldu, pannes seega kannatanu olukorda, kus ta peab, kas kodust lahkuma või jääma süüdistatava juurde. Analüüsist selgub, ka et karistus ja teo raskus ei ole omavahel proportsionaalsed. Kannatanu kaitseks kohaldatavat lähenemiskeeldu kasutavad vähesed kannatanud, mis tekitab küsimuse, kas kannatanu on teadlik erinevatest kaitse võimalustest.

Lõpetuseks soovib autor veelkord välja tuua, et perevägivald on tõsine varjatud probleem, mille tõkestamiseks tuleb teha teavitustööd ja selgitada ohvritele erinevaid võimalusi enda kaitsmiseks, sealhulgas lähenemiskeelu kohaldamise võimalikkus ning lepitusmenetluse kasutamine, mis sisaldab võimalust suunata süüdistatav sotsiaabprogrammidesse. Oluline osa perevägivalla vastu võitlemisel on isikutel, kes igapäevaselt vägivalla juhtumitega kokku puutuvad, näiteks politseiametnikud, meditsiinitöötajad ja sotsiaaltöötajad ning seega on oluline, et eelpool nimetatud isikud saaksid pidevat täiendõpet perevägivalla äratundmisel ja lahendamisel. Selleks on vaja täiendada ja kaasajastada juhiseid ja protseduure perevägivalla juhtumite registreerimisel.

Family violence in the Republic of Estonia

SUMMARY

Family violence or domestic violence is serious and unreported crime in Estonia. There is no specific definition to it in our legislation. Family violence is not only the problem of the victim, but the whole nation. Family violence influences thousands of people in Estonia every year. According to European Commission Barometer Survey one of four women experiences family violence once during her life.

Family violence cases are discussed in court on the same principles as violence against or between strangers. The Estonian Penal code clause 121 does not yet make a difference between the violence committed against family members and strangers, but hopefully respective amendments will be made during the year 2015. The punishment is the same and the punishment bases on the act itself not the relations between the victim and the offender. With the intended amendments stipulate that family violence is an aggravating circumstance. Family violence cases are mainly qualified as physical abuse, torture of threats. In this Master's thesis the author analyses only physical abuse cases according to clause 121 of the Estonian Penal Code.

The first chapter deals with the essence of family violence. First chapter is divided into four subchapters. The first chapter describes what is family violence, the different types and theories, also the causes and consequences of the abuse and regulation on local level and in the European Union. The abuse can be physical, psychological, sexual and economical. Mainly all four types of the violence occur together. When physical abuse can be determined and recorded, the psychological abuse is difficult to prove. How can a woman prove that over a period e.g. one year her husband has diminished her confidence with saying how unimportant or stupid or unattractive she is and how little she means to him. Sexual abuse is one of the most hidden abuse. Firstly many countries do not sanction sexual abuse when occurred in marital relations as a crime. Economical abuse is what influences the all country. Social costs of the economic abuse in the USA exceed 10 billion dollar per year. The main

victims of family violence are women, but also men can be the victims. Also in risk of violence are children for whom the violence can be extremely tremendous.

The consequences to family violence are first physical e.g. bruises, broken ribs, concussion, permanent disabilities e.g. loss of hearing or seeing. But also the consequences can be depression and suicide attempts. With sexual abuse can co occur unexpected pregnancy and sexual diseases. Economical abuse means that the husband or partner has total control over family finance and the victim has to ask money for the family from the abuser and the sum can be very little what the abuser gives for daily necessity. Different research also shows that the women who are the victims of family violence earn twice as little as the women who are not abused. One reason for that can be that abused women have low self-esteem and they are afraid or even do not dream of asking more salary for the work they do.

Author's opinion is that from all the family violence theories e.g. cultural theory, feminist theory, sociological theory, lifestyle theory and (family) conflict theory, the last one is for the author the most correct one, because family violence victim can be female or male and the abuse can take place between homo or heterosexual couples. Author's opinion is that the use of alcohol or drugs can promote abuse, but is not the only reason for abusing. Family violence is the problem for the state.

Family violence as also intimate partner violence, which is a part of family violence, can also occur between former partners or spouses. When a victim has escaped from violent relationship does not mean that the violence is over. Recent studies show that there is an increase of femicide, which is when a spouse or partner kills his or her victim. When the abusive relationship has ended the victim can still be in danger for abuse e.g. the offender often threatens the victim and the people close to her.

In order to clarify the family violence cases and to help police officers and medical workers, who deal with family violence cases, a clear definition of family violence is necessary. Also police officers, medical workers and social workers need clear instructions how to act when there is a suspicion of family violence.

The second chapter deals with reactions to family violence and is divided into two subchapters. First subchapter introduces what is the essence of mediation in criminal system and how mediation is implemented in Estonia. Mediation has been an option in Estonia since 2007 and the purpose of the mediation is to reach an agreement between the victim and the offender. Both parties have to agree to the mediation in order for it to be successful. Mediation is financed by the state and this makes mediation a good tool to solve family cases.

Other option is court proceeding where the offender pays the costs for the proceeding and also the costs for the lawyer's. The finance for the costs would come from the family budget and therefore would put the family as a whole to disadvantage. With mediation the victim can have a saying e.g. if the offender should take part from counseling or rehabilitating social programs. In most cases the mediation agreement says that the offender should avoid committing abuse and behave politely. There have been questions that when using mediation we minimize the crime, but with mediation we save valuable time, because the court proceedings can take several months.

Second subchapter is about restraining order. How a victim can seek help with restraining order before or after the court proceedings. Restraining order is applicable in Estonia since 2006. When the victim does not feel safe when it comes to the abuser, she or he can apply for restraining order from court. The statistics show that as the restraining order is applicable since 2006 there are few cases where a victim has applied for it the reason for this may be lack of knowledge what exactly is a restraining order and how to apply it. Author's opinion is that restraining order should be used with electronic surveillance as this gives the victim assurance that offenders moved are recorded and when the offender comes to close to the victim that the police would be automatically informed. Electronic surveillance can not, however reduce the possible mental abuse and threats, but help to save from the physical abuse. In order to apply the electronic surveillance with restraining order the Code of Criminal Procedure and Probation Supervision Act need to be amended and added the clauses to allow the electronic surveillance with restraining order.

The third chapter is about physical abuse cases in Estonia which were discussed in court proceedings in 2012-2013. For court cases analyses the author introduced herself with altogether approximately 2000 abuse cases and from those cases 435 were identified as family violence cases. Author only included cases where the relation between the offender and the victim were specified. The analyses revealed that the typical offender in family violence cases is a male in his 40's. The victim of the abuse is mainly female partner or spouse. In 25 cases the offender was female. When the offender was female, in 13 cases the victims were children. The abuse was mainly committed with hitting or beating with fists or legs, also in lot of cases strangling was used. When the victims were children then the abuse was committed by tweaking or beating with belt. The main sanction for abuse was conditional prison sentence with probation with the term of 18 months with supervision of conduct. In most cases where also used prohibition to leave the residence before the court ruling. Which means that the victim is forced to live with his or her abuser or to live home. Author opinion is that in family

violence cases the prohibition to leave the residence applied to the abusers sets the victim on a weak position, as the victim will have to make a choice, if there is a choice, whether to leave home or to stay together with the abuser.

In conclusion, family violence cases are hidden cases which are unreported. It is estimated that in every year approximately 40 000 women in Estonia are the victims of family abuse and only thousand cases are reported. More informational work and campaigns are necessary to raise awareness of the seriousness of family violence. Family violence is not only the problem of the victim, but all society.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU:

Kasutatud kirjandus

1. Aleksejeva, N., Kruut, K. Kuidas vähendada laste väärkohtlemist. Ajakiri Märka Last. Kevad 2013.
2. Allaste, A., A., Võõbus, V. Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. Arvutivõrgus:
<http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/4021/1/Allaste%20ja%20V%c3%b5%c3%b5bus%2c%202008.pdf> (20.01.2013)
3. Arizona Coalition Against Domestic Violence. 2003 Arvutivõrgus:
http://www.azcadv.org/docs/FS-Custody_Mediation.pdf (11.11.2012)
4. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne.
5. Echlin, C., Marshall, L. Child Protection Services for Children of Battered Women: Practice and Controversy, London and Middlesex Children's Aid Society. 1995. Arvutivõrgus: <http://www.lfcc.on.ca/cps4cbw2.PDF> (04.01.2013)
6. Edwards, A., Haslett, J. Domestic Violence and Restorative Justice: Advancing the Dialogue. Arvutivõrgus: <http://www.voma.org/docs/DVandRJPaper2003.pdf> (22.02.2013)
7. Elonheimo, H. Restorative Justice Theory and the Finnish Mediation. Arvutivõrgus: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/elonheimo/view> (21.02.2013)
8. Euroopa Nõukogu, Ministrite Komitee. Recommendation Rec (2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence ¹ (Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies) Arvutivõrgus: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915> (16.02.2013)
9. Euroopa Komisjon. Domestic Violence against Women. Report. September 2010. Special Eurobarometer 344. Lk 5. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf (11.10.2012)
10. Euroopa Nõukogu. Violence against women. Arvutivõrgus: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/index_en.asp (12.11.2012)

11. Garrity, R. Mediation and Domestic Violence. What Domestic Violence Looks Like. 1998. Arvutivõrgus: http://www.biscmi.org/documents/MEDIATION_AND_DOMESTIC_VIOLENCE.html (12.01.2013)
12. Greenfield, L.,A., Rand, M.,R., Craven, D., Klaus, P.,A., Perkins, C.,A., Ringel, C.,Warchol, G., Maston, C., Fox, J.,A. US Department of Justice, Violence by Intimates: Analysis of Data on Crimes by Current or Former Spouses, Boyfriends and Girlfriends. Märts 1998. Arvutivõrgus: <http://bjs.gov/content/pub/pdf/vi.pdf> (22.01.2013)
13. Heckert, D. A., and Gondolf, E. F. Predicting Abuse and Reassault Among Batterer Program Participants 2004. Arvutivõrgus: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/199730.pdf>
14. Heido, R. Lähisuhtevägivalda reguleerivad seadused Eestis. Prokuröri roll kriminaalmenetluses. Lõuna Ringkonna Prokuratuur. 2007. Arvutivõrgus: www.enu.ee/lisa/200_LSV2-2007.PPT (10.10.2012)
15. Hirvoja, M. Tõrjuv kahjuhüvitis Eesti ja Saksa võlaõiguses mittevavalise kahju hüvitamisel ning selle seos karistusõigusliku kahjuhüvitise kontseptsiooniga. Juridica I/2011Lõhmus, U. Inimõiguste ja nende kaitse Euroopas. Tartu 2003.
16. Holtzworth-Munroe, A., Beck, J.,A.,C., and Applegate, G.A. The Mediator's Assessment Of Safety Issues And Concerns (Masic): A Screening Interview For Intimate Partner Violence And Abuse Available In The Public Domain. 2010. Arvutivõrgus: <http://law.indiana.edu/lawlibrary/services/bibliography/documents/Holtzworth-MunroeApplegateBeckFCRarticleonMASIC.pdf>
17. Informatsioon konventsioonide kohta, millega Eesti on ühinenud. Arvutivõrgus: http://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-11&chapter=4&lang=en (08.10.2012)
18. Justiitsministri ettekanne kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2010 täitmise kohta. 2006. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/33345> (06.10.2012)
19. Joan B. Kelly, Michael P. Johnson Differentiation Among Types of Intimate Partner Violence: Research Update and Implications For Interventions. Arvutivõrgus: http://www.fsa.me.uk/uploads/7/6/5/6/7656227/typologies_review_-_johnson.pdf
20. Kaasik, J. Politsei tegevus ja kogukonna roll lähisuhtevägivalda peatamisel. 2011. Interneti teel leitav: <http://www.naabrivallve.ee/konverents/ettekanded/politsei.pdf> (26.11.2012)
21. Kase,H., Pettai, I. Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Politseistatistika analüüs. Tallinn 2005. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20775/Perev%E4givald_L%E4%E4neEestis2004.2005.Politseistatistika+analyys.pdf (12.10.2012)

22. Kane. J. Perevägivald. Daphne bukletid: Laste, noorte ja naiste vastu suunatud vägivallaga seotud teemad ja kogemused. 2008 Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/files/others/booklets/05_daphne_booklet_5_et.pdf (13.10.2012)
23. Khan, M. Domestic Violence Against Women and girls. Innocenti Digest. Nr 6. Juuni 2000. Arvutivõrgus: <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf> (22.01.2013)
24. Khan, S. Mediation in the Criminal System: an Improved Model for Justice. 2005 Arvutivõrgus: <http://voma.org/docs/VORP%20for%20sex%20crimes.pdf> (14.12.2012)
25. Klopets, U., Tamm, K. Kriminaalmenetluse lõpetamine leppimise tõttu. Justiitsministeerium, 2010. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52673/> (20.01.2013)
26. Leibold, K. Perevägivalla all kannatavatele naistele juriidilise abi andmise käigus ilmnenud kitsaskohad seadustes ja õiguskaitse süsteemis. Konverents „Naistevastane vägivald. Seadusandlus, meedia ja avalik arvamus“. 2009. Arvutivõrgus: <http://ebookbrowse.com/kairiti-ettekanne-pdf-d71588451> (10.10.2012)
27. Larcombe, W. Sex offender risk assessment: the need to place recidivism research in the context of attrition in the criminal justice system. Arvutivõrgus: <http://vaw.sagepub.com/content/early/2012/07/15/1077801212452249.abstract> (17.03.2013)
28. Linno, M., Soo, K., Strömpl, J. Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes. Uurimisaruanne. Justiitsministeerium 2011. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55587/Perev%20E4givalla+riskid+ja+ulatus+praktikute+hinnangutes.pdf> (23.11.2012)
29. Linton, H. Screening for Power Imbalances in Family Law Cases. 2012 Arvutivõrgus: <http://www.riverdalemediation.com/wp-content/uploads/2011/01/Linton-Screening-for-Power-Imbalances-in-Family-Law-Cases.pdf> (22.02.2013)
30. Mitendorf, A. Vägivaldse käitumise kujunemine vägivallakuriteo toime pannud isikutel: kurjategijate tõlgendused vägivallast. Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika ajakiri. 3/2011. Arvutivõrgus: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltoe_ajakiri/2011/Sotsiaaltoe_nr3_2011.pdf (14.12.2012)
31. MTÜ Tallinna Naiste Kriisikodu. http://www.naisteabi.ee/kriisikodu_-_mis_see_on_.html (12.10.2012)
32. Oppermann, T. Euroopa Õigus. 2 trükk. Tallinn 2002.

33. Riigi peaprokurör. Juhis nr RP-1-4-/07/3, muudetud 23.12.2009 nr RP-1-3/09/5 (jõustus 01.01.2010). Arvutivõrgus: http://www.konkurentsiamet.ee/public/valjavote_12.04.07_juhisest.pdf (12.01.2013)
34. Parra-Cordona, J.R., Escobar-Chew, A.R., Holtrop, K., Carpenter, G., Guzman, R., Hernandez, D., Zamudio, E., Gonzalez Ramirez, D. En el Grupo Tomas Concencia (In Group You Become Aware): Latino Immigrants' Satisfaction With a Culturally Informed Intervantion for Men Who Batter. Arvutivõrgus: <http://vaw.sagepub.com/content/19/1/107> (04.03.2013)
35. Pettai, I. Perevägivalla uuringu tulemustest Eestis. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. 2002. Arvutivõrgus: http://www.enut.ee/lisa/perevagivalla_uuring_eestis.pdf (12.12.2012)
36. Pettai, I., Proos, I. Vägivald ja naiste tervis. Sotsioloogilise uuringu materjalid. 2003. Eesti avatud Ühiskonna Instituut. Lk. 6. Interneti teel leitav: www.oef.org.ee/no_cache/valjaanded/toetatud-uuringud.html? (15.03.2013)
37. Pelikan, C. Victim-offender mediation in domestic violence cases- a research report. Arvutivõrgus: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/pelikan-christa.-victim-offender-mediation-in-domestic-violence-cases-a-research-report> (15.01.2013)
38. Ptacek, J., Frederick, L. Restorative Justice and Intimate Partner Violence. Arvutivõrgus: http://www.vawnet.org/advancedsearch/printdocument.php?doc_id=1656&find_type=web_desc_AR (15.01.2013)
39. Reitelman, E., Soo, K. Lähisuhte vägivald või peretüli. Ajakiri Märka Last. Kevad 2013.
40. Russell P. Dobash, R. Emerson Dobash. Women's Violence To Men In Intimate Relationships. Arvutivõrgus: <http://www.brown.uk.com/domesticviolence/dobash.pdf> (05.01.2013)
41. Salla, J., Surva, L. Perevägivalla juhtumite menetluspraktika: 2010. Justiitsministeerium. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56017/Perev%FCgivalla+menetluspraktika+anal%FC%FCs++Justiitsministeerium+2011+avalik.pdf> (02.10.2012)
42. Sepp, H. Perevägivalla vastu: ennetamise ja karistamisega. 2009. Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/44475> (10.11.2012)
43. Straus, M. A. Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations. Arvutivõrgus: http://divorcesupport.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=divorcesupport&cdn=people&tm=8&f=00&su=p284.13.342.ip_&tt=2&bt=4&bts=4&zu=http%3A//pubpages.unh.edu/~mas2/ID41E2.pdf (26.02.2013)

44. Soo, K. Paarisuhte vägivald Eestis – levik ja tagajärjed. Lõppraport. Tartu 2010.
Arvutivõrgus:
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Paarisuhte_vagivallaraaport_loplik.pdf (16.12.2012)
45. Soo, K., Strömpl, J. Perevägivald tõlgendused praktikutelt. Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika ajakiri. 3/2011. Arvutivõrgus:
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Sotsiaaltoe_ajakiri/2011/Sotsiaaltoe_nr3_2011.pdf (12.12.2012)
46. Sootak, J. Perevägivald: Kurtide dialoog. Eesti Päevaleht. 2009.
www.epl.ee/news/arvamus/jaan-sootak-perevagivald-kurtide-dialoog.d?id=51175355
(03.03.2013)
47. Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 2 trükk. Tallinn 2004.
48. Sotsiaalameti peadirektori 30.06.2009 käskkiri nr 70. Lisa 2. Lepitamise teenusstandard. 2009. Arvutivõrgus: <http://www.ensib.ee/public/teenusstandardid/atslepitus2009.pdf>
(18.02.2013)
49. Zutter, D.L. Mediation in the Shadow of Abuse – An Update.
<http://www.preparingformediation.com/media/pdfs/mediationinshadowofabuse.pdf>
(22.01.2013)
50. Tamm, K., Kruusement, A. Elektroonilise valvega lähenemiskeelu kohaldamise analüüs. Arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56473/ELEKTROONILISE+VALVEGA+L%C4HENEMISKEELU+KOHALDAMISE+ANAL%DC%DCS.+Justiitsministerium.+2012.pdf> (02.01.2013)
51. Tamm, K., Tammiste, B. Lähenemiskeelu kasutamine kriminaalmenetluses. Justiitsministeerium 2009. Arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52532/L%E4henemiskeelu+kasutamine+kriminaalmenetluses.pdf> (10.10.2012)
52. Taylor, D.H., Stoilkov, M.V., Greco, D.J. Ex Parte Domestic Violence Orders of Protection: How Easing Access To Judicial Process Has Eased The Possibility For Abuse of The Process. Arvutivõrgus:
http://www.law.ku.edu/sites/law.drupal.ku.edu/files/docs/law_journal/v18/taylor.pdf
(04.11.2012)

53. The Human Rights Watch Global Report on Women's Human Rights, New York, 1995.
Arvutivõrgus: <http://www.hrw.org/reports/1995/08/01/human-rights-watch-global-report-womens-human-rights> (05.12.2012)
54. Tjaden, P., Thoennes, N. Extent, Nature and Consequences of Intimate Partner Violence 2000. Arvutivõrgus: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/181867.pdf> (11.12.2012)
55. Vollans, A. Court-Related Abuse and Harassment. Leaving an abuser can be Harder than saying. Arvutivõrgus: <http://www.bcwomens.ca/NR/rdonlyres/8D65CADE-8541-4398-B264-7C28CED7D208/50364/LitigationAbuseFINAL.pdf> (18.01.2013)
56. Vutt, M. Lähemiskeelu kohaldamine tsiviilkohtumenetluses. Analüüs. Tartu 2009.
Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/681/L%E4henemiskeeluAnalysys.pdf> (14.02.2013)
57. Väli, M., Kirch, M. Riigikogu Kantslei õigus- ja analüüsiosakond. Lähemiskeelu regulatsioon ja perevägivalda statistika. 11.11.2009 nr 15-3/278 Arvutivõrgus: (12.12.2012)
58. Walby, S. The cost of domestic violence, Women and Equality Unit, UK Department of Trade and Industry. 2004. Interneti teel leitav: http://www.devon.gov.uk/cost_of_dv_report_sept04.pdf (12.01.2013)
59. Walker, L., E., A. The Battered Women Syndrome. Third Editions. 2009. Interneti teel leitav: http://springerpub.net/samples/02522_chapter.pdf (09.12.2012)
60. Watson, L.B., Ancis, J.R. Power and Control in the Legal System: From Marriage/Relationship to Divorce and Custody. Arvutivõrgus: <http://vaw.sagepub.com/content/early/2013/02/25/1077801213478027> (04.03.2013)
61. WHO Understanding and addressing violence against Women. Intimate partner violence. 2012. Infoleht. Arvutivõrgus: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/77432/1/WHO_RHR_12.36_eng.pdf (12.12.2012)
62. Williams, L. K. The use of mediation as a komplement to the integrated domestic violence courts of New York. Arvutivõrgus: <http://www.cardozo.jcr.com/wp-content/uploads/2012/06/CAC2014.pdf> (21.02.2013)
63. Women in Transition. The MONEE Project. Regional Monitoring Raport, Nr 6. UNICEF. 1999. Arvutivõrgus: <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/monee6sume.pdf> (21.11.2012)
64. Ülviste, E. Lähisuhtevägivald Eesti seadusandluses. Põhja Ringkonnaprokuratuur. 2012. Arvutivõrgus: www.naabrivallve.ee/konverents/ettekanded/l2hisuhtev2givald.ppt (13.01.2013)

65. Riigi Teataja Infosüsteem. Arvutivõrgus:
https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/main.html
(01.05.2014).

Kasutatud normatiivmaterjal

Eesti õigusaktid

66. Karistusseadustik RT I 2001, 61, 364; RT I, 04.04.2012, 3
67. Kriminaalmenetluse seadustik RT I 2003, 27, 166; RT I, 17.04.2012, 6
68. Karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=33a61cce-597e-d893-4301-2f5e4b77cf8b&. (10.10.2012)
69. Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad&> (01.05.2014)
70. Karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, tunnistajakaitse seaduse ja vääртеomenetluse seadustiku muutmise seadus. RT I 2006, 31, 233
71. Ohvriabiseadus § 32. RT I 2004, 2, 3; RT I, 06.12.2012, 8
72. Politsei-ja piirivalve seadus. RT I 2009, 26, 159; RT I, 31.12.2012, 7
73. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I 2006, 7, 42; RT I, 13.03.2014.105
74. Vangistusseadus. RT I 2000, 58, 376; RT I, 20.12.2012, 16
75. Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487; RT I, 08.07.2011, 21

Euroopa Liidu õigusaktid

76. Euroopa Nõukogu 15. märts 2001 raamotsus ohvri seisund kriminaalmenetluses. Euroopa Liidu Teataja. L 082, 22/03/2001. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001F0220:et:HTML> (15.03.2013)
77. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Istanbul, 11.05.2011. nr, 210. Arvutivõrgus: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Estonian.pdf> (01.05.2014)
78. Inimõiguste ja põhi vabaduste kaitse konventsioon. Rooma, 4.november 1950. ETS nr 5. RT II 2000, 11, 57

79. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. Vastu võetud 26.09.1991. RT II 1994, 10, 11.
80. Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta. Vastu võetud 17.12.1979. RT II 1995, 5, 31.
81. Naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi poliitiline raamistik. Euroopa Liidu Teataja. 02.10.2012. P7_TA(2011)0127. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:296E:0026:0033:ET:PDF> (19.02.2013)
82. ÜRO naiste vastase vägivalla deklaratsioon. A/RES/48/104. 20. detsember 1993. 85 üldkoosoleku kohtumine. Arvutivõrgus: <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (15.12.2012)
83. Victims in Europe. Implementation of the EU Framework Decision on the standing of victims in the criminal proceedings in the Member States of the European Union. 2009. Arvutivõrgus: http://www.bkb.cz/files/uploaded/UserFiles/File/Project_Victims_Europe_Final_Report.pdf (02.01.2013)
84. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa konventsioon. Konventsiooni tekst ja selgitav ülevaade. Lk 4-5. Arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/lang/est/est-convention.pdf> (20.01.2013)
85. Pekingi Deklaratsioon, vastu võetud 1995, ÜRO neljandal ülemaailmsel naiste konverentsil Pekingis. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:296E:0026:0033:ET:PDF> (03.03.2013)

Kasutatud kohtupraktika

86. Euroopa Inimõiguste Kohus 24.04.2012. aasta lahend nr 57693/10. Lähenediskeelu otsustamine: Kalucza vs Ungari.

2012

87. Pärnu Maakohus, 03.01.2012, 1-12-65.
88. Pärnu Maakohus, 17.04.2012, 1-12-2480.
89. Pärnu Maakohus, 03.05.2012, 1-12-3772.
90. Pärnu Maakohus, 25.09.2012, 1-12-6413.
91. Pärnu Maakohus, 30.07.2012, 1-12-7292.

92. Pärnu Maakohus, 30.10.2012, 1-12-9022.
93. Pärnu Maakohus, 24.09.2012, 1-12-7465.
94. Pärnu Maakohus, 23.04.2012, 1-12-3881.
95. Pärnu Maakohus, 19.06.2012, 1-12-5442.
96. Pärnu Maakohus, 29.10.2012, 1-12-8621.
97. Pärnu Maakohus, 30.11.2012, 1-12-11570.
98. Pärnu Maakohus, 08.05.2013, 1-12-3694.
99. Pärnu Maakohus, 06.06.2012, 1-12-4768.
100. Pärnu Maakohus, 23.04.2012, 1-12-2719.
101. Pärnu Maakohus, 18.06.2012, 1-12-4152.
102. Pärnu Maakohus, 06.02.2012, 1-12-297.
103. Pärnu Maakohus, 19.03.2012, 1-12-1431.
104. Pärnu Maakohus, 17.05.2012, 1-12-4790.
105. Pärnu Maakohus, 27.12.2011, 1-11-12271.
106. Pärnu Maakohus, 13.02.2012, 1-11-12863.
107. Pärnu Maakohus, 21.12.2011, 1-11-12864.
108. Pärnu Maakohus, 31.01.2012, 1-11-6162.
109. Pärnu Maakohus, 29.10.2012, 1-12-10190.
110. Pärnu Maakohus, 19.11.2012, 1-12-10674.
111. Pärnu Maakohus, 06.02.2012, 1-12-297.
112. Pärnu Maakohus, 19.03.2012, 1-12-1431.
113. Pärnu Maakohus, 21.05.2012, 1-12-2493.
114. Pärnu Maakohus, 17.05.2012, 1-12-4790.
115. Pärnu Maakohus, 25.10.2012, 1-12-9886.
116. Viru Maakohus, 27.09.2012, 1-12-9203.
117. Viru Maakohus, 15.10.2012, 1-12-9804.
118. Viru Maakohus, 04.12.2012, 1-12-9837.
119. Viru Maakohus, 29.10.2012, 1-12-10341.
120. Viru Maakohus, 30.10.2012, 1-12-10401.
121. Viru Maakohus, 30.11.2012, 1-12-11527.
122. Viru Maakohus, 10.12.2012, 1-12-11853.
123. Viru Maakohus, 01.08.2012, 1-12-7361.
124. Viru Maakohus, 28.03.2012, 1-12-2922.
125. Viru Maakohus, 10.04.2012, 1-12-3382.
126. Viru Maakohus, 12.04.2012, 1-12-3388.

127.Viru Maakohus, 11.04.2012, 1-12-3446.
128.Viru Maakohus, 12.04.2012, 1-12-3489.
129.Viru Maakohus, 16.04.2012, 1-12-3619.
130.Viru Maakohus, 15.05.2012, 1-12-4711.
131.Viru Maakohus, 05.06.2012, 1-12-5588.
132.Viru Maakohus, 18.06.2012, 1-12-6028.
133.Viru Maakohus, 19.06.2012, 1-12-6092.
134.Viru Maakohus, 18.07.2012, 1-12-6580.
135.Viru Maakohus, 24.07.2012, 1-12-6648.
136.Viru Maakohus, 07.09.2012, 1-12-8461.
137.Viru Maakohus, 30.11.2012, 1-12-10290.
138.Viru Maakohus, 07.02.2012, 1-11-12497.
139.Viru Maakohus, 07.11.2012, 1-12-10688.
140.Viru Maakohus, 19.11.2012, 1-12-11069.
141.Viru Maakohus, 11.07.2012, 1-12-6804.
142.Viru Maakohus, 11.07.2012, 1-12-6805.
143.Viru Maakohus, 12.10.2011, 1-11-7988.
144.Viru Maakohus, 20.01.2012, 1-11-13457.
145.Viru Maakohus, 15.12.2011, 1-11-13800.
146.Viru Maakohus, 12.03.2012, 1-11-14252.
147.Viru Maakohus, 19.01.2012, 1-11-14319.
148.Viru Maakohus, 14.06.2012, 1-11-8655.
149.Viru Maakohus, 19.11.2012, 1-12-23.
150.Viru Maakohus, 24.01.2012, 1-12-170.
151.Viru Maakohus, 17.02.2012, 1-12-288.
152.Viru Maakohus, 17.01.2012, 1-12-458.
153.Viru Maakohus, 19.01.2012, 1-12-545.
154.Viru Maakohus, 19.01.2012, 1-12-545.
155.Viru Maakohus, 15.03.2012, 1-12-1306.
156.Viru Maakohus, 28.03.2012, 1-12-1380.
157.Viru Maakohus, 12.03.2012, 1-12-1470.
158.Viru Maakohus, 16.02.2012, 1-12-1520.
159.Viru Maakohus, 07.03.2012, 1-12-1563.
160.Viru Maakohus, 14.03.2012, 1-12-1948.
161.Viru Maakohus, 12.04.2012, 1-12-2908.

162. Viru Maakohus, 12.09.2012, 1-12-3056.
163. Viru Maakohus, 24.04.2012, 1-12-3299.
164. Viru Maakohus, 23.08.2012, 1-12-5819.
165. Viru Maakohus, 13.06.2012, 1-12-5824.
166. Viru Maakohus, 20.06.2012, 1-12-5853.
167. Viru Maakohus, 05.07.2012, 1-12-6634.
168. Viru Maakohus, 07.11.2012, 1-12-7600.
169. Tartu Maakohus, 08.05.2012, 1-12-1895.
170. Tartu Maakohus, 06.03.2012, 1-12-6961.
171. Tartu Maakohus, 25.09.2012, 1-12-9081.
172. Tartu Maakohus, 03.11.2011, 1-11-11779.
173. Tartu Maakohus, 17.11.2011, 1-11-11819.
174. Tartu Maakohus, 16.12.2011, 1-11-12349.
175. Tartu Maakohus, 19.12.2011, 1-11-12724.
176. Tartu Maakohus, 15.08.2012, 1- 11-12896.
177. Tartu Maakohus, 16.08.2012, 1-12-7806.
178. Tartu Maakohus, 14.06.2012, 1-12-5901.
179. Tartu Maakohus, 12.10.2012, 1-12-9751.
180. Tartu Maakohus, 13.09.2012, 1-12-8481.
181. Tartu Maakohus, 21.11.2012, 1-12-8387.
182. Tartu Maakohus, 08.02.2012, 1-12-591.
183. Tartu Maakohus, 12.01.2012, 1-12-309.
184. Tartu Maakohus, 17.01.2012, 1-11-13572.
185. Tartu Maakohus, 08.06.2012, 1-11-5632.
186. Tartu Maakohus, 23.02.2012, 1-11-9970.
187. Tartu Maakohus, 05.11.2012, 1-12-10060.
188. Tartu Maakohus, 24.10.2012, 1-12-10218.
189. Tartu Maakohus, 21.11.2012, 1-12-10498.
190. Tartu Maakohus, 15.05.2012, 1-12-573.
191. Tartu Maakohus, 21.02.2012, 1-12-1152.
192. Tartu Maakohus, 16.04.2012, 1-12-1348.
193. Tartu Maakohus, 27.02.2012, 1-12- 1866.
194. Tartu Maakohus, 27.03.2012, 1-12-2105.
195. Tartu Maakohus, 14.03.2012, 1-12-1538.
196. Tartu Maakohus, 30.03.2012, 1-12-2444.

- 197.Tartu Maakohus, 09.04.2012, 1-12-2606.
- 198.Tartu Maakohus, 29.05.2012, 1-12-3692.
- 199.Tartu Maakohus, 30.04.2012, 1-12-4140.
- 200.Tartu Maakohus, 05.06.2012, 1-12-4852.
- 201.Tartu Maakohus, 30.05.2012, 1-12-5389.
- 202.Tartu Maakohus, 14.11.2012, 1-12-6566.
- 203.Tartu Maakohus, 13.11.2012, 1-12-6969.
- 204.Tartu Maakohus, 15.11.2012, 1-12-7516.
- 205.Tartu Maakohus, 16.10.2012, 1-12-7881.
- 206.Tartu Maakohus, 28.08.2012, 1-12-8121.
- 207.Tartu Maakohus, 15.10.2012, 1-12-8854.
- 208.Tartu Maakohus, 25.09.2012, 1-12-9087.
- 209.Tartu Maakohus, 05.11.2012, 1-12-9301.
- 210.Tartu Maakohus, 13.11.2012, 1-12-10902.
- 211.Harju Maakohus, 10.04.2012, 1-12-1484.
- 212.Harju Maakohus, 10.04.2012, 1-12-2656.
- 213.Harju Maakohus, 04.06.2012, 1-12-3494.
- 214.Harju Maakohus, 08.05.2012, 1-12-3659.
- 215.Harju Maakohus, 08.05.2012, 1-12-4764.
- 216.Harju Maakohus, 05.06.2012, 1-12-5134.
- 217.Harju Maakohus, 09.10.2012, 1-12-5378.
- 218.Harju Maakohus, 17.07.2012, 1-12-5803.
- 219.Harju Maakohus, 29.08.2012, 1-12-6111.
- 220.Harju Maakohus, 05.07.2012, 1-12-6400.
- 221.Harju Maakohus, 26.09.2012, 1-12-7493.
- 222.Harju Maakohus, 13.09.2012, 1-12-7503.
- 223.Harju Maakohus, 13.11.2012, 1-12-7865.
- 224.Harju Maakohus, 25.09.2012, 1-12-8154.
- 225.Harju Maakohus, 26.09.2012, 1-12-8174.
- 226.Harju Maakohus, 01.10.2012, 1-12-8175.
- 227.Harju Maakohus, 21.11.2012, 1-12-10513.
- 228.Harju Maakohus, 11.12.2012, 1-12-11128.
- 229.Harju Maakohus, 11.12.2012, 1-12-11290.
- 230.Harju Maakohus, 06.06.2012, 1-12-4812.
- 231.Harju Maakohus, 27.06.2012, 1-12-5890.

232.Harju Maakohus, 05.09.2012, 1-12-6594.
233.Harju Maakohus, 12.09.2012, 1-12-7336.
234.Harju Maakohus, 18.09.2012, 1-12-7471.
235.Harju Maakohus, 09.10.2012, 1-12-8835.
236.Harju Maakohus, 30.10.2012, 1-12-9127.
237.Harju Maakohus, 15.10.2012, 1-12-9249.
238.Harju Maakohus, 25.10.2012, 1-12-9864.
239.Harju Maakohus, 20.11.2012, 1-12-10163.
240.Harju Maakohus, 11.01.2012, 1-11-11293.
241.Harju Maakohus, 27.01.2012, 1-11-11991.
242.Harju Maakohus, 28.11.2012, 1-12-10869.
243.Harju Maakohus, 12.12.2012, 1-12-10937.
244.Harju Maakohus, 11.12.2012, 1-12-11331.
245.Harju Maakohus, 18.06.2012, 1-12-5528.
246.Harju Maakohus, 29.09.2011, 1-11-8291.
247.Harju Maakohus, 19.12.2011, 1-11-13194.
248.Harju Maakohus, 09.01.2012, 1-11-13496.
249.Harju Maakohus, 19.01.2012, 1-11-13646.
250.Harju Maakohus, 12.01.2012, 1-11-13680.
251.Harju Maakohus, 11.01.2012, 1-11-14144.
252.Harju Maakohus, 20.01.2012, 1-11-14201.
253.Harju Maakohus, 24.01.2012, 1-11-14327.
254.Harju Maakohus, 31.10.2011, 1-11-2711.
255.Harju Maakohus, 22.12.2011, 1-11-4996.
256.Harju Maakohus, 19.12.2011, 1-11-6843.
257.Harju Maakohus, 23.01.2012, 1-11-9463.
258.Harju Maakohus, 12.11.2012, 1-12-10473.
259.Harju Maakohus, 03.04.2012, 1-12-136.
260.Harju Maakohus, 06.03.2012, 1-12-696.
261.Harju Maakohus, 12.03.2012, 1-12-972.
262.Harju Maakohus, 02.04.2012, 1-12-1551.
263.Harju Maakohus, 15.03.2012, 1-12-1717,
264.Harju Maakohus, 13.03.2012, 1-12-1873.
265.Harju Maakohus, 03.04.2012, 1-12-1959.
266.Harju Maakohus, 27.03.2012, 1-12-2033.

267.Harju Maakohus, 16.04.2012, 1-12-2856.
268.Harju Maakohus, 16.04.2012, 1-12-3101.
269.Harju Maakohus, 15.05.2012, 1-12-3334.
270.Harju Maakohus, 07.05.2012, 1-12-3700.
271.Harju Maakohus, 09.05.2012, 1-12-3862.
272.Harju Maakohus, 01.06.2012, 1-12-4468.
273.Harju Maakohus, 27.09.2012, 1-12-5809.
274.Harju Maakohus, 05.09.2012, 1-12-6671.
275.Harju Maakohus, 31.10.2012, 1-12-7041.
276.Harju Maakohus, 23.08.2012, 1-12-7749.
277.Harju Maakohus, 11.10.2012, 1-12-9111.
278. Harju Maakohus, 06.12.2012, 1-12-11027.

2013

279.Harju Maakohus, 12.11.2012, 1-12-7043.
280.Harju Maakohus, 01.04.2013, 1-12-7613.
281.Harju Maakohus, 23.10.2012, 1-12-8095.
282.Harju Maakohus, 01.10.2012, 1-12-8175.
283.Harju Maakohus, 21.02.2013, 1-12-10255.
284.Harju Maakohus, 31.01.2013, 1-12-11139.
285.Harju Maakohus, 14.12.2012, 1-12-11517.
286.Harju Maakohus, 14.12.2012, 1-12-11528.
287.Harju Maakohus, 22.01.2013, 1-12-11669.
288.Harju Maakohus, 15.01.2013, 1-12-12078.
289.Harju Maakohus, 15.01.2013, 1-12-12352.
290.Harju Maakohus, 16.01.2013, 1-12-12420.
291.Harju Maakohus, 28.02.2013, 1-13-525.
292.Harju Maakohus, 07.02.2013, 1-13-594.
293.Harju Maakohus, 06.03.2013, 1-13-596.
294.Harju Maakohus, 18.03.2013, 1-13-992.
295.Harju Maakohus, 21.02.2013, 1-13-1010.
296.Harju Maakohus, 21.02.2013, 1-13-1028.
297.Harju Maakohus, 22.02.2013, 1-13-1049.
298.Harju Maakohus, 21.03.2013, 1-13-1054.
299.Harju Maakohus, 26.02.2013, 1-13-1118.

300.Harju Maakohus, 18.02.2013, 1-13-1122.
301.Harju Maakohus, 05.03.2013, 1-13-1135.
302.Harju Maakohus, 21.02.2013, 1-13-1160.
303.Harju Maakohus, 21.02.2013, 1-13-1219.
304.Harju Maakohus, 11.02.2013, 1-13-1275.
305.Harju Maakohus, 28.02.2013, 1-13-1734.
306.Harju Maakohus, 21.03.2013, 1-13-2022.
307.Harju Maakohus, 21.03.2012, 1-13-2143.
308.Harju Maakohus, 26.03.2013, 1-13-2256.
309.Harju Maakohus, 18.04.2013, 1-13-2387.
310.Harju Maakohus, 10.04.2013, 1-13-2429.
311.Harju Maakohus, 20.03.2013, 1-13-2464.
312.Harju Maakohus, 22.04.2013, 1-13-2669.
313.Harju Maakohus, 25.04.2013, 1-13-2771.
314.Harju Maakohus, 25.04.2013, 1-13-2781.
315.Harju Maakohus, 25.04.2013, 1-13-2880.
316.Harju Maakohus, 19.04.2013, 1-13-2956.
317.Harju Maakohus, 06.05.2013, 1-13-3122.
318.Harju Maakohus, 23.05.2013, 1-13-3456.
319.Harju Maakohus, 09.05.2013, 1-13-3835.
320.Harju Maakohus, 10.05.2013, 1-13-4009..
321.Harju Maakohus, 23.05.2013, 1-13-4238.
322.Harju Maakohus, 22.05.2013, 1-13-4285.
323.Harju Maakohus, 30.05.2013, 1-13-4300.
324.Harju Maakohus, 06.06.2013, 1-13-4919.
325.Harju Maakohus, 13.06.2013, 1-13-4922.
326.Harju Maakohus, 22.08.2013, 1-13-4984.
327.Harju Maakohus, 07.06.2013, 1-13-5019.
328.Harju Maakohus, 25.06.2013, 1-13-5055.
329.Harju Maakohus, 18.06.2013, 1-13-5057.
330.Harju Maakohus, 27.08.2013, 1-13-5082.
331.Harju Maakohus, 09.09.2013, 1-13-5105.
332.Harju Maakohus, 01.07.2013, 1-13-5204.
333.Harju Maakohus, 28.08.2013, 1-13-5229.
334.Harju Maakohus, 27.06.2013, 1-13-5752.

335.Harju Maakohus, 28.06.2013, 1-13-5775.
336.Harju Maakohus, 28.08.2013, 1-13-5949.
337.Harju Maakohus, 15.08.2013, 1-13-6020.
338.Harju Maakohus, 14.08.2013, 1-13-6501.
339.Harju Maakohus, 05.08.2013, 1-13-6503.
340.Harju Maakohus, 14.11.2013, 1-13-6766.
341.Harju Maakohus, 14.08.2013, 1-13-6933.
342.Harju Maakohus, 13.08.2013, 1-13-7011.
343.Harju Maakohus, 24.10.2013, 1-13-7423.
344.Harju Maakohus, 09.09.2013, 1-13-7546.
345.Harju Maakohus, 11.09.2013, 1-13-7569.
346.Harju Maakohus, 13.09.2013, 1-13-7594.
347.Harju Maakohus, 27.09.2013, 1-13-7634.
348.Harju Maakohus, 09.09.2013, 1-13-7673.
349.Harju Maakohus, 02.10.2013, 1-13-7740.
350.Harju Maakohus, 01.10.2013, 1-13-7829.
351.Harju Maakohus, 23.10.2013, 1-13-8282.
352.Harju Maakohus, 30.10.2013, 1-13-8989.
353.Harju Maakohus, 06.11.2013, 1-13-9708.
354.Harju Maakohus, 06.11.2013, 1-13-9711.
355.Harju Maakohus, 06.11.2013, 1-13-9786.
356.Harju Maakohus, 12.11.2013, 1-13-9813.
357.Harju Maakohus, 27.11.2013, 1-13-10204.
358.Harju Maakohus, 22.11.2013, 1-13-10427.
359.Harju Maakohus, 29.11.2013, 1-13-10638.
360.Harju Maakohus, 05.12.2013, 1-13-10685.
361.Pärnu Maakohus, 30.01.2013, 1-12-12133.
362.Pärnu Maakohus, 11.12.2012, 1-12-4185.
363.Pärnu Maakohus, 04.01.2013, 1-12-11057.
364.Pärnu Maakohus, 07.01.2013, 1-12-11692.
365.Pärnu Maakohus, 04.02.2013, 1-12-12109.
366.Pärnu Maakohus, 17.01.2013, 1-12-12258.
367.Pärnu Maakohus, 30.01.2013, 1-13-445.
368.Pärnu Maakohus, 27.02.2013, 1-13-642.
369.Pärnu Maakohus, 27.03.2013, 1-13-2394.

370.Pärnu Maakohus, 02.04.2013, 1-13-2705.
371.Pärnu Maakohus, 15.04.2013, 1-13-2791.
372.Pärnu Maakohus, 16.04.2013, 1-13-2893.
373.Pärnu Maakohus, 04.04.2013, 1-13-3001.
374.Pärnu Maakohus, 02.09.2013, 1-13-3102.
375.Pärnu Maakohus, 04.06.2013, 1-13-3550.
376.Pärnu Maakohus, 29.04.2013, 1-13-3974.
377.Pärnu Maakohus, 06.05.2013, 1-13-4190.
378.Pärnu Maakohus, 05.09.2013, 1-13-4584.
379.Pärnu Maakohus, 10.09.2013, 1-13-5263.
380.Pärnu Maakohus, 19.06.2013, 1-13-5591.
381.Pärnu Maakohus, 18.06.2013, 1-13-5655.
382.Pärnu Maakohus, 20.09.2013, 1-13-6219.
383.Pärnu Maakohus, 11.10.2013, 1-13-6977.
384.Pärnu Maakohus, 12.09.2013, 1-13-7395.
385.Pärnu Maakohus, 06.09.2013, 1-13-7623.
386.Pärnu Maakohus, 25.09.2013, 1-13-8570.
387.Pärnu Maakohus, 08.10.2013, 1-13-8762.
388.Pärnu Maakohus, 01.11.2013, 1-13-9045.
389.Pärnu Maakohus, 18.11.2013, 1-13-9576.
390.Pärnu Maakohus, 26.11.2013, 1-13-9581.
391.Pärnu Maakohus, 18.11.2013, 1-13-9639.
392.Pärnu Maakohus, 28.11.2013, 1-13-9863.
393.Pärnu Maakohus, 12.12.2013, 1-13-10844.
394.Pärnu Maakohus, 12.12.2013, 1-13-10845.
395.Pärnu Maakohus, 10.12.2013, 1-13-10872.
396.Pärnu Maakohus, 04.02.2013, 1-13-11726.
397.Tartu Maakohus, 18.12.2013, 1-12-5606.
398.Tartu Maakohus, 29.10.2013, 1-12-6639.
399.Tartu Maakohus, 07.02.2013, 1-12-9458.
400.Tartu Maakohus, 03.01.2013, 1-12-11483.
401.Tartu Maakohus, 14.02.2013, 1-12-11793.
402.Tartu Maakohus, 19.12.2012, 1-12-12188.
403.Tartu Maakohus, 28.12.2012, 1-12-12398.
404.Tartu Maakohus, 20.02.2013, 1-13-174.

- 405.Tartu Maakohus, 23.01.2013, 1-13-223.
- 406.Tartu Maakohus, 07.02.2013, 1-13-341.
- 407.Tartu Maakohus, 12.02.2013, 1-13-611.
- 408.Tartu Maakohus, 07.03.2013, 1-13-740.
- 409.Tartu Maakohus, 27.03.2013, 1-13-1652.
- 410.Tartu Maakohus, 21.02.2013, 1-13-1676.
- 411.Tartu Maakohus, 15.03.2013, 1-13-1825.
- 412.Tartu Maakohus, 12.03.2013, 1-13-2364.
- 413.Tartu Maakohus, 02.04.2013, 1-13-2435.
- 414.Tartu Maakohus, 04.03.2013, 1-13-2060.
- 415.Tartu Maakohus, 05.06.2013, 1-13-3587.
- 416.Tartu Maakohus, 28.06.2013, 1-13-3773.
- 417.Tartu Maakohus, 06.06.2013, 1-13-3950.
- 418.Tartu Maakohus, 31.07.2013, 1-13-4531.
- 419.Tartu Maakohus, 30.05.2013, 1-13-4996.
- 420.Tartu Maakohus, 19.07.2013, 1-13-6421.
- 421.Tartu Maakohus, 25.07.2013, 1-13-6531.
- 422.Tartu Maakohus, 24.07.2013, 1-13-6724.
- 423.Tartu Maakohus, 15.08.2013, 1-13-7257.
- 424.Tartu Maakohus, 12.11.2013, 1-13-8329.
- 425.Tartu Maakohus, 18.09.2013, 1-13-8339.
- 426.Tartu Maakohus, 12.11.2013, 1-13-8555.
- 427.Tartu Maakohus, 30.09.2013, 1-13-8683.
- 428.Tartu Maakohus, 13.11.2013, 1-13-8704.
- 429.Tartu Maakohus, 09.10.2013, 1-13-9009.
- 430.Tartu Maakohus, 28.10.2013, 1-13-9068.
- 431.Tartu Maakohus, 30.20.2013, 1-13-9087.
- 432.Tartu Maakohus, 22.10.2013, 1-13-9211.
- 433.Tartu Maakohus, 18.11.2013, 1-13-9725.
- 434.Tartu Maakohus, 05.12.2013, 1-13-10971.
- 435.Viru Maakohus, 07.07.2009, 1-09-10260.
- 436.Viru Maakohus, 10.08.2012, 1-09-16752.
- 437.Viru Maakohus, 16.05.2013, 1-10-16765.
- 438.Viru Maakohus, 13.06.2013, 1-11-550.
- 439.Viru Maakohus, 08.10.2013, 1-11-6016.

440.Viru Maakohus, 04.04.2013, 1-11-7964
441.Viru Maakohus, 27.03.2013, 1-12-10028.
442.Viru Maakohus, 17.12.2012, 1-12-10422.
443.Viru Maakohus, 05.06.2013, 1-12-10585.
444.Viru Maakohus, 23.01.2013, 1-12-11077.
445.Viru Maakohus, 27.08.2013, 1-12-11161.
446.Viru Maakohus, 21.01.2013, 1-12-11775.
447.Viru Maakohus, 14.01.2013, 1-12-11798.
448.Viru Maakohus, 20.12.2012, 1-12-12248.
449.Viru Maakohus, 12.03.2013, 1-12-12339.
450.Viru Maakohus, 30.01.2013, 1-13-867.
451.Viru Maakohus, 08.01.2013, 1-13-162.
452.Viru Maakohus, 11.01.2013, 1-13-267.
453.Viru Maakohus, 30.01.2013, 1-13-308.
454.Viru Maakohus, 18.01.2013, 1-13-483.
455.Viru Maakohus, 22.01.2013, 1-13-585.
456.Viru Maakohus, 24.01.2013, 1-13-708.
457.Viru Maakohus, 29.01.2013, 1-13-849.
458.Viru Maakohus, 15.02.2013, 1-13-1001.
459.Viru Maakohus, 27.02.2013, 1-13-1914.
460.Viru Maakohus, 29.05.2013, 1-13-2173.
461.Viru Maakohus, 07.03.2013, 1-13-2234.
462.Viru Maakohus, 11.03.2013, 1-13-2308.
463.Viru Maakohus, 18.03.2013, 1-13-2481.
464.Viru Maakohus, 20.05.2013, 1-13-2604.
465.Viru Maakohus, 20.05.2013, 1-13-2933.
466.Viru Maakohus, 28.03.2013, 1-13-2949.
467.Viru Maakohus, 01.04.2013, 1-13-3000.
468.Viru Maakohus, 08.04.2013, 1-13-3135.
469.Viru Maakohus, 28.05.2013, 1-13-3386.
470.Viru Maakohus, 29.05.2013, 1-13-3582.
471.Viru Maakohus, 22.05.2013, 1-13-3985.
472.Viru Maakohus, 22.08.2013, 1-13-4270.
473.Viru Maakohus, 08.05.2013, 1-13-4296.
474.Viru Maakohus, 09.05.2013, 1-13-4320.

475.Viru Maakohus, 09.05.2013, 1-13-4327.
476.Viru Maakohus, 10.05.2013, 1-13-4360.
477.Viru Maakohus, 06.08.2013, 1-13-4573.
478.Viru Maakohus, 24.05.2013, 1-13-4778.
479.Viru Maakohus, 30.07.2013, 1-13-4957.
480.Viru Maakohus, 17.06.2013, 1-13-5048.
481.Viru Maakohus, 03.06.2013, 1-13-5149.
482.Viru Maakohus, 18.06.2013, 1-13-5243.
483.Viru Maakohus, 05.08.2013, 1-13-5284.
484.Viru Maakohus, 17.07.2013, 1-13-5859.
485.Viru Maakohus, 25.06.2013, 1-13-5867.
486.Viru Maakohus, 25.06.2013, 1-13-5882.
487.Viru Maakohus, 09.03.2013, 1-13-5986.
488.Viru Maakohus, 28.06.2013, 1-13-6051.
489.Viru Maakohus, 15.07.2013, 1-13-6467.
490.Viru Maakohus, 18.07.2013, 1-13-6576.
491.Viru Maakohus, 05.09.2013, 1-13-7269.
492.Viru Maakohus, 22.08.2013, 1-13-7444.
493.Viru Maakohus, 09.10.2013, 1-13-7492.
494.Viru Maakohus, 04.09.2013, 1-13-7827.
495.Viru Maakohus, 05.09.2013, 1-13-7864.
496.Viru Maakohus, 05.09.2013, 1-13-7867.
497.Viru Maakohus, 18.09.2013, 1-13-8295.
498.Viru Maakohus, 18.09.2013, 1-13-8312.
499.Viru Maakohus, 04.11.2013, 1-13-8330.
500.Viru Maakohus, 19.09.2013, 1-13-8356.
501.Viru Maakohus, 20.09.2013, 1-13-8425.
502.Viru Maakohus, 02.10.2013, 1-13-8785.
503.Viru Maakohus, 03.10.2013, 1-13-8845.
504.Viru Maakohus, 07.10.2013, 1-13-8938.
505.Viru Maakohus, 08.10.2013, 1-13-8967.
506.Viru Maakohus, 11.11.2013, 1-13-9400.
507.Viru Maakohus, 31.10.2013, 1-13-9780.
508.Viru Maakohus, 31.10.2013, 1-13-9808.
509.Viru Maakohus, 13.12.2013, 1-13-10251.

- 510.Viru Maakohus, 16.12.2013, 1-13-10254.
- 511.Viru Maakohus, 03.12.2013, 1-13-10358.
- 512.Viru Maakohus, 13.12.2013, 1-13-10596.
- 513.Viru Maakohus, 26.11.2013, 1-13-10610.
- 514.Viru Maakohus, 27.11.2013, 1-13-10672.
- 515.Viru Maakohus, 27.11.2013, 1-13-10675.
- 516.Viru Maakohus, 04.12.2013, 1-13-10919.
- 517.Viru Maakohus, 10.12.2013, 1-13-11141.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kati Kruut

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 17.02.1989.)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Perevägivald Eesti Vabariigis,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Anna Markina,

(juhendaja nimi)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 05.05.2014. *(kuupäev)*